

**РЕСПУБЛИКА ТАТАРСТАН
ЛАИШЕВСКИЙ
МУНИЦИПАЛЬНЫЙ район
СОВЕТ татарско-сараловского
сельского поселения
422633, РТ, Лаишевский район, село
Татарские Саралы, ул. Татарстан, д. 17
тел: 8-(84378) -4-77-49
факс: 8-(84378) -4-77-49**

**ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ЛАЕШ МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ
ТАТАР САРАЛАНЫ АВЫЛ
ЖИРЛЕГЕ СОВЕТЫ
422633, РТ, Лаеш районы, Татар
Сараланыавылы, Татарстан урамы, 17
нчейорт
тел: 8-(84378) -4-77-49
факс: 8-(84378) -4-77-49**

2023 елның 21 декабре

152 номер

КАРАР

«Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Татар Сараланы авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге Уставын кабул итү турында

2003 елның 6 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында»гы һәм 2005 елның 21 июлендәге 97-ФЗ номерлы «Муниципаль берәмлекләр уставларын дәүләт теркәве турында»гы Федераль законнар, 2004 елның 28 июлендәге 45-ЗРТ номерлы «Татарстан Республикасында жирле үзидарә турында»гы Татарстан Республикасы Законы нигезендә, «Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Татар Сараланы авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге Уставы проекты буенча ачык тыңлаулар нәтижәләрен исәпкә алып, Татар Сараланы авыл жирлеге Советы **КАРАР КЫЛДЫ:**

1.«Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Татар Сараланы авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге Уставын кабул итәргә (кушымта).

2.Әлеге карарны, законнарда билгеләнгән тәртиптә дәүләт теркәве үткөрү өчен, юстиция органына жиһәрергә.

3.Әлеге карар 2003 елның 6 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында»гы Федераль законның 44 маддәсендәге 8 нче өлеше нигезендә үз көченә керә дип билгеләргә.

– Түбәндәге карарларны үз көчен югалткан дип танырга:

– *Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Татар Сараланы авыл жирлеге Советының 2017 елның 08 декабрәндәге «“Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Татар Сараланы авыл жирлеге” муниципаль берәмлеге Уставы»гы 84 нче карары;*

– *Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Татар Сараланы авыл жирлеге Советының 2018 елның 20 июлендәге «“Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Татар Сараланы авыл жирлеге” муниципаль*

берәмлеге Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында»гы 103 нче карары;

– Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Татар Сараланы авыл җирлеге Советының 2019 елның 11 ноябрендәге «“Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Татар Сараланы авыл җирлеге” муниципаль берәмлеге Уставына үзгәрешләр кертү турында»гы 163 нче карары;

– Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Татар Сараланы авыл җирлеге Советының 2020 елның 23 мартындагы «“Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Татар Сараланы авыл җирлеге” муниципаль берәмлеге Уставына үзгәрешләр кертү турында»гы 179 нчы карары;

– Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Татар Сараланы авыл җирлеге Советының 2021 елның 27 октябрендәге «“Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Татар Сараланы авыл җирлеге” муниципаль берәмлеге Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында»гы 71 нче карары.

5. Әлеге карарны һәм аңа кушымтаны махсус мәгълүмат стендларында һәм Интернет мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендәге Татарстан Республикасының рәсми хокукый мәгълүмат порталында <http://pravo.tatarstan.ru> веб-адресы буенча бастырып чыгарырга (халыкка житкерергә).

6. Әлеге карарның үтәлешен тикшереп баруны Татар Сараланы авыл җирлеге Советы рәисе — җирлек башлыгы **А.Б. Садыйков**ка йөкләргә.

Татарстан Республикасы

Лаеш муниципаль районы

Татар Сараланы авыл җирлеге Советы рәисе —
җирлек башлыгы

А.Б. Садыйков

**Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районы
Татар Сараланы авыл җирлеге Советының
2023 елның 21 декабрендәге 152 нче карарына
кушымта**

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЛАЕШ МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ «ТАТАР САРАЛАНЫ АВЫЛ ЖИРЛЕГЕ» МУНИЦИПАЛЬ БЕРӘМЛЕГЕ УСТАВЫ

I Бүлек. ГОМУМИ НИГЕЗЛӘМӘЛӘР

1 статья. Муниципаль берәмлекнең атамасы һәм хокукый статусы

1. Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районы Татар Сараланы авыл жирлеге муниципаль берәмлегенә авыл жирлеге статусы бирелгән.
2. Муниципаль берәмлекнең рәсми атамасы — «Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районы «Татар Сараланы авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге (алга таба текст буенча — авыл жирлеге).
3. Татар Сараланы авыл жирлеге муниципаль берәмлеге Татарстан Республикасының Лаеш муниципаль районы составына керә.

2 статья. Авыл жирлегенң территорияль төзелеше

1. ***Жирлек территориясе составына Татар Сараланы авылы, Рус Сараланы поселогы торак пунктлары керә.***
2. ***Жирлекнең административ үзәге булып Татар Сараланы авылы тора.***
3. Авыл жирлеге чикләре "Лаеш муниципаль районы" муниципаль берәмлеге һәм аның составындагы муниципаль берәмлекләр территорияләре чикләрен билгеләү һәм аларның статусы турында» 2005 елның 31 гыйнварындагы 28-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнгән.
4. Авыл жирлеге территориясе составына, милек формаларына һәм максатчан билгеләнешенә карамастан, бөтен жирләр керә.
5. Авыл жирлеге чикләрен үзгәртү, аны үзгәртеп кору закон нигезендә билгеләнгән тәртиптә Татарстан Республикасы законы белән гамәлгә ашырыла.

3 статья. Гражданнарның авыл жирлегендә жирле үзидарәне гамәлгә ашыруга хокукы

1. Авыл жирлегендә жирле үзидарә РФ гражданнары тарафыннан жирле референдумнарда, муниципаль сайлауларда һәм үз ихтыярыңны турыдан-туры белдерүнең башка формаларында катнашу аша, шулай ук элге Уставта күздә тотылган сайлап куела торган һәм башка жирле үзидарә органнары аша гамәлгә ашырыла.

2. Гражданнар, женесенә, расасына, милләтенә, теленә, чыгышына, мөлкәти һәм вазыйфай гәүдәләнешенә (дәрәжәсенә), дингә мөнәсәбәтенә, инанмаларына, ижтимагый берләшмәләргә каравына карамастан, жирле үзидарәне турыдан-туры да, үз вәкилләре аша да гамәлгә ашыруга тигез хокукка ия.
Авыл жирлеге территориясендә даими яисә күбрәк яшәүче чит ил гражданнары, жирле үзидарәне гамәлгә ашырганда, РФ халыкара шартнамәләренә һәм федераль законнарына ярашлы хокукларга ия булалар.
3. Гражданнар авыл жирлегенәң жирле үзидарә органнарына һәм жирле үзидарә вазыйфай затларына турыдан-туры мөрәжәгать итәргә, жирле үзидарә органнары эшчәнлегә турында мәгълүмат алырга хокуклы.
4. Авыл жирлегенәң жирле үзидарә органнары һәм вазыйфай затлары, әгәр закон белән башкасы күздә тотылмаган булса, һәркемгә аның хокукларына һәм ирекләренә турыдан-туры кагылышлы документлар һәм материаллар белән танышу мөмкинлеген, шулай ук гражданнарның авыл жирлеге жирле үзидарә органнары эшчәнлегә турында башка тулы һәм ышанычлы мәгълүмат алу мөмкинлеген тәмин итәргә бурычлы.
5. Авыл жирлегенәң жирле үзидарә органнары гаммәви мәгълүмат чаралары аша һәм башка ысул белән гражданнарны авыл жирлеге һәм аның аерым территорияләре үсешенәң иң мөһим мәсьәләләре, гомуми файдаланудагы транспорт, торак-коммуналь хужалык эше, халыкка төрле хезмәтләр күрсәтүче социаль-культур һәм башка учреждениеләр һәм хезмәтләр чөлтәре үсешә, социаль ташламалар, жәмәгать тәртибен саклау торышы һәм табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләр турында даими рәвештә мәгълүматландырып торалар.
6. Гражданнар, оешмалар, әгәр үз хокуклары һәм ирекләре бозылган дип санасалар, жирле үзидарә органнарының һәм вазыйфай затларының карарларына, гамәлләренә (гамәлсезлегенә) судта шикаять белдерергә хокуклы.

4 статья. Авыл жирлегенәң жирле үзидарә органнары структурасы

1. Авыл жирлегенәң жирле үзидарә органнары структурасына түбәндәгеләр керә: Татар Сараланы авыл жирлеге Советы, Татар Сараланы авыл жирлеге башлыгы, Татар Сараланы авыл жирлеге Башкарма комитеты һәм әлегә Уставка ярашлы оештырыла торган башка органнар.
2. Авыл жирлегенәң жирле үзидарә органнары структурасын үзгәртү әлегә Уставка үзгәрешләр кергү юлы белән гамәлгә ашырыла.

5 статья. Авыл жирлегенәң жирле әһәмияттәге мәсьәләләре

1. Авыл жирлегенәң жирле әһәмияттәге мәсьәләләренә түбәндәгеләр карый:
1. *авыл жирлеге бюджеты проектын төзү һәм карау, авыл жирлеге бюджетын раслау һәм үтәү, аның үтәлешен тикшереп бару, авыл жирлеге бюджеты үтәлеше турындагы хисапны төзү һәм раслау;*

2. авыл җирлегенең җирле салымнарын һәм җыемнарын билгеләү, үзгәртү һәм гамәлдән чыгару;
 3. авыл җирлегенең муниципаль милкәтендә булган мөлкәткә ия булу, аннан файдалану һәм аңа эш итү;
 4. авыл җирлеге торак пунктлары чикләрендә беренчел янгын куркынычсызлыгы чараларын тәмин итү;
 5. авыл җирлеге халкына элемтә, җәмәгать туклануы, сәүдә һәм көнкүреш хезмәте күрсәтү өчен шартлар тудыру;
 6. авыл җирлеге халкының ялын оештыру һәм аларны мәдәният оешмалары хезмәтләре белән тәмин итү өчен шартлар тудыру;
 7. авыл җирлеге территориясендә физик культураны, мәктәп спортын һәм гаммәви спортны үстерү өчен шартлар тәмин итү, авыл җирлегенең рәсми физкультура-сәламәтләндерү һәм спорт чараларын уздыруны оештыру;
 8. авыл җирлегенең архив фондларын формалаштыру;
9. 9җирлек территориясен төзекләндерү кагыйдәләрен раслау, төзекләндерү өлкәсендә муниципаль контроль гамәлгә ашыру (аның предметы булып җирлек территориясен төзекләндерү кагыйдәләрен, инвалидлар өчен социаль, инженерлык һәм транспорт инфраструктуралары объектларының һәм күрсәтелә торган хезмәтләрнең үтемлелеген тәмин итү таләпләрен үтәү тора), әлеге кагыйдәләргә ярашлы рәвештә җирлек территориясен төзекләндерүне оештыру;
- 10.адреслау объектларына адреслар билгеләү, адресларны үзгәртү, гамәлдән чыгару, авыл җирлеге чикләрендә урам-юл челтәре элементларына (федераль әһәмияттәге автомобиль юлларын, региональ яисә муниципальара әһәмияттәге, муниципаль районның җирле әһәмияттәге автомобиль юлларын исәпкә алмыйча) атамалар, планлаштыру структурасы элементларына атамалар бирү, мондый атамаларны үзгәртү, гамәлдән чыгару, дәүләт адрес реестрына мәгълүмат урнаштыру;
- 11.авыл хужалыгы җитештерүен үстерүгә ярдәм итү, кече һәм урта эшкүарлыкны үстерү өчен шартлар тудыру;
- 12.балалар һәм яшьләр белән эшләү буенча чаралар оештыру һәм гамәлгә ашыру, яшьләр сәясәтен тормышка ашыруда катнашу, яшьләрнең хокукларын һәм кануни мәнфәгатьләрен тәмин итү һәм яклау буенча чаралар эшләү һәм гамәлгә ашыру, яшьләр сәясәтен тормышка ашыруның төп юнәлешләре буенча муниципаль программалар эшләү һәм гамәлгә ашыру, җирлектә яшьләр сәясәтен тормышка ашыру мониторингын оештыру һәм гамәлгә ашыру;
- 13.җәмәгать тәртибен саклауда катнашучы гражданнырга һәм аларның берләшмәләренә ярдәм күрсәтү, халык дружиналары эшчәнлеген өчен шартлар тудыру;

14. каты коммуналь калдыктарны туплау (шул исәптән аерым-аерым туплау) һәм ташу буенча эшчәнлекне оештыруда катнашу;
15. ритуал хезмәтләрен оештыру һәм җирләү урыннарын карап тору (асрау);
16. Россия Федерациясә закон бирүчеләге белән билгеләнгән вәкаләтләр чикләрендә авыл җирләге чикләрендә халыкны су белән тәмин итүне, суны агызуны, халыкны ягулык белән тәмин итүне оештыру;
17. авыл җирләге торак пунктлары чикләрендә җирле әһәмияттәге автомобиль юлларына карата юл эшчәнләге;
18. милләтара һәм конфессияара килешүне ныгытуга, авыл җирләге территориясендә яшәүче Россия Федерациясә халыктарының телләрен һәм мәдәниятен саклауга һәм үстерүгә, мигрантларның социаль һәм мәдәни адаптациясенә, милләтара (этнослара) низагларны профилактикалауга юнәлдерелгән чараларны тормышка ашыру өчен шартлар тудыру;
19. авыл җирләге халыкның гаммәви ялы өчен шартлар тудыру һәм халыкның гаммәви ял итү урыннарын төзекләндерүне оештыру, шул исәптән гражданның гомуми файдаланудагы су объектларына һәм аларның яр бие полосаларына иреккә керүен тәмин итү;
20. Россия Федерациясенәң гражданлык законнарына ярашлы рәвештә үз белдегәң белән салынган корылманы сүтү турында карар, үз белдегәң белән салынган корылманы сүтү яисә аны җир аннан файдалану һәм төзелеш кагыйдәләре, территорияне планлаштыру документациясә белән билгеләнгән рәхсәт ителгән төзелешнең чик параметрларына, капитал төзелеш объектларын реконструкцияләүгә яисә федераль законнар белән билгеләнгән капитал төзелеш объектлары параметрларына мәҗбүри таләпләргә ярашлы хәлгә китерү турында карар кабул итү.

2. Федераль законнар нигезендә авыл җирлегенәң җирле үзидарә органнары, Россия Федерациясенәң Бюджет кодексы ярашлы рәвештә авыл җирләге бюджетыннан муниципаль район бюджетына бирелә торган бюджетара трансфертлар исәбенә, җирле әһәмияттәге мәсьәләләргә чишү буенча үз вәкаләтләренәң бер өлешен гамәлгә ашыруны ТР Лаеш муниципаль районының җирле үзидарә органнарына тапшыру турында килешүләр төзәргә хокуклы.

6 статья. Авыл җирлекләренәң җирле әһәмияттәге мәсьәләләренә карыймый торган мәсьәләләргә чишүгә авыл җирләге җирле үзидарә органнарының хокуклары

1. Авыл җирлегенәң җирле үзидарә органнары түбәндәгеләргә хокуклы:
 - авыл җирләге музейларын булдыру;

- авыл жирлегендә нотариус булмаган очракта, законнарда күздә тотылган нотариаль гамәлләрне кылу;
- опека һәм попечительлек буенча эшчәнлекне гамәлгә ашыруда катнашу;
- авыл жирлеге территориясендә жирле милли-мәдәни автономияләрнең хокукларын тормышка ашыру белән бәйлә эшчәнлекне гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыру;
- Россия Федерациясә халыкларының милли-мәдәни үсешенә һәм авыл жирлеге территориясендә миллиләтә мөнәсәбәтләр өлкәсендәге чараларны тормышка ашыруга ярдәм күрсәтү;
- авыл жирлеге территориясендә урнашкан муниципаль предприятиеләрне һәм учреждениеләрне мобилизацион әзерләү буенча чараларны оештыруда һәм гамәлгә ашыруда катнашу;
- муниципаль янгыннан саклау хезмәтен булдыру;
- туризмны үстерү өчен шартлар тудыру;
- кеше хокукларын тәмин итүне жәмәгәтчелек тарафыннан контрольдә тотуны гамәлгә ашыручы жәмәгәт күзәтчелек комиссияләренә ярдәм күрсәтү һәм мәжбүри тоту урыннарындагы затларга булышлык итү;
- «Россия Федерациясендә инвалидларны социаль яклау турында» 1995 елның 24 ноябрәндәге 181-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә инвалидларның ижтимагый берләшмәләренә, шулай ук бөтенроссия инвалидлар ижтимагый берләшмәләре тарафыннан төзелгән оешмаларга ярдәм күрсәтү;
- торак законнары нигезендә гражданнарга социаль билгеләнештәге торак фондының торак бүлмәләрен яллау шартнамәләре буенча муниципаль торак фондыннан торак бүлмәләр бирү;
- хужалары булмаган хайваннар белән эш итү буенча эшчәнлекне гамәлгә ашырганда чаралар оештыру;
- алкоголь, наркотик яисә башка токсик исерткеч халәтендә булган затларга ярдәм күрсәтү буенча чаралар гамәлгә ашыру;
- участок полиция вәкаләтләсе вазыйфасын биләп торучы хезмәткәргә һәм аның гаилә әгъзаларына, әлегә хезмәткәр күрсәтелгән вазыйфаны биләгән чорга, торак бүлмә бирү;
- «Кулланучылар хокукларын яклау турында» 1992 елның 7 февралендәге 2300-І номерлы Россия Федерациясә Законында күздә тотылган кулланучылар хокукларын яклау буенча чаралар гамәлгә ашыру;
- «Россия Федерациясендә хокук бозуларны профилактикалау системасы нигезләре турында»гы Федераль законда күздә тотылган хокук бозуларны профилактикалау өлкәсендәге чараларны гамәлгә ашыру;
- инвалидларның, сәламәтлек мөмкинлекләре чикләнгән затларның физик культурасын һәм спортын, адаптив физик культураны һәм адаптив спортны үстерүгә ярдәм күрсәтү.

2. Авыл жирлегенәң жирле үзидарә органнары әлегә статьяның 1 нче өлешендә күрсәтелгән мәсьәләләренә чишәргә, башка дәүләт вәкаләтләрен («Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында»

2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 19 статьясына ярашлы рәвештә аларга тапшырылмаган вәкаләтләрне) гамәлгә ашыруда катнашырга хокуклы, әгәр бу катнашу федераль законнарда күздә тотылган булса, шулай ук, Россия Федерациясе бюджет системасы бюджетларыннан бирелгән бюджетара трансфертларны һәм өстәмә отчисление нормативлары буенча салым керемнәре керемнәрен исәпкә алмыйча, авыл жирлегә бюджеты керемнәре исәбенә, башка муниципаль берәмлекләрнең жирле үзидарә органнары, дәүләт хакимияте органнары компетенциясенә кертелмәгән һәм федераль законнар яисә Татарстан Республикасы законнары белән аларның компетенциясеннән чыгарылмаган башка мәсьәләләрне чишәргә хокуклы.

7 статья. Авыл жирлегенә муниципаль хезмәттәшлектә катнашуы

Авыл жирлегенә муниципаль хезмәттәшлектә катнашуы жирле үзидарә турындагы федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә гамәлгә ашырыла.

8 статья. Авыл жирлегенә жирле үзидарә органнарының дәүләт хакимияте органнары белән үзара мөнәсәбәтләре

Авыл жирлегенә жирле үзидарә органнарының дәүләт хакимияте органнары белән үзара мөнәсәбәтләре түбәндәгеләр аша гамәлгә ашырыла:

1. авыл жирлегенә жирле үзидарә органнарының авыл жирлеген социаль-икътисади үстерүгә юнәлдерелгән дәүләт программаларын тормышка ашыруда катнашуы;
2. авыл жирлегенә жирле үзидарә органнары белән дәүләт хакимияте органнары арасында шартнамәләр (киләшүләр) төзү;
3. даими яисә вакытлыча эшләүче координация, консультация, киңәшмә һәм башка эшче органнар булдыру;
4. авыл жирлегә Советының Татарстан Республикасы Дәүләт Советында закон чыгару инициативасы;
5. законнар белән билгеләнгән үзара хезмәттәшлекнең башка формалары.

9 статья. Авыл жирлегенә муниципаль хезмәтен хокукый көйләү

Авыл жирлегендә муниципаль хезмәтне хокукый көйләү, шул исәптән муниципаль хезмәт вазыйфаларына таләпләр, муниципаль хезмәткәр статусын билгеләү, муниципаль хезмәтне үтү шартлары һәм тәртибе «Россия Федерациясендә муниципаль хезмәт турында» 2007 елның 2 мартындагы 25-ФЗ номерлы Федераль закон, «Муниципаль хезмәт турында» 2013 елның 25

июнендәге 50-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Кодексы һәм авыл жирлегенә муниципаль хокукый актлары белән гамәлгә ашырыла.

10 статья. Авыл жирлегенә муниципаль контроле

1. Жирле үзидарә органнары жирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча кабул ителгән муниципаль хокукый актлар белән билгеләнгән таләпләрнең үтәлешен муниципаль контрольдә тотуны оештыралар һәм гамәлгә ашыралар, ә контрольлекнең тиешле төрләре федераль законнар белән жирле үзидарә органнары вәкаләтләренә кертелгән очракларда, шулай ук федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары белән билгеләнгән таләпләрнең үтәлешен муниципаль контрольдә тотуны оештыралар һәм гамәлгә ашыралар.
2. Муниципаль контроль төрләрен оештыру һәм гамәлгә ашыру «Россия Федерациясендә дәүләт контроле (назыяры) һәм муниципаль контроль турында» 2020 елның 31 июлендәге 248-ФЗ номерлы Федераль закон белән көйләнә.

II Бүлек. ХАЛЫК ТАРАФЫННАН ЖИРЛЕ ҮЗИДАРӘНЕ ТУРЫДАН-ТУРЫ ГАМӘЛГӘ АШЫРУ ҺӘМ ХАЛЫКНЫҢ ЖИРЛЕ ҮЗИДАРӘНЕ ГАМӘЛГӘ АШЫРУДА КАТНАШУ ФОРМАЛАРЫ

11 статья. Халык тарафыннан жирле үзидарәне турыдан-туры гамәлгә ашыру һәм халыкның авыл жирлегендә жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда катнашу формалары

Авыл жирлеге халкы жирле үзидарәне турыдан-туры гамәлгә ашыра һәм жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда түбәндәге формаларда катнаша:

1. жирле референдум;
2. муниципаль сайлаулар;
3. депутатны, жирле үзидарәнең сайлап куела торган вазыйфаи затын чакыртып алу буенча тавыш бирү;
4. авыл жирлеге чикләрен үзгәртү һәм аны үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү;
5. гражданнарның хокукый (хокук ижаты) инициативасы;
6. территориаль жәмәгәт үзидарәсе;
7. ачык тыңлаулар;
8. гражданнар жыены;
9. гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы);
10. гражданнар сходы;
11. гражданнардан соров алу (сораштыру);
12. гражданнарның жирле үзидарә органнарына мөрәжәгатьләре;
13. жирле әһәмияттәге иң мөһим мәсьәләләргә халык булып фикер алышу;
14. Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарга, Татарстан Республикасы Конституциясенә һәм Татарстан Республикасы законнарына каршы килми торган башка формалар.

12 статья. Авыл жирлегенен жирле референдумы

1. Жирле референдум, федераль законнарға һәм Татарстан Республикасы законнарына ярашлы рәвештә, жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне турыдан-туры халык тарафыннан чишү максатыннан үткәрелә.
2. Жирле референдум авыл жирлегенен бөтен территориясендә «Россия Федерациясе гражданның сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» 2002 елның 12 июнендәге 67-ФЗ номерлы Федераль закон һәм «"Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында" 2003 елның 6 октябрдәге 131-ФЗ номерлы Федераль законда күздә тотылган үзенчәлекләрне исәпкә алып, "Жирле референдум турында" 2004 елның 24 мартындагы 23-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнгән тәртиптә үткәрелә».
Гражданның жирле референдумда катнашу хокуклары гарантияләре, шулай ук жирле референдумны әзерләү һәм үткәрү тәртибе федераль закон һәм «Жирле референдум турында» 2004 елның 24 мартындагы 23-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнә.
3. Жирле референдумда яшәү урыннары авыл жирлеге чикләрендә урнашкан Россия Федерациясе гражданны катнашырга хокуклы. Россия Федерациясе гражданны жирле референдумда яшерен тавыш бирү аша гомуми, тигез һәм турыдан-туры үз ихтыярыңны белдерү нигезендә катнашалар.
4. Жирле референдумны үткәрү турындагы карар авыл жирлеге Советы тарафыннан түбәндәгеләрнең инициативасы буенча кабул ителә:
 1. *жирле референдумда катнашу хокукына ия булган гражданның;*
 2. *уставларында сайлауларда һәм (яисә) референдумнарда катнашу күздә тотылган һәм федераль закон белән билгеләнгән тәртиптә һәм срокларда теркәлгән сайлау берләшмәсенең, башка иҗтимагый берләшмәнең;*
 3. *авыл жирлеге Советының һәм авыл жирлеге Башлыгының бергәләп чыгарылган инициативасы буенча.*
5. Гражданны, әлеге статьяның 4 нче өлешенен 2 нче пунктында күрсәтелгән сайлау берләшмәләре, башка иҗтимагый берләшмәләр инициативасы буенча жирле референдум билгеләүнең шарты булып әлеге инициативаны яклап имзалар жыю тора, аларның саны район территориясендә теркәлгән референдумда катнашучылар санының биш процентын тәшкил итәргә тиеш, әмма 25 имзадан ким булырга алмый.
6. Авыл жирлеге Советы һәм авыл жирлеге Башлыгы тарафыннан бергәләп чыгарылган референдум үткәрү инициативасы авыл жирлеге Советы карары һәм авыл жирлеге Башлыгы карары (постановлениесе) белән рәсмиләштерелә.
7. Авыл жирлеге Советы жирле референдумны, авыл жирлеге Советына жирле референдум үткәрү инициативасын чыгару турындагы документлар килгән көннән башлап 30 көн эчендә билгели.

Жирле референдум авыл жирлеге Советы тарафыннан билгелэнгән срокларда билгеләнмәгән очракта, референдум гражданнарның, сайлау берләшмәләренен, авыл жирлеге Башлыгының, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнарының, Татарстан Республикасы Сайлау комиссиясенен яисә прокурорның мөрәжәгате нигезендә суд тарафыннан билгеләнә. Суд тарафыннан билгелэнгән жирле референдум муниципаль сайлауларны һәм жирле референдумны үткәрү буенча Сайлау комиссиясе тарафыннан оештырыла, ә аны үткәрүне тәмин итү Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте башкарма органы яисә судка жирле референдум үткәрүне тәмин итү йөклэнгән башка орган тарафыннан гамәлгә ашырыла.

8. Тавыш бирү йомгаклары һәм жирле референдумда кабул ителгән карар рәсми рәвештә бастырып чыгарылырга (халыкка житкерелергә) тиеш.
9. Жирле референдумда кабул ителгән карар авыл жирлеге территориясендә мәжбүри үтәлергә тиеш һәм ул нинди дә булса дәүләт хакимияте органнары, аларның вазыйфай затлары яисә авыл жирлегенен жирле үзидарә органнары тарафыннан раслауга мохтаж түгел.
10. Авыл жирлегенен жирле үзидарә органнары жирле референдумда кабул ителгән карарның үтәлешен, әлеге Устав белән билгелэнгән алар арасындагы вәкаләтләрне бүлешүгә ярашлы рәвештә, тәмин итәләр.
11. Жирле референдум үткәрү турындагы карар, шулай ук жирле референдумда кабул ителгән карар өстеннән гражданнар, жирле үзидарә органнары, прокурор, федераль закон белән вәкаләтле дәүләт хакимияте органнары тарафыннан суд тәртибендә шикаять бирелергә мөмкин.

13 статья. Авыл жирлегендә муниципаль сайлаулар

1. Авыл жирлегендә муниципаль сайлаулар, яшерен тавыш бирү аша гомуми, тигез һәм турыдан-туры сайлау хокукы нигезендә, авыл жирлеге Советы депутатларын сайлау максатыннан үткәрелә.
 2. Сайлау көненә 18 яше тулган һәм сайлау хокукына ия булган Россия Федерациясе гражданы авыл жирлеге Советы депутаты итеп сайлана ала.
 3. Муниципаль сайлаулар авыл жирлеге Советы тарафыннан билгеләнә. Муниципаль сайлауларны билгеләү турындагы карар сайлау көненә кадәр 90 көннән дә иртәрәк һәм 80 көннән дә соңга калмыйча кабул ителергә тиеш. Күрсәтелгән карар, ул кабул ителгән көннән башлап 5 көннән дә соңга калмыйча, гаммәви мәгълүмат чараларында рәсми рәвештә бастырып чыгарылырга тиеш. Вакытыннан алда сайлаулар билгелэнгән очракта, әлеге статьяда күрсәтелгән сроклар кыскартылырга мөмкин, әмма бер өлештән (өчтән бер өлешеннән) дә ким булмаска тиеш.
- Федераль законнарда, Татарстан Республикасы Сайлау кодексында билгелэнгән очракта, муниципаль сайлаулар муниципаль сайлауларны һәм жирле референдумны үткәрү буенча сайлау комиссиясе тарафыннан билгеләнә.

4. Муниципаль сайлауларны эзерләү һәм үткәрү, үз компетенцияләре чикләрендә, сайлау комиссияләренә йөкләнә.
5. Авыл жирлеге Советы депутатларын сайлау «Россия Федерациясе гражданның сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» 2002 елның 12 июнендәге 67-ФЗ номерлы Федераль закон һәм Татарстан Республикасы Сайлау кодексы белән билгеләнгән тәртиптә үткәрелә.
6. Авыл жирлеге Советы депутатлары, бер сайлау округына сайлаучылар вәкиллеге уртача нормасы нигезендә оештырыла торган, бер мандатлы сайлау округлары буенча сайланалар.
7. Бер мандатлы сайлау округы буенча тавыш бирүдә катнашкан сайлаучыларның иң күп тавышын жыйган теркәлгән кандидат сайланган дип таныла.
 Әгәр авыл жирлеге Советы депутатларын сайлауларда бер мандатлы сайлау округында тавыш бирү бер кандидат буенча гына уздырылса, тавыш бирүдә катнашкан сайлаучыларның 50 проценттан да ким булмаган тавышын жыйган кандидат сайланган дип санала. Теркәлгән кандидатлар жыйган тавышлар саны тигез булган очракта, алданрак теркәлгән кандидат сайланган дип санала.
8. Авыл жирлеге Советы депутатларын сайлау нәтижеләре рәсми рәвештә бастырып чыгарылырга (халыкка житкерелергә) тиеш.

14 статья. Авыл жирлеге Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү

1. Авыл жирлеге Советы депутаты, шул исәптән авыл жирлеге Башлыгы, закон һәм әлеге Устав белән билгеләнгән нигезләрдә һәм тәртиптә сайлаучылар тарафыннан чакыртып алынырга мөмкин.
2. Депутатның сайлаучылар алдындагы ышанычын шик астына куючы һәм депутатлык бурычларын яисә авыл жирлеге Башлыгы бурычларын үтәмәүдә, депутат, авыл жирлеге Башлыгы статусына сыешмый торган гамәлләр кылуда һәм Россия Федерациясе Конституциясен, Татарстан Республикасы Конституциясен, Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнарын һәм башка норматив хокукый актларын, әлеге Уставны һәм башка муниципаль норматив хокукый актларны башкача бозуда гәүдәләнгән, суд тәртибендә расланган конкрет хокукка каршы карарлары яисә гамәлләре (гамәлсезлеге) авыл жирлеге Советы депутатын чакыртып алу өчен нигез булып тора.
3. Авыл жирлеге Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү халык инициативасы буенча үткәрелә.
4. Авыл жирлеге Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү үткәрү инициативасын чыгару һәм аны яклап гражданныр имзаларын жыю өчен, муниципаль сайлауларда катнашу хокукына ия булган ким дигәндә 10 кешедән торган инициатив төркем оештырыла.

5. Инициатив төркем, аны теркәү турындагы гариза (ходатайство) белән, муниципаль сайлауларны һәм жирле референдумны үткәрү буенча Сайлау комиссиясенә мөрәжәгать итә. Инициатив төркемнең гаризасында депутатны чакыртып алу өчен нигез булып торган аның конкрет хокукка каршы карары яисә гамәле (гамәлсезлегә) күрсәтелергә тиеш, шулай ук инициатив төркемнең һәр әгъзасының һәм аның исемненән авыл жирлегә территориясендә эш итәргә вәкаләтле затларның фамилиясе, исеме, атасының исеме, туган елы, ае, көне һәм урыны, паспортының яисә гражданның паспортын алыштыручы документның сериясе, номеры һәм бирелү датасы (аны биргән органның атамасы яисә коды күрсәтелеп), яшәү урыны адресы күрсәтелергә тиеш. Инициатив төркемнең гаризасына әлеге төркемнең барлык әгъзалары имза куярга тиеш. Гаризага депутатның күрсәтелгән хокукка каршы карарларын яисә гамәлләрен (гамәлсезлеген) раслаучы суд карары теркәлергә тиеш.
6. Инициатив төркемне теркәү, авыл жирлегә Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү үткәрү инициативасын яклап имзалар жыю, жыелган имзаларны тикшерү жирле референдум үткәрү өчен закон белән билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырыла.
7. Авыл жирлегә Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү авыл жирлегә Советы тарафыннан билгеләнә һәм «Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законда күздә тотылган үзенчәлекләренә исәпкә алып, жирле референдум үткәрү өчен закон белән билгеләнгән тәртиптә уздырыла.
8. Муниципаль сайлауларны һәм жирле референдумны үткәрү буенча Сайлау комиссиясе тарафыннан инициатив төркемнең гаризасын караганда, авыл жирлегә Советы тарафыннан авыл жирлегә Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирүне билгеләгәндә, тиешле депутат үзен чакыртып алу өчен нигез буларак алга сырылган кагыйдәләр (шартлар) буенча аңлатмалар бирергә, кирәкле документларны тәкъдим итәргә хокуклы. Күрсәтелгән депутат Сайлау комиссиясе, авыл жирлегә Советы утырышлары уздырыласы көнгә кадәр ким дигәндә өч көн алдан аларны уздыру вакыты һәм урыны турында язмача белдерелергә тиеш.
9. Авыл жирлегә Советы депутаты, аны чакыртып алу буенча тавыш бирү уздырылганда, сайлаучыларга үзен чакыртып алу өчен нигез буларак алга сырылган кагыйдәләр (шартлар) буенча аңлатмалар бирү максатыннан, инициатив төркем белән тигез нигезләрдә агитация алып бару хокукына ия.
10. Авыл жирлегә Советы депутаты, шул исәптән авыл жирлегә Башлыгы, әгәр аны чакыртып алу өчен тиешле сайлау округында теркәлгән сайлаучыларның яртысыннан да кем булмавы тавыш бирсә, чакыртып алынган дип санала.
11. Авыл жирлегә Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү йомгаклары рәсми рәвештә бастырып чыгарылырга (халыкка житкерелергә) тиеш.
12. Муниципаль сайлауларны һәм жирле референдумны үткәрү буенча Сайлау комиссиясе, чакыртып алу буенча тавыш бирү йомгакларына рәсми рәвештә нәтижә ясалганнан соң 5 көнлек срокта, инициатив төркемгә, авыл жирлегә

Советына һәм авыл жирлеге Советының тиешле депутатына аны чакыртып алу буенча тавыш бирү йомгаклары турында язмача белдерә.

15 статья. Авыл жирлеге чикләрен үзгәртү, аны үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү

1. Авыл жирлеге чикләрен үзгәртү, аны үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү халыкның күрсәтелгән авыл жирлеге чикләрен үзгәртүгә, аны үзгәртеп коруга ризалыгын алу максатыннан үткәрелә.
2. Авыл жирлеге чикләрен үзгәртү, аны үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү авыл жирлегенең бөтен территориясендә яисә аның территориясенең бер өлешендә «Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законда билгеләнгән очракларда үткәрелә.
3. Авыл жирлеге чикләрен үзгәртү, аны үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү авыл жирлеге Советы тарафыннан билгеләнәп үткәрелә һәм «Россия Федерациясе гражданның сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» 2002 елның 12 июнендәге 67-ФЗ номерлы Федераль закон һәм «"Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында" 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законда күздә тотылган үзенчәлекләргә исәпкә алып, "Жирле референдум турында" 2004 елның 24 мартындагы 23-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнгән тәртиптә уздырыла».
4. Авыл жирлеге чикләрен үзгәртү, аны үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү, әгәр анда авыл жирлегенең яисә авыл жирлеге өлешенең сайлау хокукына ия булган халкының яртысыннан күбрәге катнашса, узган дип санала. Әгәр күрсәтелгән чикләргә үзгәртү, үзгәртеп кору өчен тавыш бирүдә катнашкан авыл жирлеге яисә авыл жирлеге өлеше халкының яртысыннан күбрәге тавыш бирсә, халыкның авыл жирлеге чикләрен үзгәртүгә, аны үзгәртеп коруга ризалыгы алынган дип санала.
5. Авыл жирлеге чикләрен үзгәртү, аны үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү йомгаклары һәм кабул ителгән карарлар рәсми рәвештә бастырып чыгарылырга (халыкка житкерелергә) тиеш.

16 статья. Авыл жирлеге гражданның хокукый инициативасы

1. Гражданның, әлеге Устав һәм авыл жирлеге Советының норматив хокукый акты белән билгеләнгән тәртиптә, хокук чыгару инициативасына хокуклы.
2. Сайлау хокукына ия булган авыл жирлеге халкы санының ким дигәндә 3 процентын тәшкил иткән, сайлау хокукына ия булган гражданның инициатив төркеме хокукый инициативасы белән чыга ала.
3. Хокукый инициативасын гамәлгә ашыру максатыннан гражданның түбәндәгеләргә хокуклы:

- хокукий инициативасын фикер алышу һәм алга сөрү буенча яшәү (эшләү) урыны буенча гражданнар жыеннарын һәм башка коллектив чараларны оештырырга һәм үткәргәргә;
 - хокукий инициативасын алга сөрүне яклап имзалар жыю буенча инициатив төркемнәр булдырырга;
 - законнарга каршы килми торган ысуллар белән авыл жирлеге халкының имзаларын жыйрга һәм хокукий инициативасын алга сөрүне яклап агитация алып барырга.
4. Авыл жирлегенәң жирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары гражданнарга хокукий инициативасын гамәлгә ашыруда ярдәм күрсәтергә бурычлы.
 5. Гражданнарның хокукий инициативасын тормышка ашыру тәртибендә кертелгән муниципаль норматив хокукий акт проекты, ул кертелгән көннән башлап өч ай эчендә, әлеге Устав белән билгеләнгән компетенцияләренә ярашлы рәвештә, авыл жирлеге Советының ачык утырышында яисә авыл жирлеге Башлыгы тарафыннан мәжбүри рәвештә каралырга тиеш.
 6. Гражданнарның хокукий инициативасын тормышка ашыру тәртибендә кертелгән муниципаль хокукий акт проектын караганда, гражданнарның инициатив төркеме вәкилләренә үз позицияләрен баян итү мөмкинлеге тәмин ителергә тиеш.
 7. Гражданнарның хокукий инициативасын тормышка ашыру тәртибендә кертелгән муниципаль норматив хокукий акт проектын карау процедурасы, тиешлечә, авыл жирлеге Советы Регламенты, авыл жирлеге Башлыгының норматив хокукий акты белән билгеләнә.
 8. Гражданнарның хокукий инициативасын тормышка ашыру тәртибендә кертелгән муниципаль хокукий акт проектын карау нәтижәләре буенча кабул ителгән нигезле карар, язмача рәсми рәвештә, аны керткән гражданнарның инициатив төркеме игътибарына җиткерелергә тиеш.

17 статья. Авыл жирлегенәң территорияль жәмәгать үзидарәсе

1. Авыл жирлегендә территорияль жәмәгать үзидарәсе турыдан-туры халык тарафыннан гражданнар жыеннары һәм конференцияләре уздыру аша, шулай ук территорияль жәмәгать үзидарәсе органнарын булдыру аша гамәлгә ашырыла.
2. Территорияль жәмәгать үзидарәсе гражданнар яшәүче түбәндәге территорияләр чикләрендә гамәлгә ашырыла: күпфатирлы торак йорт подъезды; күпфатирлы торак йорт; торак йортлар төркеме; торак микрорайон; жирлек булып тормаган авыл торак пункты; гражданнар яшәүче башка территорияләр.
3. Территорияль жәмәгать үзидарәсе гамәлгә ашырыла торган территория чикләре, әлеге территориядә яшәүче халык тәкъдире буенча, авыл жирлеге Советы тарафыннан раслана торган Авыл жирлегендә территорияль жәмәгать үзидарәсе

турындагы Нигезләмәдә билгеләнгән тәртиптә авыл жирлеге Советы тарафыннан билгеләнә.

4. Территориаль жәмәгать үзидарәсе гамәлгә ашырыла торган территория башка шундый ук территория составына керә алмый.
5. Территориаль жәмәгать үзидарәсе, үз уставына ярашлы рәвештә, юридик зат булырга мөмкин һәм коммерциягә карамаган оешманың оештыру-хокукый формасында дәүләт теркәве узарга тиеш.
- 6. Территориаль жәмәгать үзидарәсе уставында түбәндәгеләр билгеләнә:**
 1. *ул гамәлгә ашырыла торган территория;*
 2. *территориаль жәмәгать үзидарәсе эшчәнлегенең максатлары, бурычлары, формалары һәм төп юнәлешләре;*
 3. *территориаль жәмәгать үзидарәсе органнарын формалаштыру, аларның вәкаләтләрән туктату тәртибе, хокуклары һәм бурычлары, вәкаләтләр срогы;*
 4. *карарлар кабул итү тәртибе;*
 5. *мөлкәтне алу тәртибе, шулай ук күрсәтелгән мөлкәттән һәм финанс акчаларыннан файдалану һәм аларга эш итү тәртибе;*
 6. *территориаль жәмәгать үзидарәсен гамәлгә ашыруны туктату тәртибе.*
7. Территориаль жәмәгать үзидарәсе эшчәнлегә мәсьәләләре буенча гражданнар жыеннары, конференцияләре аның уставына ярашлы рәвештә чакырыла.
8. Территориаль жәмәгать үзидарәсен оештыру һәм гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча гражданнар жыены, әгәр анда тиешле территориядә яшәүче һәм уналты яше тулган халыкның ким дигәндә өчтән бер өлеше катнашса, хокуклы (кворумга ия) дип санала.
Территориаль жәмәгать үзидарәсен оештыру һәм гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча гражданнар конференциясе, әгәр анда гражданнар жыеннарында сайланган һәм тиешле территориядә яшәүче, уналты яше тулган халыкның ким дигәндә өчтән бер өлешен тәкъдим итүче делегатларның ким дигәндә өчтән ике өлеше катнашса, хокуклы (кворумга ия) дип санала.
9. Территориаль жәмәгать үзидарәсен гамәлгә ашыручы гражданнар жыенының, конференциясенең аерым вәкаләтләрәнә түбәндәгеләр карый:
 1. *территориаль жәмәгать үзидарәсе органнары структурасын билгеләү;*
 2. *территориаль жәмәгать үзидарәсе уставын кабул итү, аңа үзгәрешләр кертү;*
 3. *территориаль жәмәгать үзидарәсе органнарын сайлау;*
 4. *территориаль жәмәгать үзидарәсе эшчәнлегенең төп юнәлешләрен билгеләү;*
 5. *территориаль жәмәгать үзидарәсенең керемнәр һәм чыгымнар сметасын һәм аның үтәлеше турындагы хисапны раслау;*
 6. *территориаль жәмәгать үзидарәсе органнары эшчәнлегә турындагы хисапларны карау һәм раслау;*
 7. *инициативалы проект буенча фикер алышу һәм аны хуплау мәсьәләсе буенча карар кабул итү.*
10. Территориаль жәмәгать үзидарәсе органнары:
 1. *тиешле территориядә яшәүче халыкның мәнфәгатьләрен яклыйлар;*
 2. *гражданнар жыеннарында һәм конференцияләрендә кабул ителгән карарларның үтәлешен тәэмин итәләр;*

3. *әлеге территорияне карап тору, төзеклөндөрү буенча хужалык эшчәнлеген, тиешле территориядә яшәүче гражданның социаль-көнкуреш ихтыяжларын канәгәтләндерүгә юнәлдерелгән башка хужалык эшчәнлеген күрсәтелгән гражданны акчасы исәбенә дә, авыл җирлеге Башкарма комитеты белән төзелгән шартнамә нигезендә авыл җирлеге бюджетты акчаларын файдаланып та гамәлгә ашыра алалар;*
4. *җирле үзидарә органнарына (авыл җирлеге Советына, авыл җирлеге Башлыгына һәм авыл җирлеге Башкарма комитетына) муниципаль норматив хокукый актлар проектларын кертергә хокуклы, бу проектлар әлеге актларны кабул итү үз компетенцияләренә кертелгән җирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары тарафыннан мәҗбүри рәвештә каралырга тиеш.*
11. *Территориаль җәмәгәт үзидарәсен оештыру һәм гамәлгә ашыру тәртибе, җирле бюджеттан кирәкле акчаларны бүлеп бирү шартлары һәм тәртибе әлеге Устав һәм авыл җирлеге Советының норматив хокукый акты белән билгеләнә.*

18 статья. Территориаль җәмәгәт үзидарәсен оештыру тәртибе

1. Территориаль җәмәгәт үзидарәсен оештыру максатыннан, гражданны яисә авыл җирлегенә җирле үзидарә органнары инициативасы буенча, гражданның инициатив төркеме төзелә. Бу төркем территориаль җәмәгәт үзидарәсе уставы проектын эшләүне гамәлгә ашыра һәм әлеге территориаль җәмәгәт үзидарәсен гамәлгә ашыру күздә тотылган территория чикләрендә яшәүче гражданны җыенын чакыруны оештыра.
2. Гражданны җыены авыл җирлегенә тиешле территориясендә территориаль җәмәгәт үзидарәсен булдыру турында карар кабул итә, аның уставын кабул итә, шулай ук территориаль җәмәгәт үзидарәсе уставын теркәү белән бәйлә мәсьәләләр буенча авыл җирлеге Советында гражданны җыены исеменнән эш итәргә вәкаләтле вәкилле (вәкилләрне) билгели.
3. Территориаль җәмәгәт үзидарәсе, аның уставы авыл җирлеге Советы тарафыннан теркәлгән мизгелдән башлап, оештырылган дип санала.

19 статья. Авыл җирлегенә территориаль җәмәгәт үзидарәсе уставын теркәү тәртибе

1. Территориаль җәмәгәт үзидарәсе уставын теркәү өчен гражданны җыенының вәкаләтле вәкилле (вәкаләтле вәкилләре) тарафыннан авыл җирлеге Башлыгына түбәндәгеләр тәкъдим ителә:
1. *гражданны җыенының барлык вәкаләтле вәкилләре имзалаган территориаль җәмәгәт үзидарәсе уставын теркәү турындагы гариза;*

2. территориаль жәмәгәт үзидарәсен булдыру турында карар кабул ителгән гражданның жыены беркетмәсе (протоколы); анда вәкаләтле вәкилләрнең һәркайсының фамилиясе, исеме, атасының исеме, туган елы, ае, көне, паспортының яисә гражданның паспортын алыштыручы документның сериясе, номеры һәм бирелү датасы, яшәү урыны адресы күрсәтелергә тиеш;
3. территориаль жәмәгәт үзидарәсе уставының ике нөхсәсе (экземпляры).
2. Әлеге статьяның 1 нче пунктында билгеләнгән документлардан башка бүтән документларны тәкъдим итүне таләп итүгә юл куелмый.
Вәкаләтле вәкилгә документларның исемлеге һәм аларны алу датасы күрсәтелгән квитанция (расписка) бирелә.
3. Авыл жирлегә Башлыгы, территориаль жәмәгәт үзидарәсе уставын теркәү турындагы документлар килгән көннән башлап ике атналык срокта, аны алдан карауны һәм уставны теркәү яисә аны теркәүдән баш тарту турында авыл жирлегә Советы карары проектын әзерләүне оештыра.
4. Гражданның жыенының вәкаләтле вәкилләре территориаль жәмәгәт үзидарәсе уставын алдан караганда һәм авыл жирлегә Советы утырышында киңәш бирү тавышы хокукы белән катнашырга хокуклы.
5. Авыл жирлегә Советы, әлеге статьяның 1 нче өлешендә күрсәтелгән документлар авыл жирлегә Башлыгы тарафыннан алынган көннән башлап 30 көн эчендә, территориаль жәмәгәт үзидарәсе уставын теркәү яисә аны теркәүдән баш тарту турында карар кабул итә. Уставны теркәүдән баш тарту нигезләнгән булырга тиеш.
6. Территориаль жәмәгәт үзидарәсе уставы нормаларының Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарга, Татарстан Республикасы Конституциясенә һәм Татарстан Республикасы законнарына, авыл жирлегә Уставына, башка муниципаль норматив хокукый актларга каршы килүе территориаль жәмәгәт үзидарәсе уставын теркәүдән баш тарту өчен нигез булып тора.
7. Территориаль жәмәгәт үзидарәсен булдыруның максатка ярашлы булмавына сылтап, территориаль жәмәгәт үзидарәсе уставын теркәүдән баш тартуға юл куелмый.
8. Территориаль жәмәгәт үзидарәсе уставын теркәү мәсьәләсе буенча авыл жирлегә Советы тарафыннан кабул ителгән нигезле карар, өч көн эчендә, язмача рәсми рәвештә, гражданның жыенының вәкаләтле вәкиле (вәкаләтле вәкилләре) игътибарына җиткерелергә тиеш.
9. Авыл жирлегә Советы тарафыннан территориаль жәмәгәт үзидарәсе уставын теркәү турында карар кабул ителгән очракта, уставның теркәү турында билге куелган бер нөхсәсе гражданның жыенының вәкаләтле вәкиленә тапшырыла, икенче нөхсәсе авыл жирлегә Советында саклана.
10. Территориаль жәмәгәт үзидарәсе уставына кертелә торган үзгәрешләр әлеге статьяда билгеләнгән тәртиптә авыл жирлегә Советы тарафыннан теркәлгән тиеш. Күрсәтелгән үзгәрешләр теркәлгән көннән башлап үз көченә керә.

20 статья. Ачык тыңлаулар, жәмәгәтчелек фикер алышулары

1. Жирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча муниципаль норматив хокукий актлар проектлары турында авыл жирлегә халкы катнашында фикер алышу өчен, авыл жирлегә Советы, авыл жирлегә Башлыгы тарафыннан ачык тыңлаулар үткәрелергә мөмкин.
2. Ачык тыңлаулар халык, Жирлек Советы яисә авыл жирлегә Башлыгы инициативасы буенча үткәрелә.
Халык яисә авыл жирлегә Советы инициативасы буенча үткәрелә торган ачык тыңлаулар авыл жирлегә Советы тарафыннан, ә авыл жирлегә Башлыгы инициативасы буенча үткәрелә торганны авыл жирлегә Башлыгы тарафыннан билгеләнә.
3. Ачык тыңлауларга түбәндәгеләр чыгарылырга тиеш:
 1. *муниципаль берәмлек уставы проекты, шулай ук әлеге уставны әлеге норматив хокукий актларга ярашлы хәлгә китерү максатыннан, уставка Россия Федерациясе Конституциясе, федераль законнар, Татарстан Республикасы конституциясе яисә законнары кагыйдәләрен төгәл кабатлау формасында үзгәреشلәр кертү очракларыннан тыш, әлеге уставка үзгәреشلәр һәм өстәмәләр кертү турындагы муниципаль норматив хокукий акт проекты;*
 2. *авыл жирлегә бюджеты проекты һәм аның үтәлеше турындагы хисап;*
 3. *авыл жирлеген социаль-иқтисади үстерү стратегиясе проекты;*
 4. *«Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрдәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 13 статьясына ярашлы рәвештә муниципаль берәмлекне үзгәртеп кору өчен тавыш бирү яисә гражданны сходы аша белдерелгән муниципаль берәмлек халкының ризалыгын алу таләп ителгән очраклардан тыш, авыл жирлеген үзгәртү кору турындагы мәсьәләләр.*
4. Ачык тыңлаулар үткәрү турындагы карар, әгәр гамәлдәге законнарда башка срок күздә тотылмаган булса, авыл жирлегенә тиешле органы яисә вазыйфаи заты тарафыннан муниципаль норматив хокукий акт проекты караласы көнгә кадәр ким дигәндә 20 көн алдан кабул ителергә тиеш.
5. Ачык тыңлаулар үткәрү, аларны уздыру вакыты һәм урыны күрсәтелгән карар һәм ачык тыңлауларга чыгарыла торган тиешле муниципаль норматив хокукий акт проекты, әгәр гамәлдәге законнарда башка срок күздә тотылмаган булса, ачык тыңлаулар уздырыласы көнгә кадәр ким дигәндә 7 көн алдан бастырып чыгарылырга (халыкка житкерелергә) тиеш.
6. Ачык тыңлаулар үткәрү турындагы карар бастырып чыгарылган көннән алып аларны уздыру көненә кадәр авыл жирлегә халкы авыл жирлегә Башлыгына ачык тыңлауларга чыгарыла торган мәсьәлә буенча язмача тәкъдимнәр һәм искәرمәләр, шул исәптән ачык тыңлауларга чыгарыла торган муниципаль норматив хокукий акт проектына төзәтмәләр һәм башка тәкъдимнәр жиберергә хокуклы. Авыл жирлегә Башлыгы килеп төшкән тәкъдимнәрне һәм

искәрмәләрне гомумиләштерүне оештыра. Күрсәтелгән тәкъдимнәр һәм искәрмәләр ачык тыңлауларда катнашучылар игътибарына житкерелә.

7. Ачык тыңлаулар муниципаль норматив хокукый акт проекты караласы көнгә кадәр ким дигәндә 7 көн алдан үткәрелә. Ачык тыңлаулар белгечләр, экспертлар, кызыксынучы затларны чакырып уздырыла. Ачык тыңлауларда авыл жирлегендә яшәүче һәркем катнашырга хокуклы.
8. Ачык тыңлаулар уздыру нәтижәләре буенча тәкъдимнәр (рекомендацияләр) кабул ителә, алар ачык тыңлауларга чыгарылган муниципаль норматив хокукый акт проектын кабул итү үз компетенцияләренә кертелгән жирле үзидарә органнары һәм авыл жирлеге вазыйфай затлары тарафыннан мәжбүри рәвештә каралырга тиеш.
9. Ачык тыңлаулар нәтижәләре, шул исәптән кабул ителгән карарларның нигезләнгән дәлилләре, әгәр гамәлдәге законнарда башка срок күздә тотылмаган булса, ачык тыңлаулар үткәрелгәннән соң 5 көннән дә соңга калмыйча бастырып чыгарылырга (халыкка житкерелергә) тиеш.
10. Ачык тыңлауларны оештыру һәм үткәрү тәртибе авыл жирлеге Советы тарафыннан раслана торган норматив хокукый акт белән билгеләнә.
11. Генераль планнар проектлары, жир аннан файдалану һәм төзелеш кагыйдәләре проектлары, территорияне планлаштыру проектлары, территорияне межаллау проектлары, территорияләргә төзекләндерү кагыйдәләре проектлары, күрсәтелгән расланган документларның берсенә үзгәрешләр кертүне күздә тоткан проектлар, жир участогын яисә капитал төзелеш объектын шартлы рәвештә рөхсәт ителгән файдалану төренә рөхсәт бирү турындагы карарлар проектлары, рөхсәт ителгән төзелешнең чик параметрларыннан тайпылырга рөхсәт бирү, капитал төзелеш объектарын реконструкцияләү турындагы карарлар проектлары буенча, расланган жир аннан файдалану һәм төзелеш кагыйдәләре булмаганда жир участокларының һәм капитал төзелеш объектарының рөхсәт ителгән файдалануының бер төрен мондый файдалануының башка төренә үзгәртү мәсьәләләре буенча жәмәгәтьчелек фикер алышулары яисә ачык тыңлаулар үткәрелә, аларны оештыру һәм үткәрү тәртибе шәһәр төзелешә эшчәнлегә турындагы законнар кагыйдәләрен исәпкә алып, авыл жирлеге уставы һәм (яисә) авыл жирлеге Советының норматив хокукый акты белән билгеләнә.

21 статья. Авыл жирлеге гражданнар жыены

1. Жирле әһәмияттәге мәсьәләләр турында фикер алышу, халыкка жирле үзидарә органнары һәм авыл жирлегенә жирле үзидарә вазыйфай затлары эшчәнлегә

турында мәғлүмат бирү, инициативалы проектлар кертү һәм аларны карау мәсьәләләре буенча фикер алышу, авыл жирлеге территориясендә территориаль жәмәгать үзидарәсен ғәмәлгә ашыру өчен гражданнар жыеннары үткәрелергә мөмкин. Гражданнар жыеннары микрорайоннар, торак массивлары, кварталлар, урамнар, торак йортлар буенча чакырыла.

2. Гражданнар жыены халык, авыл жирлеге Советы, авыл жирлеге Башлығы инициативасы буенча, шулай ук территориаль жәмәгать үзидарәсе уставында күздә тотылган очрақларда үткәрелә.
3. Авыл жирлеге Советы яисә авыл жирлеге Башлығы инициативасы буенча үткәрелә торган гражданнар жыены, тиешлечә, авыл жирлеге Советы яисә авыл жирлеге Башлығы тарафыннан билгеләнә.

Халык башлангычы (инициативасы) буенча үткәрелә торган гражданнар жыелышы — территория жирле үзидарә органнарының, тиешле территориядә яшәүче һәм жыелышта катнашырга хокукы булган халык санының 10 проценттан да ким булмаган гражданнар төркеменен, әлеге территорияләрдә урнашкан предприятиеләр, учреждениеләр, оешмалар житәкчеләренен язмача тәкъдиме буенча авыл жирлеге Советы тарафыннан билгеләнә.

Гражданнар жыелышын үткәрү турындагы тәкъдимдә аның каравына чыгарыла торган мәсьәләләр исемлеге, жыелышны үткәрүнең күздә тотылган вақыты һәм урыны булырга тиеш. Тәкъдимгә вәкаләтле затлар кул куярга тиеш, әгәр жыелыш үткәрү башлангычы белән гражданнар төркеме мөрәжәгать итсә — әлеге гражданнар тарафыннан аларның һәркайсының фамилиясе, исеме, атасының исеме, туган датасы, яшәу урыны адресы күрсәтелеп кул куела.

Авыл жирлеге Советы гражданнар жыелышын үткәрү турында кертелгән тәкъдимне үзенен чираттагы (якын арадагы) утырышында карый.

Авыл жирлеге Советы, максатка ярашлы булмау сылтавы белән, гражданнар жыелышын үткәрүдән баш тартырга хокуклы түгел.

5. Территория жирле үзидарәсен ғәмәлгә ашыру максатыннан гражданнар жыелышын билгеләү һәм үткәрү тәртібе территория жирле үзидарәсе уставы белән билгеләнә.
6. Гражданнар жыелышын үткәрү вақыты һәм урыны турында, шулай ук фикер алышуга кертелә торган мәсьәләләр турында тиешле территориядә яшәүчеләр жыелыш үткәрелә торган көнгә кадәр 7 көннән дә соңга калмыйча хәбәрдар ителәләр; моның өчен массакүләм мәғлүмат чаралары, почта хәбәрнамәләре, фатирларны (ишегалларын) йөрөп чыгу, белдерүләр һәм мөмкин булган башка чаралар файдаланыла.

Гражданнар жыелышын әзерләүне һәм үткәрүне авыл жирлеге Башкарма комитеты тәэмин итә.

7. Жыелышлар эшендә әлеге территориядә яшәүче, сайлау хокукына ия булган гражданнар катнашырга хокуклы. Жыелышта катнашырга хокукы булган гражданнарның гомуми саны Россия Федерациясе гражданның Россия Федерациясе чикләрендә килү урыны буенча һәм яшәу урыны буенча теркәү исәбе мәғлүматлары нигезендә билгеләнә (бу мәғлүматлар муниципаль сайлаулар үткәргәндә файдаланыла).

8. Гражданнар жыены авыл жирлегенен жирле үзидарэ органнарына һәм жирле үзидарэ вазыйфаи затларына мөрәжәгатьләр кабул итә ала, шулай ук авыл жирлегенен жирле үзидарэ органнары һәм жирле үзидарэ вазыйфаи затлары белән үзара мөнәсәбәтләрдә гражданнар жыены исемненнән эш итәргә вәкаләтле затларны сайлый ала.
9. Территориаль жәмәгать үзидарәсен гамәлгә ашыру белән бәйле мәсьәләләр буенча үткәрелә торган гражданнар жыены территориаль жәмәгать үзидарәсе уставы белән аның компетенциясенә кертелгән мәсьәләләр буенча карар кабул итә.
10. Гражданнар жыенында кабул ителгән мөрәжәгатьләр, мөрәжәгатьләрдәге мәсьәләләренә чишү үз компетенцияләренә кертелгән жирле үзидарэ органнары һәм авыл жирлеге жирле үзидарэ вазыйфаи затлары тарафыннан язмача җавап җибәреп, мәҗбүри рәвештә каралырга тиеш.
11. Гражданнар жыенын билгеләү һәм үткәрү тәртибе, шулай ук гражданнар жыены вәкаләтләре федераль закон, әлеге Устав һәм авыл жирлеге Советының норматив хокукый акты, территориаль жәмәгать үзидарәсе уставы белән билгеләнә.
12. Гражданнар жыены йомгаклары, ул үткәрелгәннән соң бер айлык срокта, рәсми рәвештә бастырып чыгарылырга (халыкка җиткереләргә) тиеш.

22 статья. Авыл жирлеге гражданнар конференциясе (делегатлар җыелышы)

1. Гражданнар конференциясе (делегатлар җыелышы) жирле әһәмияттәге мәсьәләләр турында фикер алышу һәм авыл жирлегендә яшәүче барлык халык вәкилләренен фикерен ачыклау кирәк булган очракта үткәрелә. Авыл жирлегенен тиешле территориаль өлешләрендә яшәүчеләр арасыннан гражданнар конференциясе (делегатлар җыелышы) гражданнар жыенын чакыру кыенлашкан очракларда, шул исәптән тиешле территориядә яшәүче һәм гражданнар жыенында катнашырга хокуклы халык саны 100 кешедән артканда үткәрелә.
2. Гражданнар конференциясен (делегатлар җыелышын) билгеләү һәм үткәрү, делегатларны сайлау тәртибе әлеге Устав, авыл жирлеге Советының норматив хокукый акты, территориаль жәмәгать үзидарәсе уставы белән билгеләнә.
3. Гражданнар конференциясе (делегатлар җыелышы) гражданнар жыены вәкаләтләрен гамәлгә ашыра.
4. Гражданнар конференциясе (делегатлар җыелышы) халык, авыл жирлеге Советы, авыл жирлеге Башлыгы инициативасы буенча үткәрелә. Авыл жирлеге Советы яисә авыл жирлеге Башлыгы инициативасы буенча үткәрелә торган гражданнар конференциясе (делегатлар җыелышы), тиешлечә, авыл жирлеге Советы яисә авыл жирлеге Башлыгы тарафыннан билгеләнә. Халык инициативасы буенча үткәрелә торган гражданнар конференциясе (делегатлар җыелышы) авыл жирлеге Советы тарафыннан билгеләнә.

5. Гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы), эгәр анда гражданнар жыеннарында сайланган һәм тиешле территориядә яшәүче, уналты яше тулган халыкның ким дигәндә өчтән бер өлешен тәкъдим итүче делегатларның ким дигәндә өчтән ике өлеше катнашса, хокуклы (кворумга ия) дип санала. Гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) карарлары конференциядә катнашучы делегатларның күпчелек тавышы белән кабул ителә.
6. Гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) йомгаклары, ул үткәрелгәннән соң бер айлык срокта, рәсми рәвештә бастырып чыгарылырга (халыкка житкерелергә) тиеш.

23 статья. Авыл жирлеге гражданнар сходы

1. Гражданнар сходы халык тарафыннан жирле үзидарәне турыдан-туры гамәлгә ашыру һәм халыкның жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда катнашу формасы булып тора.
2. Гражданнар сходы «Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында»гы Федераль законда күздә тотылган очракларда һәм Лаеш муниципаль районы Татар Сараланы авыл жирлеге Советы карары белән расланган «Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районы Татар Сараланы авыл жирлеге составына керүче торак пунктларда гражданнар сходына эзерлек күрү һәм аны үткәрү тәртибе турында»гы Нигезләмәгә ярашлы рәвештә үткәрелә.
3. «Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 25.1 статьясында күздә тотылган очракларда гражданнар сходы түбәндәге мәсьәләләр буенча үткәрелергә мөмкин:
 1. торак пунктта, әлеге торак пункт составына керткән жирлек (муниципаль район) чикләрен үзгәртү һәм бу үзгәреш нәтижәсендә әлеге торак пункт территориясен башка жирлек (муниципаль район) территориясенә кертү мәсьәләсе буенча;
 2. жирлек составына керүче торак пунктта, әлеге торак пункт территориясендә гражданнарның үзара салым акчаларын кертү һәм алардан файдалану мәсьәләсе буенча;
 3. авыл торак пунктында, авыл торак пункты старостасы кандидатурасын алга сөрү мәсьәләсе буенча, шулай ук авыл торак пункты старостасы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату мәсьәләсе буенча;

4. авыл торак пункттында гражданнар сходы, шулай ук Россия Федерациясенең муниципаль хезмәт турындагы законнарында күздә тотылган очракларда, муниципаль хезмәт вазыйфасын биләүгә конкурс уздырганда конкурс комиссиясе составына кандидатлар алга сөрү максатыннан да үткәрелергә мөмкин.
 4. Гражданнар сходы муниципаль берәмлек башлыгы тарафыннан яисә торак пунктта яшәүче, сайлау хокукына ия булган һәм ким дигәндә 10 кешедән торган гражданнар төркеме инициативасы буенча чакырылырга мөмкин.
 5. Сход үткәрү инициативасын яклап жыйрга кирәк булган имзалар саны әлеге торак пункт территориясендә даими яисә күбрәк яшәүче, яшәү урыны буенча теркәлгән һәм сайлау хокукына ия булган гражданнар санының 5 процентын тәшкил итәргә тиеш, әмма 25 имзадан ким булырга алмый.
 6. Муниципаль берәмлек башлыгы тарафыннан чакырыла торган гражданнар сходы муниципаль берәмлек башлыгы карары (постановлениесе) белән билгеләнә, инициатив төркем тарафыннан чакырыла торган гражданнар сходы муниципаль берәмлекнең вәкиллекле органы карары белән билгеләнә.
 7. Торак пунктта яшәүчеләр гражданнар сходы үткәреләсе вакыт һәм урын турында алдан хәбәрдар ителәләр, шулай ук «Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районы Татар Сараланы авыл җирлегенә составына керүче торак пунктларда гражданнар сходына әзерлек күрү һәм аны үткәрү тәртибе турында»гы Нигезләмәдә билгеләнгән тәртиптә, гражданнар сходы карарына чыгарыла торган мәсьәләләр буенча муниципаль хокукый акт проекты һәм материаллар белән алдан таныштырылалар.
 8. Сходта кабул ителгән карарлар муниципаль хокукый актлар булып тора, муниципаль берәмлек башлыгы тарафыннан имзалана һәм Татарстан Республикасының муниципаль норматив хокукый актлары регистрына кертелергә тиеш.
9. Әлеге статьяда күздә тотылган гражданнар сходы, әгәр анда торак пунктта яисә җирлектә яшәүче һәм сайлау хокукына ия булган халыкның яртысыннан күбрәге катнашса, хокуклы (кворумга ия) дип санала. Торак пунктта әлеге торак пунктта яшәүче һәм сайлау хокукына ия булган халыкның яртысыннан күбрәгенен бер үк вакытта бергә катнашу мөмкинлегенә булмаган очракта, гражданнар сходы, әлеге уставка ярашлы рәвештә, гражданнар сходы үткәрү турында карар кабул ителгән көннән башлап бер айдан артмаган срокта этаплап үткәрелә. Бу очракта гражданнар сходында элек катнашкан затлар алдагы этапларда тавыш бирүдә катнашмыйлар. Гражданнар сходы карары, әгәр аның өчен гражданнар сходында катнашучыларның яртысыннан күбрәге тавыш бирсә, кабул ителгән дип санала;

10. Гражданнар сходы жирлек составына керүче торак пункт территориясенә бер өлешендә, әлегә торак пункт территориясенә әлегә өлешендә гражданнарның үзара салым акчаларын кертү һәм алардан файдалану мәсьәләсе буенча үткәрелергә мөмкин.

Мондый гражданнар сходы торак пункт территориясенә тиешле өлешендә яшәүче һәм ким дигәндә 10 кешедән торган гражданнар төркеме инициативасы буенча жирлек Советы тарафыннан чакырыла.

Гражданнар сходы үткәрелә торган торак пункт территориясә чикләре, жирлек җәмгыятьтәге тиешле мәсьәләне чишкәндә торак пункт территориясенә күрсәтелгән өлешендә яшәүчеләр мәнфәгатьләренә гомумиләгә критерийларыннан чыгып, жирлек Советы карары белән билгеләнә.

24 статья. Авыл жирлегә гражданнарыннан сораштыру

1. Гражданнардан сораштыру авыл жирлегенә бөтен территориясендә яисә аның территориясенә бер өлешендә халыкның фикерен ачыклау һәм жирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары, шулай ук дәүләт хакимияте органнары тарафыннан карарлар кабул иткәндә бу фикерне исәпкә алу максатыннан үткәрелә.

Сораштыру нәтижеләре тәкъдим итү (рекомендация) характерында гына була.

2. Гражданнардан сораштыруда авыл жирлегенә сайлау хокукына ия булган халкы катнашырга хокуклы. Инициативалы проектны яклау буенча гражданнарның фикерен ачыклау мәсьәләсе буенча үткәрелә торган сораштыруда муниципаль берәмлекнең яисә уналты яше тулган һәм инициативалы проектны тормышка ашыру күздә тотылган аның өлешенә халкы катнашырга хокуклы.

3. Гражданнардан сораштыру түбәндәгеләрнең инициативасы буенча үткәрелә:

- авыл жирлегә Советы яисә авыл жирлегә Башлыгы инициативасы буенча — жирле җәмгыятьтәге мәсьәләләр буенча;
- Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары инициативасы буенча — республика һәм республикаара җәмгыятьтәге объектлар өчен авыл жирлегә жирләренә максатчан билгеләнешен үзгәртү турында карарлар кабул иткәндә гражданнар фикерен исәпкә алу өчен;
- муниципаль берәмлекнең яисә инициативалы проектны тормышка ашыру күздә тотылган аның өлешенә уналты яше тулган халкы инициативасы буенча — әлегә инициативалы проектны яклау турында гражданнар фикерен ачыклау өчен.

4. Гражданнардан сораштыруны билгеләү һәм үткәрү тәртибе авыл жирлегә Советының норматив хокукый акты белән билгеләнә.

5. Гражданнардан сораштыруны билгеләү турындагы карар авыл жирлегә Советы тарафыннан кабул ителә. Гражданнардан сораштыру үткәрү өчен Интернет мәгълүмат-телекоммуникация челтәрәндәге Лаеш муниципаль районының

түбәндәге веб-адрес буенча урнашкан рәсми сайты файдаланылырга мөмкин: <http://laishevo.tatarstan.ru>. Авыл жирлеге Советының сораштыру билгеләү турындагы карарында түбәндәгеләр билгеләнә:

- *сораштыру үткәрү датасы һәм срокары;*
 - *сораштыру уздырганда тәкъдим ителә торган мәсьәләнең (мәсьәләләрнең) формулировкасы;*
 - *сораштыру үткәрү методикасы;*
 - *сораштыру бите (опросный лист) формасы;*
 - *сораштыруда катнашучы авыл жирлеге халкының минималь саны;*
 - *Интернет мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә муниципаль берәмлекнең рәсми сайтын файдаланып граждандардан сораштыру үткәргән очракта, сораштыруда катнашучыларның шәхесен ачыклау (идентификацияләү) тәртибе.*
6. Авыл жирлеге халкы граждандардан сораштыру үткәрелү турында сораштыру уздырыласы көнгә кадәр ким дигәндә 10 көн алдан хәбәрдар ителә.
 7. Граждандардан сораштыруга эзерлек күрү һәм аны үткәрү белән бәйле чараларны финанслау түбәндәгеләр исәбенә гамәлгә ашырыла:
 - *авыл жирлеге бюджеты акчалары исәбенә — сораштыру авыл жирлегенең жирле үзидарә органнары яисә муниципаль берәмлек халкы инициативасы буенча үткәрелгәндә;*
 - *Татарстан Республикасы бюджеты акчалары исәбенә — сораштыру Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары инициативасы буенча үткәрелгәндә.*
 8. Сораштыру нәтижәләре, ул үткәрелгәннән соң бер айлык срокта, бастырып чыгарылырга (халыкка житкерелергә) тиеш. Сораштыру нәтижәләре белән авыл жирлегендә яшәүче һәркем танышырга хокуклы. Сораштыру нәтижәләре авыл жирлегенең жирле үзидарә органнары тарафыннан тиешле карарлар кабул иткәндә мәжбүри рәвештә исәпкә алынырга тиеш.

25 статья. Авыл жирлегенең жирле эһәмияттәге иң мөһим мәсьәләләрен халык булып фикер алышу

1. Муниципаль хокукий актлар проектларын һәм жирле эһәмияттәге башка иң мөһим мәсьәләләрен халык булып фикер алышуга чыгару турындагы карар, авыл жирлеге Советы билгели торган тәртиптә, авыл жирлеге Советының үз инициативасы буенча яисә тиешле территориядә яшәүче граждандар таләбе буенча кабул ителә.
2. Муниципаль хокукий акт проекты тексты һәм халык булып фикер алышуга чыгарыла торган мәсьәләләр буенча башка материаллар, аларны халык булып фикер алышуга чыгару турында карар кабул ителгәннән соң биш көннән дә соңга калмыйча, гаммәви мәгълүмат чараларында бастырылып чыгарыла, авыл жирлеге халкына таратыла, халык танышу өчен үтемле булган урыннарда урнаштырыла, башка ысуллар белән халыкка житкерелә.
3. Мәсьәләне халык булып фикер алышуга чыгару белән бер үк вакытта, авыл жирлеге Советы фикер алышу барышында килеп төшә торган тәкъдимнәрне һәм

искәрмәләрне карау буенча эшне оештыру срогын һәм тәртибен билгели, күрсәтелгән максат өчен махсус комиссия төзи.

4. Авыл жирлегә Советы үзе чыгарган муниципаль хокукый актлар проектлары һәм жирле әһәмияттәге башка иң мөһим мәсьәләләр буенча фикер алышуну тәмин итә, моның өчен кирәкле шартлар тудыра.
5. Халык булып фикер алышуга чыгарылган мәсьәләләр буенча тәкъдимнәр һәм искәрмәләр авыл жирлегә Советына жиберелә.
6. Муниципаль хокукый актлар проектлары һәм жирле әһәмияттәге башка иң мөһим мәсьәләләр буенча тәкъдимнәр һәм искәрмәләр авыл жирлегә Советы тарафыннан карала.
7. Халык булып фикер алышу йомгаклары турында халыкка мәгълүмат житкерелә.

26 статья. Авыл жирлегенәң жәмәгәтә (консультатив) советлары

1. Жирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча карарлар эшләү һәм аларны тормышка ашыру вакытында халыкның ихтияжларын һәм мәнфәгатьләрен исәпкә алу, жирле үзидарә органнары эшчәнлегенә жәмәгәтчелек контролен гаммәлгә ашыру максатыннан, гражданның һәм авыл жирлегә жирле үзидарә органнарының үзара хезмәттәшлеген тәмин итү өчен авыл жирлегенәң Жәмәгәтә советы төзелә.
2. Авыл жирлегенәң Жәмәгәтә советы аның эшчәнлегендә авыл жирлегә халкының, ижтимагый берләшмәләр һәм башка коммерциягә карамаган оешмалар вәкилләренәң иреккә катнашуы нигезендә формалаша.
3. Авыл жирлегә Жәмәгәтә советын формалаштыру тәртибе, аның вәкаләтләре, аның утырышларын уздыру һәм карарлар кабул итү тәртибе, авыл жирлегенәң жирле үзидарә органнарының мәгълүмат бирүгә, консультацияләр уздыруга һәм авыл жирлегә Жәмәгәтә советы эшчәнлегенә ярдәм итүнең башка мәсьәләләренә кагылышлы хокуклары, бурычлары һәм җаваплылыгы, аны таркату процедурасы, шулай ук аны оештыруның һәм эшчәнлегенәң башка мәсьәләләре авыл жирлегә Советы тарафыннан раслана торган нигезләмә белән билгеләнә.
4. Башка Жәмәгәтә (консультатив) советлары авыл жирлегенәң жирле үзидарә органнары каршында аларның карарларына ярашлы рәвештә төзелергә мөмкин.
5. Жәмәгәтә (консультатив) советларында эш жәмәгәтчелек нигезләрендә гамәлгә ашырыла.

27 статья. Гражданның авыл жирлегә жирле үзидарә органнарына мөрәҗәгәтләре

1. Гражданны авыл жирлегенәң жирле үзидарә органнарына шәхси һәм коллектив рәвештә мөрәҗәгәт итәргә хокуклы.

2. Гражданнарның мөрәжәгатьләре «Россия Федерациясе гражданнарының мөрәжәгатьләрен карау тәртибе турында» 2006 елның 2 маендагы 59-ФЗ номерлы Федераль закон һәм «Татарстан Республикасында гражданнарның мөрәжәгатьләре турында» 2003 елның 12 маендагы 16-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнгән тәртиптә һәм срокларда каралырга тиеш.
3. Гражданнарның мөрәжәгатьләрен карау тәртибен һәм срокларын бозган өчен жирле үзидарә вазыйфаи затлары Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә җаваплылыкка тартылалар.

28 статья. Авыл җирлегендә яшәүчеләр тарафыннан жирле үзидарәне турыдан-туры гамәлгә ашыруның һәм анда катнашуның башка формалары

1. Федераль законнарда ярашлы рәвештә әлеге Уставта күздә тотылган халык тарафыннан жирле үзидарәне турыдан-туры гамәлгә ашыру һәм халыкның жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда катнашу формалары белән беррәттән, гражданнар жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарда, Татарстан Республикасы Конституциясенә һәм Татарстан Республикасы законнарына каршы килми торган башка формаларда да катнашырга хокуклы.
2. Авыл җирлегендә яшәүчеләр тарафыннан жирле үзидарәне турыдан-туры гамәлгә ашыру һәм халыкның жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда катнашуы канунлык һәм ирекле принципларына нигезләнгән.
Авыл җирлегендә җирле үзидарә органнары һәм жирле үзидарә вазыйфаи затлары халыкка авыл җирлегендә яшәүчеләр тарафыннан жирле үзидарәне турыдан-туры гамәлгә ашыруда һәм халыкның жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда катнашуында ярдәм итәргә бурычлы.

III Бүлек. АВЫЛ ҖИРЛЕГЕ СОВЕТЫ

29 статья. Авыл җирлеге Советы — авыл җирлегендә җирле үзидарә вәкиллекле органы

1. Авыл җирлеге Советы — авыл җирлегендә даими эшләүче сайлап куела торган коллегияль жирле үзидарә вәкиллекле органы.
2. Авыл җирлеге Советының рәсми атамасы — «Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районы Татар Сараланы авыл җирлеге Советы» (алга таба — авыл җирлеге Советы).
3. Авыл җирлеге Советының вәкаләтләр срогы — 5 ел.
4. Авыл җирлеге Советы авыл җирлегендә яшәүчеләр алдында хисаплы һәм алар тарафыннан контрольдә тотыла.
5. Авыл җирлеге Советының мөһәре, үз атамасы язылган бланклары бар.

6. Авыл жирлеге Советы эшчәнлеген тәмин итү чыгымнары, Россия Федерациясе бюджетлары чыгымнары классификациясенә ярашлы рәвештә, авыл жирлеге бюджетында аерым юл белән күздә тотыла.

30 статья. Авыл жирлеге Советы составы

1. Авыл жирлеге Советы бер мандатлы сайлау округлары буенча муниципаль сайлауларда сайлана торган 10 депутаттан тора.
2. Авыл жирлеге Советы, аның составына авыл жирлеге Советының билгеләнгән санының ким дигәндә өчтән ике өлешле депутат итеп сайланган очракта, хокуклы (кворумга ия) дип санала.

31 статья. Авыл жирлеге Советы депутатының, жирле үзидарәнең сайлап куела торган затының, жирле үзидарәнең сайлап куела торган органы әгъзасының статусы

1. Авыл жирлеге Советы депутатының вәкаләтләре уку сайланган көннән башлана һәм яңа чакырылыш авыл жирлеге Советы эше башланган көнне туктатыла.
2. Әлеге Уставта билгеләнгән очраклардан тыш, авыл жирлеге Советы депутаты даими булмаган нигездә эшли, депутатлык эшчәнлеген төп эш урыны буенча хезмәт һәм вазыйфай бурычларын үтәү белән бергә алып бара.
3. Авыл жирлеге Советы депутаты статусы белән бәйле чикләүләр федераль законнар белән билгеләнә.
4. Авыл жирлеге Советы депутатына Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнарына, әлеге Уставка, авыл жирлеге Советы карарларына ярашлы рәвештә үз вәкаләтләрен тоткарлыксыз гамәлгә ашыру өчен шартлар тәмин ителә.
5. Авыл жирлеге Советы депутаты авыл жирлеге Советы тарафыннан раслана торган Депутатлык этикасы кагыйдәләрен үтәргә бурычлы, аларда шул исәптән депутатның түбәндәге йөкләмәләре булырга тиеш:
 1. аңа шәхсән яисә аның якын туганнарына кагылышлы мәсьәләләрне чишкәндә жирле үзидарә органнары, оешмалар, вазыйфай затлар, муниципаль хезмәткәрләр һәм гражданнар эшчәнлегенә йогынты ясау өчен депутат статусын файдаланмаса;
 2. депутатлык бурычларын объектив үтәүдә шик тудырырга мөмкин булган тәртиптән тыелырга, шулай ук үзенә абруена яисә авыл жирлеге Советы авторитетына зыян китерә алган низаглы (конфликтлы) хәлләрдән качарга;
 3. мәнфәгатьләр низагы — шәхси кызыксыну депутатлык бурычларын объектив үтәүгә йогынты ясаган яисә йогынты ясый алган очрак — туу куркынычы булганда, бу хакта авыл жирлеге Советына хәбәр итәргә һәм әлеге мәнфәгатьләр низагын кисәтүгә яисә жайга салуга юнәлдерелгән Совет карарын үтәргә;

4. авыл жирлеге Советында билгелэнгән гаммәви чыгыш ясау кагыйдәләрен үтәргә;
5. депутатлык бурычларын үтәү белән бәйле рәвештә үзенә мәгълүм булган, федераль закон нигезендә конфиденциаль характердагы мәгълүматларга кертелгән мәгълүматларны хәбәр итмәскә (таратмаса) һәм аларны депутатлык эшчәнлегенә белән бәйле булмаган максатларда файдаланмаса;
6. депутатлык бурычларын үтәү белән бәйле рәвештә физик һәм юридик затлардан бүләкләр (акчалата бүләкләүләр, ссудалар, хезмәтләр, күнел ачу, ял итү, транспорт чыгымнарын түләү һәм башка бүләкләр) алмаса.

6. Депутат, жирле үзидарәнең сайлап куела торган органы эгъзасы «Коррупциягә каршы тору турында» 2008 елның 25 декабрендәге 273-ФЗ номерлы Федераль закон һәм башка федераль законнар белән билгелэнгән чикләүләргә, тыюларны үтәргә, бурычларны башкарырга тиеш. «Коррупциягә каршы тору турында» 2008 елның 25 декабрендәге 273-ФЗ номерлы Федераль закон, «Дәүләт вазыйфаларын биләүче затларның һәм башка затларның чыгымнары аларның керемнәренә туры килүен контрольдә тоту турында» 2012 елның 3 декабрендәге 230-ФЗ номерлы Федераль закон, «Аерым категориядәге затларга Россия Федерациясә территориясеннән читтә урнашкан чит ил банкларында счетлар (вкладлар) ачуны һәм булуны, нәкъ акчаларны һәм кыйммәтлеләкләрне саклауны, чит ил финанс инструментларына ия булуны һәм (яисә) алардан файдалануны тыю турында» 2013 елның 7 маендагы 79-ФЗ номерлы Федераль закон белән билгелэнгән чикләүләргә, тыюларны үтәмәгән, бурычларны башкармаган очракта, әгәр «Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законда башкасы күздә тотылмаган булса, депутатның, жирле үзидарәнең сайлап куела торган органы эгъзасының, жирле үзидарәнең сайлап куела торган вазыйфаи затының вәкаләтләре вакытыннан алда туктатыла.
7. Авыл жирлеге Советы депутаты тарафыннан Россия Федерациясенә коррупциягә каршы тору турындагы законнарына ярашлы рәвештә тәкъдим ителә торган керемнәр, чыгымнар, мөлкәт һәм мөлкәти характердагы йөкләмәләр турындагы мәгълүматларның дөрөсләген һәм тулылыгын тикшерү Татарстан Республикасы Рәисе карары буенча, Татарстан Республикасы законы белән билгелэнгән тәртиптә уздырыла.
8. «Коррупциягә каршы тору турында» 2008 елның 25 декабрендәге 273-ФЗ номерлы Федераль закон, «Дәүләт вазыйфаларын биләүче затларның һәм башка затларның чыгымнары аларның керемнәренә туры килүен контрольдә тоту турында» 2012 елның 3 декабрендәге 230-ФЗ номерлы Федераль закон, «Аерым категориядәге затларга Россия Федерациясә территориясеннән читтә урнашкан чит ил банкларында счетлар (вкладлар) ачуны һәм булуны, нәкъ акчаларны һәм кыйммәтлеләкләрне саклауны, чит ил финанс инструментларына ия булуны һәм (яисә) алардан файдалануны тыю турында» 2013 елның 7 маендагы 79-ФЗ

номерлы Федераль закон белән билгеләнгән чикләүләренә, тыюларны үтәмәү, бурычларны башкармау фактлары ачыкланганда, Татарстан Республикасы Рәисе депутатның, жирле үзидарәнең сайлап куела торган органы әгъзасының вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату яисә күрсәтелгән затларга карата башка җаваплылык чарасын куллану турындагы гариза белән тиешле карар кабул итәргә вәкаләтле жирле үзидарә органына яисә судка мөрәжәгать итә.

9. Депутатның сайлаучылар белән очрашулары махсус бүлеп бирелгән биналарда, урыннарда, шулай ук ишегалды эче территорияләрендә үткәрелә, бу очрашуларны уздыру тормышны тәмин итү объектларының, транспорт яисә социаль инфраструктураның, элемент эшчәнлегенә бозылуына, җәяүлеләр һәм (яисә) транспорт чаралары хәрәкәтенә яисә гражданның торак бүлмәләренә яки транспорт яисә социаль инфраструктура объектларына керүенә тоткарлыклар тудыруга китермәскә тиеш. Татарстан Республикасы башкарма хакимияте органнарына яисә жирле үзидарә органнарына мондый очрашулар турында белдерү таләп ителми. Бу очракта депутат күрсәтелгән органнарда аларны уздыру датасы һәм вакыты турында алдан мәгълүмат бирергә хокуклы.
10. Жирле үзидарә органнары депутатларның сайлаучылар белән очрашуларын үткәрү өчен махсус бүлеп бирелгән урыннарны билгелиләр, шулай ук депутатларның сайлаучылар белән очрашуларын үткәрү өчен жирле үзидарә органнары тарафыннан бирелә торган биналар исемлеген һәм аларны бирү тәртибен билгелиләр.
11. Депутатның сайлаучылар белән гаммәви чара формасындагы очрашулары Россия Федерациясенең җыеннар, митинглар, демонстрацияләр, адымнар (шествиеләр) һәм пикетлаулар турындагы законнарына ярашлы рәвештә үткәрелә.
12. Россия Федерациясенең җыеннар, митинглар, демонстрацияләр, адымнар (шествиеләр) и пикетлаулар турындагы законнары белән билгеләнә торган гаммәви чара формасында депутатның сайлаучылар белән очрашуларын оештыруга яисә үткәргә тоткарлык ясау Россия Федерациясе законнары нигезендә административ җаваплылыкка тарту өчен нигез булып тора.

32 статья. Авыл жирлеге Советы депутатының сайлаучылар белән үзара мөнәсәбәте

1. Авыл жирлеге Советы депутаты сайлаучылар белән, шулай ук үзенә сайлау округы территориясендә урнашкан предприятие коллективлары, оешмалар, дәүләт һәм башка органнар белән элемент тотар.

2. Авыл жирлеге Советы депутаты сайлаучылар алдында жаваплы һәм аларга хисаплы.
3. Авыл жирлеге Советы депутаты сайлаучылар алдында үз эше турында елга бер тапкырдан да кем булмыйча хисап тота, даими рәвештә аларны авыл жирлеге Советы эше турында мәғлүматландырып тора, шулай ук аена бер тапкырдан да кем булмыйча сайлаучыларны кабул итүне уздыра.
4. Авыл жирлеге Советы депутаты авыл жирлегендә яшәүчеләрнең кануни хокукларын, ирекләрен һәм мәнфәгатьләрен тәмин итү буенча законнарда күздә тотылган чараларны күрергә, шул исәптән алардан килеп төшкән тәкъдимнәрне, гаризаларны, шикаятьләрне карарга, аларда булган мәсьәләләрне дәрәс һәм вакытында чишүгә булышлык итәргә бурычлы.

33 статья. Яңа сайланган авыл жирлеге Советы эшен оештыру

1. Яңа чакырылыш авыл жирлеге Советы, авыл жирлеге Советы депутатларының билгеләнгән саныннан ким дигәндә өчтән ике өлешә депутат итеп сайланган көннән соң, ун көннән дә соңга калмыйча үзенең беренче утырышына жыела. Сайлаулардан соң авыл жирлеге Советының беренче утырышы авыл жирлеге Башлыгы тарафыннан, ә аның булмаган очрагында — муниципаль сайлауларны һәм жирле референдумны үткәрү буенча Сайлау комиссиясе тарафыннан чакырыла.
2. Сайлаулардан соң авыл жирлеге Советының беренче утырышын, яңа авыл жирлеге Башлыгы сайланганчы, авыл жирлеге Советының яшә буенча иң өлкән депутаты ача һәм алып бара.

34 нче статья. Авыл жирлеге Советы компетенциясе

Авыл жирлеге Советы компетенциясенә түбәндәгеләр керә:

1. авыл жирлеге Уставын кабул итү һәм аңа үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү;
2. законнар нигезендә авыл жирлеге территориясендә һәммәсә өчен мәжбүри кагыйдәләр билгеләү;
3. авыл жирлеге бюджетын һәм аның үтәлеше турындагы хисапны раслау;
4. Россия Федерациясенә салымнар һәм җыемнар турындагы законнарына ярашлы рәвештә жирле салымнарны һәм җыемнарны билгеләү, үзгәртү һәм гамәлдән чыгару, аларны түләү буенча ташламалар бирү;
5. авыл жирлеге чикләрен үзгәртү, авыл жирлеген үзгәртеп кору турында башлангыч (инициатива) белән чыгу;
6. авыл жирлеге Советы депутатларын сайлауларны билгеләү һәм авыл жирлеге Советы депутатларын сайлау буенча сайлау округлары схемасын раслау;
7. жирле референдум билгеләү;
8. авыл жирлеге Башлыгын сайлау;
9. авыл жирлеге Башлыгы урынбасарын сайлау;
10. авыл жирлеге Советы депутатлары арасынан муниципаль район Советына авыл жирлеге вәкилен сайлау;

- 11.авыл жирлеге Башкарма комитеты структурасын раслау, аның хезмәткәрләренен чикке санын билгеләү;
- 12.авыл жирлеге чикләрен үзгәртү, авыл жирлеген үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирүне, авыл жирлеге Советы депутатын чакырып алу буенча тавыш бирүне билгеләү;
- 13.Татарстан Республикасы Дәүләт Советында закон чыгару башлангычы хокукын гамәлгә ашыру;
- 14.авыл жирлегенен муниципаль милкендә булган мөлкәт белән идарә итү һәм аңа эш итү тәртибен, шул исәптән федераль законнар нигезендә аны хосусыйлаштыру тәртибен һәм шартларын билгеләү; читкә юнәлтелүе авыл жирлеге Советы белән килешү буенча яисә ул раслаганнан соң гамәлгә ашырыла торган муниципаль мөлкәт төрләренен таләпнамәсен (переченен) билгеләү.
15. авыл жирлегенен муниципаль милкендә булган мөлкәт белән идарә итү һәм аңа эш итү тәртибен, шул исәптән федераль законнар нигезендә аны хосусыйлаштыру тәртибен һәм шартларын билгеләү; читкә юнәлтелүе авыл жирлеге Советы белән килешү буенча яисә ул раслаганнан соң гамәлгә ашырыла торган муниципаль мөлкәт төрләренен таләпнамәсен (переченен) билгеләү;
- 16.муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр төзү, аларны үзгәртеп кору һәм бетерү турында карарлар кабул итү тәртибен, шулай ук, федераль законнарда күздә тотылган очракларны исәпкә алмыйча, муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр хезмәтләренә, эшләренә башкаруга тарифлар билгеләү тәртибен билгеләү;
- 17.муниципальара хезмәттәшлек оешмаларында авыл жирлегенен катнашу тәртибен билгеләү;
- 18.жирле үзидарә органнары эшчәнлеген матди-техник һәм оештыру ягыннан тәмин итү тәртибен билгеләү;
- 19.авыл жирлеге Башлыгын отставкага жибәрү (чыгару) турында карар кабул итү;
- 20.авыл жирлегенен жирле үзидарә органнары һәм жирле үзидарә вазыйфаи затлары тарафыннан жирле ыәмияттәге мәсьәләләренә чишү буенча вәкаләтләренен үтәлешен контрольдә тоту;
- 21.авыл жирлеге торак пунктларында урамнарга, мәйданнарга һәм гражданнар яши торган башка территорияләргә исемнәр бирү;
- 22.муниципаль махсуслаштырылган торак фондының торак бүлмәләрен бирү тәртибен билгеләү;
- 23.территория жирле үзидарә органнарына авыл жирлеге бюджетыннан кирәкле акчаларны бүлеп бирү шартларын һәм тәртибен билгеләү;
- 24.автоном коммерциягә карамаган оешмалар һәм фондлар формасында коммерциягә карамаган оешмалар төзү турында карарлар кабул итү;

- 25.авыл жирлеге Уставына һәм авыл жирлеге Советы карарларына аңлатма бирү;
- 26.авыл жирлеге Советы Регламентын һәм үз эшчәнлеген оештыру мәсьәләләре буенча башка карарлар кабул итү;
- 27.авыл жирлеге Советы аппараты турындагы нигезләмәне раслау;
- 28.авыл жирлегенен транспорт инфраструктурасын комплекслы үстерү программаларын һәм авыл жирлегенен социаль инфраструктурасын комплекслы үстерү программаларын раслау, аларның таләпләре Россия Федерациясә Хөкүмәте тарафыннан билгеләнә;
- 29.авыл жирлегенен социаль-иқтисади үсеш стратегиясен раслау;
- 30.авыл жирлеге территориясен төзекләндерү кагыйдәләрен раслау;
- 31.муниципаль хокукый актларны рәсми бастырып чыгару (халыкка житкерү), авыл жирлеге халкына рәсми мәғлүматны житкерү өчен басма массакүләм мәғлүмат чарасын һәм (яисә) челтәр басмасын гамәлгә кую;
- 32.федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары белән жирлекләренен вәкиллекле органнары карамагына кертелгән башка вәкаләтләр, шулай ук әлеге Устав белән авыл жирлеге Советы компетенциясенә кертелгән башка вәкаләтләр.

2. Совет сельского поселения заслушивает ежегодные отчеты Главы сельского поселения о результатах его деятельности, деятельности Исполнительного комитета сельского поселения и иных подведомственных Главе сельского поселения органов местного самоуправления, в том числе о решении вопросов, поставленных Советом сельского поселения.

35 нче статья. Авыл жирлеге Советының эш тәртибе

1. Авыл жирлеге Советының эш тәртибе әлеге Устав һәм авыл жирлеге Советы Регламенты белән билгеләнә.
2. Авыл жирлеге Советы эшенен төп формасы булып аның утырышлары тора, аларда авыл жирлеге Советы компетенциясенә кертелгән мәсьәләләр чишелә.
3. Авыл жирлеге Советы утырышлары, анда сайланган депутатлар санының 50 проценттан да ким булмаганы катнашса, хокуклы була.
4. Авыл жирлеге Советының чираттагы утырышлары кирәклеккә күрә, әмма өч айга бер тапкырдан да сирәк түгел үткәрелә. Чираттан тыш утырышлар авыл жирлеге Башлыгы яисә авыл жирлеге Советы депутатларының билгеләнгән санының өчтән бер өлешеннән дә ким булмаган депутатлар төркеме башлангычы (инициативасы) буенча чакырыла.
5. Совет утырышлары авыл жирлеге Башлыгы тарафыннан чакырыла. Авыл жирлеге Советы депутатларына һәм чакырылган затларга чираттагы утырышның вакыты, урыны һәм көн тәртибе турында — ул үткәрелүгә кадәр биш көннән дә соңга калмыйча, ә чираттан тыш утырыш турында бер көннән дә соңга калмыйча хәбәр ителә.
6. Авыл жирлеге Советы утырышлары ачык һәм ачыклык (гласность) нигезендә үткәрелә. Советның ачык утырышларында авыл жирлегенен теләсә кайсы кешесе катнашырга хокуклы.

Регламентта күздә тотылган очракларда, авыл жирлеге Советы ябык утырыш үткәрү турында карар кабул итәргә хокуклы, анда авыл жирлеге Советы

тарафыннан чакырылган затлар, шулай ук законнар нигезендә утырышта катнашырга хокукы булган затлар гына катнаша ала.

7.Авыл жирлеге Советының һәр утырышында утырыш протоколы алып барыла. Утырыш протоколына утырыш үткәрелү датасы, урыны һәм вакыты турындагы мәгълүматлар кертелә, карала торган барлык мәсьәлэләр санап үтелә һәм тавыш бирү нәтижәләре күрсәтелеп, кабул ителгән барлык карарлар теркәлә. Авыл жирлеге Советы утырышы протоколына авыл жирлеге Башлыгы кул куйганнан соң, аның белән авыл жирлегенең теләсә кайсы кешесе таныша ала.

8.Авыл жирлеге Советы утырышларында һәр депутатның бер тавышы бар. Авыл жирлеге Советы депутаты үзенең тавыш бирү хокукын шәхсән үзе гамәлгә ашыра. Авыл жирлеге Советы утырышларында тавыш бирү ачык (шул исәптән исемнәр буенча) һәм ябык (яшерен) булырга мөмкин. Тавыш бирүнең һәр төрен куллану очраklары әлеге Устав, авыл жирлеге Советы Регламенты белән билгеләнә.

36 нче статья. Авыл жирлеге Советы эшчәнлеген оештыру

1. Авыл жирлеге Советы эшчәнлеген оештыруны авыл жирлеге Башлыгы гамәлгә ашыра.
2. Авыл жирлеге Советы Регламентына ярашлы рәвештә, авыл жирлеге Советы компетенциясенә кертелгән мәсьәлэләрне алдан карау һәм эзерләү өчен, авыл жирлеге Башлыгыннан тыш, депутатлар арасыннан авыл жирлеге Советы эшчәнлегенең төп юнәлешләре буенча даими яисә вакытлы комиссияләр төзелергә һәм (яисә) күрсәтелгән мәсьәлэләрне эзерләү өчен җаваплы депутатлар билгеләнергә мөмкин. Депутат икедән артык булмаган даими комиссиядә эшләргә хокуклы.
3. Муниципаль программаларны, авыл жирлеге Советы карарлары проектларын эзерләү, авыл жирлеге карамагына кертелгән аеруча мөһим мәсьәлэләрне фикер алышу өчен, авыл жирлеге Советы каршында, аның карары буенча, депутатлар, авыл жирлеге Башкарма комитеты, жәмәгәт берләшмәләре, оешмалар һәм предприятиеләр вәкилләре, белгечләр, экспертлар һәм авыл жирлеге халкы составында эшче, эксперт һәм башка киңәшмә төркемнәре төзелергә мөмкин.

37 нче статья. Авыл жирлеге Советы тарафыннан контроль функцияләренә гамәлгә ашыру

1. Авыл жирлеге Советы авыл жирлеге территориясендә әлеге Устав нигезләмәләренең, авыл жирлеге Советы тарафыннан кабул ителә торган норматив хокукий актларның үтәлешен, авыл жирлеге бюджетының башкарылуын, бюджеттан тыш фондлар акчаларының, авыл жирлеген үстерү программаларының кулланылышын, авыл жирлеге Башкарма комитеты эшчәнлеген контрольдә тотта.
2. Авыл жирлегенең жирле үзидарә органнары һәм аларның вазыйфаи затлары тарафыннан законнарны, әлеге Уставны һәм башка муниципаль норматив хокукий актларны бозу фактлары ачыкланган очракта, авыл жирлеге Советы,

авыл жирлеге Башлыгы карары буенча, күрсәтелгән фактларны тикшерү өчен депутатлар арасыннан вакытлы контроль комиссияләре төзелергә мөмкин.

3. Законнар нигезендә, авыл жирлеге Советы, авыл жирлеге Башлыгы башлангычы (инициативасы) буенча авыл жирлеге бюджеты акчаларыннан максатчан файдалануны, муниципаль мөлкәттән файдалануның нәтижелелеген тикшерүләр (ревизияләр) үткәрелергә мөмкин. Күрсәтелгән контроль һәм эксперт-аналитика чараларын үткәрү тәртибе гамәлдәге законнар белән билгеләнә.
4. Авыл жирлеге Башкарма комитеты, предприятиеләр, учреждениеләр, оешмалар, вазыйфалар затлар, территория жирле үзидарә органнары, әгәр закон белән башкасы билгеләнмәгән булса, авыл жирлеге Советының, аның контроль комиссияләренә, авыл жирлеге Советы депутатының мөрәжәгәте буенча авыл жирлеге Советы карамагына керүче мәсьәлеләр буенча соратыла торган мәгълүматны бирергә, ә законнарны, муниципаль норматив хокукый актларны бозуга күрсәтелгән очракта, хокук бозуларны бетерү һәм гаепле затларны җаваплылыкка тарту өчен кичекмәстән чаралар күрергә бурычлы.
5. Авыл жирлеге Советы авыл жирлеге Башлыгының үз эшчәнлегенә нәтижеләре, авыл жирлеге Башкарма комитеты һәм жирле үзидарәнең башка ведомство карамагындагы органнары эшчәнлегенә турында, шул исәптән авыл жирлеге Советы тарафыннан куелган мәсьәлеләргә чишү турында еллык хисапларын тикшерә.
6. Авыл жирлеге Советы, контроль функцияләргә гамәлгә ашырганда, авыл жирлеге Башкарма комитетының финанс-хужалык һәм башкарма-бөерү эшчәнлегенә кысылырга хокукы түгел.

38 нче статья. Муниципаль район Советына авыл жирлеге вәкилен сайлау

1. Авыл жирлеге вәкиле авыл жирлеге Советы депутатлары арасыннан ТР Лаеш муниципаль районы Советына ачык тавыш бирү юлы белән сайлана.
2. Авыл жирлеге Советы депутатларының билгеләнгән санының яртысыннан күбрәгә үзенә тавышын биргән кандидат сайланган дип санала.

39 нчы статья. Авыл жирлеге Советы вәкаләтләрен вакытыннан элек туктату

1. Авыл жирлеге Советы вәкаләтләргә түбәндәге очракларда вакытыннан элек туктатылырга мөмкин:
1. авыл жирлеге Советы тарафыннан үзен үзе таркату турында карар кабул ителгәндә;
2. «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принципнары турында» 2003 елның 06 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 73 нче статьясында күздә тотылган тәртиптә һәм нигезләр буенча авыл жирлеге Советы таркатылганда;
3. Татарстан Республикасы Югары судының авыл жирлеге Советы депутатларының әлегә составы хокуксыз булуы турындагы (шул исәптән

депутатларның үз вәкаләтләрен салуына бәйле рәвештә) карары законлы көченә керткәндә;

4. законнар нигезендә гамәлгә ашырыла торган авыл жирлеген үзгәртеп корганда, шулай ук авыл жирлегә бетерелгән очракта;
5. авыл жирлегә чикләре үзгәрү яисә жирлекнең шәһәр округы белән берләшүе нәтижәсендә авыл жирлегә сайлаучылары саны 25 проценттан күбрәккә артканда;
6. гражданнарның турыдан-туры ихтыяри белдерүе юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен таләп ителә торган муниципаль хокукый акты чыгару срогы бозылганда;
7. авыл жирлегә шәһәр округы белән берләшүгә бәйле рәвештә муниципаль берәмлек статусын югалткан очракта.
2. Авыл жирлегә Советы вәкаләтләрен вакытыннан элек туктату аның депутатлары вәкаләтләрен вакытыннан элек туктатуга китерә.
3. Авыл жирлегә Советы вәкаләтләре вакытыннан элек туктатылган очракта, вакытыннан элек сайлаулар федераль закон белән билгеләнгән срокларда үткәрелә.

40 нчы статья. Авыл жирлегә Советын үзен үзе таркату турында карар кабул итү тәртибе

1. Авыл жирлегә Советын үзен үзе таркату турындагы карар авыл жирлегә Башлыгы яисә авыл жирлегә Советы депутатларының билгеләнгән саныннан яртысыннан кем булмаган күләмдәге депутатлар төркеме башлангычы (инициативасы) буенча кабул ителә ала.
2. Үзен үзе таркату турында карар кабул итү башлангычы түбәндәге очракларда алга сөрелә алмый:
 1. авыл жирлегә Советы сайланганнан соң беренче ел дәвамында;
 2. авыл жирлегә бюджетын кабул итү һәм аның үтәлеше турындагы хисапны раслау чорында;
 3. авыл жирлегә Башлыгын чакырып алу турында тавыш бирү үткәрелгән чорда яисә аның вәкаләтләре вакытыннан элек туктатылган очракта.
3. Авыл жирлегә Советын үзен үзе таркату турындагы язмача тәкъдимдә үзен үзе таркатуның сәбәпләре (мотивлары) булырга тиеш, шулай ук аңа үзен үзе таркату сәбәпләрен нигезләүче башка материаллар теркәлергә мөмкин.
4. Үзен үзе таркату мәсьәләсен алдан карау өчен, авыл жирлегә Советы карары белән депутатлар арасынан комиссия төзелә. Авыл жирлегә Советы яисә авыл жирлегә Башлыгы карары буенча авыл жирлегә Советын үзен үзе таркату мәсьәләсе ачык тыңлауларга чыгарылырга мөмкин.
5. Авыл жирлегә Советын үзен үзе таркату мәсьәләсен карау озынлыгы авыл жирлегә Советы депутатлары һәм авыл жирлегә халкы тарафыннан үзен үзе таркату башлангычының барлык бәйлелләрен һәм нигезләмәрен һәрьяклап һәм объектив фикер алышу мөмкинлеген гарантияләргә тиеш. Үзен үзе таркату

турындагы карар үзен үзе таркату башлангычы алга сөрөлгән көннәннән башлап ике ай узганнан соң кабул ителә ала.

6. Авыл жирлеге Советын үзен үзе таркату турындагы карар авыл жирлеге Советы депутатларының билгеләнгән санының өчтән ике өлеше тавышы белән яшерен тавыш бирү юлы белән кабул ителә.
7. Авыл жирлеге Советы тарафыннан үзен үзе таркату турындагы тәкъдим кире кагылган очракта, үзен үзе таркату турындагы кабат башлангыч үзен үзе таркату мәсьәләсе буенча тавыш биргән көннән соң бер ел узганнан да иртәрәк алга сөрелә алмый.

41 нче статья. Авыл жирлеге Советы депутаты вәкаләтләрен вакытыннан элек туктату

1. Авыл жирлеге Советы депутаты вәкаләтләре түбәндәге очракларда вакытыннан элек туктатыла:
 1. *вафат булганда;*
 2. *үз теләге белән отставкага киткәндә;*
 3. *суд тарафыннан эшкә сәләтсез яисә эшкә сәләтлелеге чикләнгән дип танылганда;*
 4. *суд тарафыннан хәбәрсез югалган дип танылганда яисә үлгән дип игълан ителгәндә;*
 5. *аңа карата судның гаепләү хөкем карары законлы көченә кергәндә;*
 6. *Россия Федерациясе чикләреннән тыш даими яшәү урынына киткәндә;*
 7. *Россия Федерациясе гражданлыгы яисә Россия Федерациясенең халыкара килешүендә катнашучы чит ил дәүләте гражданлыгы туктатылганда (әлеге килешү нигезендә чит ил гражданы жирле үзидарә органнарына сайлану хокукына ия), чит ил дәүләте гражданлыгы (подданлыгы) яисә чит ил дәүләте территориясендә даими яшәү хокукын раслаучы яшәүгә рөхсәт кәгазе (вид на жительство) яки башка документ булганда — бу Россия Федерациясе гражданына яисә Россия Федерациясенең халыкара килешүе нигезендә жирле үзидарә органнарына сайлану хокукы булган чит ил гражданына кагыла, әгәр Россия Федерациясенең халыкара килешүендә башкасы күздә тотылмаган булса;*
8. *сайлаучылар тарафыннан чакырылып алынганда;*
9. *авыл жирлеге Советы вәкаләтләре вакытыннан элек туктатылганда;*
10. *хәрби хезмәткә чакырылганда яисә аны алыштыручы альтернатив гражданлык хезмәтенә җибәрелгәндә;*
11. *федераль законнарда билгеләнгән башка очракларда.*
2. Үз вәкаләтләрен даими нигездә гамәлгә ашыручы депутатның вәкаләтләре «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 06 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон белән билгеләнгән чикләүләргә үтәмәгән очракта вакытыннан элек туктатыла.

3. Авыл жирлеге Советы депутатының вәкаләтләрен туктату турындагы карар әлеге статьяның 1 нче өлешенен 1–8, 10 нчы пунктларында күрсәтелгән очрақларда, вәкаләтләрен вакытыннан элек туктату өчен нигез барлыкка килгән көннән башлап 30 көннән дә соңга калмыйча, әгәр бу нигез авыл жирлеге Советы утырышлары арасындагы чорда барлыкка килсә — мондый нигез барлыкка килгән көннән башлап өч айдан да соңга калмыйча авыл жирлеге Советы тарафыннан кабул ителә.
4. Авыл жирлеге Советы депутатының вәкаләтләре әлеге статьяның 1 нче өлешенен 9 нчы пунктында күздә тотылган очракта, авыл жирлеге Советы вәкаләтләре вакытыннан элек туктатылган көннән башлап туктатыла.
5. Авыл жирлеге Советы депутатының вәкаләтләре вакытыннан элек туктатылган очракта, депутатны өстәмә сайлаулар федераль законга, Татарстан Республикасы Сайлау кодексына ярашлы рәвештә билгеләнә.
6. Татарстан Республикасы Рәисе авыл жирлеге Советы депутатының вәкаләтләрен вакытыннан элек туктату турында гариза белән мөрәҗәгать иткән очракта, вәкаләтләрен вакытыннан элек туктату өчен нигез барлыкка килгән көн булып әлеге гаризаның авыл жирлеге Советына килеп төшкән көне санала.

IV бүлек. АВЫЛ ЖИРЛЕГЕ БАШЛЫГЫ

42 нче статья. Авыл жирлеге башлыгы — авыл жирлегенен иң югары вазыйфаи заты

1. Авыл жирлеге башлыгы авыл жирлегенен иң югары вазыйфаи заты булып тора.
2. Авыл жирлеге башлыгы авыл жирлеге Советы тарафыннан сайлана һәм аның рәисе булып тора.
3. Авыл жирлеге башлыгы вазыйфасының рәсми исеме — «Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районы Татар Сараланы авыл жирлеге башлыгы».
4. Авыл жирлеге башлыгы үз вазыйфасы буенча Лаеш муниципаль районы Советы депутаты булып тора.
5. Авыл жирлеге башлыгы бер үк вакытта авыл жирлеге Советына һәм авыл жирлеге Башкарма комитетына җитәкчелек итә.

43 нче статья. Авыл жирлеге башлыгын сайлау тәртибе

1. Авыл жирлеге башлыгы яңа сайланган авыл жирлеге Советының беренче утырышында авыл жирлеге Советы депутатлары арасыннан, әгәр авыл жирлеге Советы тавыш бирүнең башка тәртибен билгеләмәсә, ачык тавыш бирү юлы белән авыл жирлеге Советының вәкаләтләр срогына сайлана.
Авыл жирлеге Башлыгын сайлау авыл жирлеге Советы депутатлары тарафыннан, шул исәптән авыл жирлеге халкы, жәмәгать берләшмәләре, Татарстан Республикасы Рәисе тәкъдимнәре нигезендә күрсәтелә торган кандидатлар арасыннан гәмәлгә ашырыла.

2. Сайлауда авыл жирлеге Советы депутатларының билгеләнгән санының яртысыннан күбрәге үзенә тавышын биргән авыл жирлеге Советы депутаты авыл жирлеге Башлыгы итеп сайланган дип санала.

44 нче статья. Авыл жирлеге башлыгы статусы

1. Авыл жирлеге башлыгы даими нигездә эшли.
2. Авыл жирлеге башлыгы ТР Лаеш муниципаль районы Советында даими нигездә биләнә торган вазыйфага сайланган очракта, ул авыл жирлеге башлыгы вәкаләтләрен даими булмаган нигездә гамәлгә ашыра.
3. Авыл жирлеге башлыгы үз эшчәнлегендә федераль законга һәм әлеге Уставка ярашлы рәвештә авыл жирлеге халкына һәм авыл жирлеге Советына контрольдә тотыла һәм алар алдында хисаплы булып тора.
4. Авыл жирлеге башлыгы елына бер тапкырдан да сирәк түгел авыл жирлеге халкы һәм авыл жирлеге Советы алдында үз эшчәнлегенә нәтижәләре, шул исәптән авыл жирлеге Советы тарафыннан куелган мәсьәләләргә чишү турында хисап тота.
5. Авыл жирлеге башлыгы «Коррупциягә каршы торышы» 2008 елның 25 декабрендәге 273-ФЗ номерлы Федераль закон, «Дәүләт вазыйфаларын биләүче затларның һәм башка затларның чыгымнары аларның керемнәренә туры килүен контрольдә тоту турында» 2012 елның 3 декабрендәге 230-ФЗ номерлы Федераль закон, «Аерым категория затларга Россия Федерациясә территориясеннән тыш урнашкан чит ил банкларында исәп-хисап счетлары (аманатлар) ачарга һәм анда булырга, чит ил банкларында иминиятләштерелгән акча чараларын һәм кыйммәтлеләкләргә сакларга, чит ил финанс инструментларына ия булырга һәм (яисә) алардан файдаланырга тыю турында» 2013 елның 7 майдагы 79-ФЗ номерлы Федераль закон белән билгеләнгән чикләүләргә, тыюларны сакларга, бурычларны үтәргә тиеш.

45 нче статья. Авыл жирлеге башлыгы вәкаләтләре

Авыл жирлеге башлыгы:

1. башка муниципаль берәмлекләргә жирле үзидарә органнары, дәүләт хакимияте органнары, гражданнар һәм оешмалар белән мөнәсәбәтләрдә авыл жирлеге исеменнән вәкиллек итә, ышаныч кәгазеннән башка авыл жирлеге исеменнән эш итә;
2. авыл жирлеге Советы эшен оештыра, авыл жирлеге Советы утырышларын чакыра һәм аларда рәислек итә, авыл жирлеге Советының чираттан тыш утырышын чакыруны таләп итәргә хокуклы;
3. авыл жирлеге Башкарма комитеты эшчәнлегенә берлек (бербашлык) принципнары нигезендә җитәкчелек итә һәм авыл жирлеге Башкарма комитеты тарафыннан үз компетенциясенә керүче вәкаләтләргә үтәләше өчен шәхси җаваплылык йөртә;
4. үз вәкаләтләргә чикләрендә хокукый актлар чыгара;

5. авыл жирлеге Советы тарафыннан кабул ителгән хокукий актларга кул куя һәм аларны әлеге Уставта билгеләнгән тәртиптә рәсми бастырып чыгара (халыкка житкерә);
6. авыл жирлеге Советы эшендә ачыклыкны (гласностьны) һәм жәмәгать фикерен исәпкә алуны тәмин итү буенча чаралар күрә;
7. авыл жирлеге Советы утырышлары протоколларына кул куя;
8. гражданның кабул итүне, аларның мөрәжәгатьләрен, гаризаларын һәм шикаятьләрен карауны оештыра;
9. расланган бюджетка ярашлы рәвештә үз вәкаләтләре чикләрендә авыл жирлеге акчалары белән эш итә; авыл жирлеге бюджетында авыл жирлеге Советын тоту һәм аның эшчәнлеген тәмин итү өчен күздә тотылган чыгымнар буенча акчалар белән эш итүче (распорядитель) булып тора;
10. авыл жирлеге Советы аппараты эшенә житәкчелек итә;
11. авыл жирлеге Советының контроль вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны координацияли;
12. законга һәм әлеге Уставка ярашлы рәвештә гражданның турыдан-туры ихтыяри белдерүе юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру буенча авыл жирлеге Советының хокукий актын кабул итүне оештыра;
13. авыл жирлеге Советы каравына авыл жирлеге бюджеты проектларын һәм аның үтәлеше турындагы хисапларны тәкъдим итә;
14. авыл жирлеге Советы раславына авыл жирлеге Башкарма комитеты структурасы проектын кертә, расланган структурага, хезмәткәрләрнең билгеләнгән чикке санына һәм хезмәткә түләү фондына ярашлы рәвештә авыл жирлеге Башкарма комитетының штат расписаниесен раслай;

46 нчы статья. Авыл жирлеге башлыгы урынбасары

1. Авыл жирлеге башлыгы тәкъдире буенча авыл жирлеге Советы тарафыннан депутатлар арасыннан авыл жирлеге башлыгы урынбасары сайлана.
2. Авыл жирлеге башлыгы урынбасары, әгәр авыл жирлеге Советы тавыш бирүнең башка тәртибен билгеләмәсә, ачык тавыш бирү юлы белән сайлана.
3. Сайлауда авыл жирлеге Советы депутатларының билгеләнгән санының яртысыннан күбрәге үзенең тавышын биргән авыл жирлеге Советы депутаты авыл жирлеге Башлыгы урынбасары итеп сайланган дип санала.
4. Авыл жирлеге башлыгы урынбасары авыл жирлеге Советы Регламенты белән билгеләнгән бурычларны бүлешүгә ярашлы рәвештә функцияләрен башкара, авыл жирлеге башлыгының йөкләмәләрен үти, ә ул вакытлыча булмаганда (чирле булу яисә отпускка китү сәбәпле) яисә ул үз бурычларын үти алмаганда яисә аның вәкаләтләре вакытыннан элек туктатылган очракта — авыл жирлеге Башлыгы бурычларын гамәлгә ашыра.
5. Авыл жирлеге башлыгы урынбасары үз вәкаләтләрен даими булмаган нигездә гамәлгә ашыра, әлеге Уставның 40 нчы статьясының 4 нче пунктында күрсәтелгән очрак булып тормаса.
6. Авыл жирлеге башлыгы урынбасары теләсә кайсы вакытта авыл жирлеге Башлыгы башлангычы (инициативасы) буенча яисә авыл жирлеге Советы

депутатларының билгеләнгән санының өчтән бер өлешеннән дә ким булмаган депутатлар төркеме таләбе буенча кабул ителә торган авыл җирлеге Советы карары белән вазыйфасыннан чакырып алынырга мөмкин. Авыл җирлеге башлыгы урынбасарын чакырып алу турындагы карар авыл җирлеге Советы депутатларының билгеләнгән санының күпчелек тавышы белән кабул ителә.

47 нче статья. Авыл җирлеге башлыгы вәкаләтләрен вакытыннан элек туктату

1. Авыл җирлеге башлыгы вәкаләтләре түбәндәге очракларда вакытыннан элек туктатыла:
 1. *вафат булганда;*
 2. *үз теләге белән отставкага киткәндә;*
 3. *«Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 06 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 74.1 статьясына ярашлы рәвештә отставкага җибәрелгәндә (чыгарылганда);*
 4. *«Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 06 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 74 статьясына ярашлы рәвештә вазыйфасыннан читләштерелгәндә;*
 5. *суд тарафыннан эшкә сәләтсез яисә эшкә сәләтлелеге чикләнгән дип танылганда;*
 6. *суд тарафыннан хәбәрсез югалган дип танылганда яисә үлгән дип игълан ителгәндә;*
 7. *аңа карата судның гаепләү хөкем карары законлы көченә кергәндә;*
 8. *Россия Федерациясә чикләреннән тыш даими яшәү урынына киткәндә;*
 9. *Россия Федерациясә граждандлыгы яисә Россия Федерациясенәң халыкара килешүендә катнашучы чит ил дәүләте граждандлыгы туктатылганда (әлеге килешү нигезендә чит ил гражданы җирле үзидарә органнарына сайлану хокукына ия), чит ил дәүләте граждандлыгы (подданлыгы) яисә чит ил дәүләте территориясендә даими яшәү хокукын раслаучы яшәүгә рөхсәт кәгазе (вид на жительство) яки башка документ булганда — бу Россия Федерациясә гражданына яисә Россия Федерациясенәң халыкара килешүе нигезендә җирле үзидарә органнарына сайлану хокукы булган чит ил гражданына кагыла, әгәр Россия Федерациясенәң халыкара килешүендә башкасы күздә тотылган булмаса;*
10. *сайлаучылар тарафыннан чакырылып алынганда;*
11. *сәламәтлек торышы буенча авыл җирлеге Башлыгы вәкаләтләрен гәмәлгә ашыруга сузылган (даими) сәләтсезлегә суд тәртибендә билгеләнгәндә;*
12. *«Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 13 нче статьясына ярашлы рәвештә гәмәлгә ашырыла торган авыл җирлеген үзгәртеп корганда, шулай ук авыл җирлеге бетерелгән очракта;*
13. *авыл җирлеге шәһәр округы белән берләшүгә бәйле рәвештә муниципаль берәмлек статусын югалткан очракта;*

14. муниципаль берәмлек чикләре үзгәрү нәтижәсендә авыл җирлеге сайлаучылары саны 25 проценттан күбрәккә артканда;
 15. гражданның турыдан-туры ихтыяри белдерүе юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен таләп ителә торган муниципаль хокукый акты чыгару срогы бозылганда;
 16. «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон һәм башка федераль законнар белән билгеләнгән чикләүләргә үтмәгәндә.
2. Муниципаль берәмлек башлыгының вәкаләтләре вакытыннан элек туктатылган яисә аңа карата суд карары буенча сак астына алу яки вакытлыча вазыйфасыннан читләштерү рәвешендәге процессуаль мәжбүр итү чаралары кулланылган очракта, аның вәкаләтләрен вакытлыча җирлек башлыгы урынбасары үти; бу очракта җирлек Башлыгы вәкаләтләре вакытыннан элек туктатылган көннән башлап 6 айдан да соңга калмыйча, җирлек Советы үз составыннан яңа җирлек башлыгын сайлый, әгәр җирлек Советы вәкаләтләре срогы тәмамлануга 6 айдан да кимрәк вакыт калган булса, җирлек башлыгын сайлау яңа сайланган җирлек Советының беренче утырышында гамәлгә ашырыла.
 3. Авыл җирлеге башлыгын вазыйфасыннан читләштерү турында Татарстан Республикасы Рәисенең хокукый акты нигезендә яисә авыл җирлеге башлыгын отставкага җибәрү (чыгару) турында авыл җирлеге Советы карары нигезендә вәкаләтләре вакытыннан элек туктатылган авыл җирлеге Башлыгы элекке хокукый акт яки карар өстеннән суд тәртибендә шикаять биргән очракта, авыл җирлеге Советы, суд карары законлы көченә кәргәнчегә кадәр, авыл җирлеге Советы тарафыннан үз составыннан сайлана торган авыл җирлеге башлыгын сайлау турында карар кабул итәргә хокукы түгел.

V бүлек. АВЫЛ ҖИРЛЕГЕ БАШКАРМА КОМИТЕТЫ

48 нче статья. Авыл җирлеге Башкарма комитеты

1. Авыл җирлеге Башкарма комитеты авыл җирлегенә башкарма-бөерү җирле үзидарә органы булып тора.
2. Авыл җирлеге Башкарма комитетының рәсми исеме — Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районы Татар Сараланы авыл җирлеге Башкарма комитеты муниципаль учреждениесе.
3. Авыл җирлеге Башкарма комитеты авыл җирлеге Советына хисаплы һәм аның контролендә булып тора.
4. Авыл җирлеге Башкарма комитетының мөхре, авыл җирлеге гербы сурәтләнгән һәм үз исеме язылган бланклары бар.
5. Авыл җирлеге Башкарма комитеты эшчәнлеген тәмин итүгә чыгымнар Россия Федерациясе бюджетлары чыгымнары классификациясенә ярашлы рәвештә авыл җирлеге бюджетында аерым юл белән күздә тотыла.

49 нчы статья. Авыл җирлеге Башкарма комитеты структурасы

1. Башкарма комитет структурасы авыл җирлеге Башлыгы тәкъдире буенча авыл җирлеге Советы тарафыннан раслана.

2. Авыл жирлеге Башкарма комитеты структурасына түбәндәгеләр керә: Башкарма комитет Житәкчесе — авыл жирлеге Башлыгы, Башкарма комитет Секретаре, Башкарма комитетның башка вазыйфаи затлары.

50 нче статья. Авыл жирлеге Башкарма комитеты вәкаләтләрен гамәлгә ашыру

1. Авыл жирлеге Башкарма комитеты:
 1. планлаштыру, бюджет, финанслар һәм исәп-хисап өлкәсендә:
 - авыл жирлеге бюджетын төзи;
 - авыл жирлеге бюджетының башкарылуын тәмин итә, авыл жирлегенә социаль-иқтисади үсеш стратегиясен үтәүне оештыра;
 - авыл жирлеге бюджетының үтәлеше турында хисап, авыл жирлегенә социаль-иқтисади үсеш стратегиясен үтәү турында хисаплар әзерли;
 - авыл жирлегенә иқтисади һәм социаль өлкәсе торышын сыйфатлаучы статистика күрсәткечләрен жыюны һәм күрсәтелгән мәғлүматларны Россия Федерациясе Хөкүмәте тарафыннан билгеләнгән тәртиптә дәүләт хакимияте органнарына тәкъдим итүне оештыра;
 - авыл жирлегенә транспорт инфраструктурасын комплекслы үстерү программаларын һәм авыл жирлегенә социаль инфраструктурасын комплекслы үстерү программаларын гамәлгә ашыра, аларның таләпләре Россия Федерациясе Хөкүмәте тарафыннан билгеләнә;
 2. муниципаль мөлкәт белән идарә итү, авыл жирлеге территориясендәге предприятиеләр, учреждениеләр һәм оешмалар белән үзара мөнәсәбәтләр өлкәсендә:
 - авыл жирлегенә муниципаль милкендә булган мөлкәт белән идарә итә, муниципаль мөлкәт объектларын төзү, сатып алу, файдалану, аңа эш итү һәм аны арендага бирү мәсьәләләрен чишә;
 - авыл жирлеге Советы карары белән билгеләнә торган очракларда, муниципаль мөлкәтне читкә юнәлтү, шул исәптән аны хосусыйлаштыру турындагы тәкъдимнәрне әзерли һәм авыл жирлеге Советына килештерү (раслау) өчен кертә;
 - муниципаль милектә булмаган предприятиеләр, оешмалар белән авыл жирлегенә иқтисади һәм социаль үсешендә хезмәттәшлек турында шартнамәләр төзи; авыл жирлеге территориясендә халыкка хезмәт күрсәтү өлкәсендә төрле милек формасындагы предприятиеләр төзүгә ярдәм итә;
 - авыл жирлеге Советы тарафыннан билгеләнгән тәртипкә ярашлы рәвештә, муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр төзи, аларның эшчәнлек максатларын, шартларын һәм тәртибен билгеләп үтә, уставларын раслый, муниципаль казна учреждениеләрен финанслауны тәмин итә, муниципаль учреждениеләрне һәм предприятиеләрне үзгәртеп кору һәм бетерү мәсьәләләрен чишә, контракт нигезендә аларның житәкчеләрен вазыйфага билгели һәм биләгән вазыйфаларыннан азат итә;
 - муниципаль заказны формалаштыра һәм урнаштыра; бюджет һәм автоном муниципаль учреждениеләр тарафыннан муниципаль йөкләмәнә үтәлешен

финанс ягыннан тээмин итэ; авыл жирлеген төзеклөндөрү, халыкка коммуналь хезмэтлэр күрсөтү, социаль инфраструктура объектларын төзү һәм ремонтлау, халыкның көнкүреш һәм социаль-мәдәни ихтыяжларын канәгәтлөндөрү өчен кирәкле продукция житештерү, хезмэтлэр күрсөтү буенча эшләрне башкаруга, моның өчен күздә тотылган авыл жирлегенәң үз матди һәм финанс акчаларын файдаланып башка эшләрне үтәүгә заказчы булып чыга;

– әгәр федераль законнарда башкасы күздә тотылмаган булса, муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр тарафыннан күрсәтелә торган хезмәтләргә һәм муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр тарафыннан башкарыла торган эшләрне башкаруга тарифлар билгели;

– кече һәм урта эшкуарлыкны үстерү өчен шартлар тудыра;

3. территорияне планлаштыру, жирдән һәм башка табигый ресурслардан файдалану, әйләнә-тирә табигый мохитне саклау өлкәсендә:

– муниципаль миләктә булган жирләрдән рациональ файдалануны һәм аларны саклауны планлаштыруны яисә оештыруны гамәлгә ашыра;

– законнарда билгеләнгән тәртиптә авыл жирлеге территориясендәге жир участокларын бирә һәм тартып ала, шул исәптән сатып алу юлы белән;

– халыкка экологик вазгыять турында мәгълүмат бирә, тиешле органнарда предприятиеләрнең, учреждениеләрнең, оешмаларның әйләнә-тирә мохиткә куркыныч тудыручы, табигаттән файдалану турындагы законнарны бозучы гамәлләре турында хәбәр итә;

4. транспорт һәм элемент өлкәсендә:

– авыл жирлеге территориясендә эшләрчә жәмәгать транспортының маршрутларын, хәрәкәт графикларын, тукталыш урыннарын раслый яисә килештерә;

– жәмәгать транспорты тукталышлары өчен бүлеп бирелгән урыннарны төзекләндерүне тээмин итә;

– халыкны элемент хезмәтләре белән тээмин итү өчен шартлар тудыруны тээмин итә;

5. авыл хужалыгын һәм эшкуарлыкны үстерү өлкәсендә:

– авыл хужалыгы житештерүен үстерү һәм авыл хужалыгы продукциясе, чимал һәм азык-төлек базарларын киңәйтү өчен шартлар, кече һәм урта эшкуарлыкны үстерү өчен шартлар тудыра;

6. халыкка көнкүреш, сәүдә һәм башка төрле хезмәт күрсөтү өлкәсендә:

– халыкны жәмәгать туклануы, сәүдә һәм көнкүреш хезмәтләре белән тээмин итү өчен шартлар тудыра; базарлар һәм ярминкәләр оештыра;

– авыл жирлеге территориясендә физик культураны, мәктәп спортын һәм массакүләм спортны үстерү, авыл жирлегенәң рәсми физкультура-сәламәтләндерү һәм спорт чараларын үткәрүне оештыру өчен шартлар тээмин итә;

– балалар һәм яшьләр белән эшләр буенча чараларны оештыра һәм гамәлгә ашыра, яшьләр сәясәтен тормышка ашыруда катнаша, яшьләрнең хокукларын һәм законлы мәнфәгәтләрен тээмин итү һәм яклау буенча чаралар эшләр чыгара һәм гамәлгә ашыра, яшьләр сәясәтен тормышка ашыруның төп юнәлешләре

буенча муниципаль программалар эшлэп чыгара һәм гамәлгә ашыра, жирлектә яшъләр сәясәтен тормышка ашыру мониторингын оештыра һәм гамәлгә ашыра;
– ритуал (женаза) хезмәтләре күрсәтүне оештыра һәм жирләү урыннарын (зыйратларны) тотуны тәмин итә.

7. торак-коммуналь хужалык һәм төзекләндерү өлкәсендә:
 - каты коммуналь калдыкларны жыю (шул исәптән аерым жыю) һәм ташу буенча эшчәнлекне оештыруда катнаша;
 - төзекләндерү өлкәсендә муниципаль контроль гамәлгә ашыра, аның предметы булып жирлек территориясен төзекләндерү кагыйдәләрен, инвалидлар өчен социаль, инженерлык һәм транспорт инфраструктуралары объектларының һәм күрсәтелә торган хезмәтләрнең үтемлелеген тәмин итү таләпләрен саклау, күрсәтелгән кагыйдәләргә ярашлы рәвештә жирлек территориясен төзекләндерүне оештыру тора;
 - адреслау объектларына адреслар бирә, адресларны үзгәртүне, гамәлдән чыгаруны, урам-юл чөлтәре элементларына (федераль әһәмияттәге автомобиль юлларын, региональ яисә муниципаль әһәмияттәге, муниципаль районның жирле әһәмияттәге автомобиль юлларын исәпкә алмыйча) исемнәр бирүне, авыл жирлегә чикләрендә планлаштыру структурасы элементларына исемнәр бирүне, мондый исемнәрне үзгәртүне, гамәлдән чыгаруны, дәүләт адрес реестрында мәгълүмат урнаштыруны гамәлгә ашыра;
 - Россия Федерациясе законнары белән билгеләнгән вәкаләтләр чикләрендә авыл жирлегә чикләрендә халыкны су белән тәмин итүне, суны агызуны (водоотведение), халыкны ягулык белән тәмин итүне оештыра;
 - авыл жирлегә торак пунктлары чикләрендә жирле әһәмияттәге автомобиль юлларына карата юл эшчәнлеген оештыра;
 - авыл жирлегә халыкның массакүләм ялы өчен шартлар тудыра һәм халыкның массакүләм ял итү урыннарын оештыруны, шул исәптән гражданның гомуми файдаланудагы су объектларына һәм аларның яр полосаларына ирекле керүен тәмин итүне оештыра;
8. гражданның хокукларын һәм ирегән саклау, законлылыкны тәмин итү, халыкны һәм территорияне гадәттән тыш хәлләрдән яклау өлкәсендә.

9. – авыл жирлегә территориясендә законнарының, дәүләт хакимияте һәм жирле үзидарә органнары актларының үтәлешен, гражданның хокукларын һәм ирегән саклауны тәмин итә;

10. – жирле үзидарә хокукларын бозучы дәүләт хакимияте органнары һәм дәүләт вазыйфалар затларының, предприятиеләрнең, учреждениеләрнең, оешмаларның актлары өстеннән билгеләнгән тәртиптә, шул исәптән судта яисә арбитраж судта шикаять бирә;

11. – авыл жирлегә торак пунктлары чикләрендә янгын куркынычсызлыгының беренчел чараларын үткәрүне тәмин итә;

12. – муниципаль сайлауларны, жирле референдумны, авыл жирлегә депутатын чакырып алу буенча тавыш бирүне, авыл жирлегә чикләрен үзгәртү,

авыл жирлеген үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирүне эзерләүне һәм үткәрүне оештыру һәм матди-техник ягыннан тәмин итүне гамәлгә ашыра;

13. – жыелышлар, митинглар, урам барышлары, демонстрацияләр һәм пикетлаулар үткәргә, спорт, тамаша һәм башка массакүләм жәмәгать чараларын оештыруга бәйле булган, законнарда күздә тотылган чараларны гамәлгә ашыра;

14. – жәмәгать тәртибен саклауда катнашучы гражданның һәм аларның берләшмәләренә ярдәм күрсәтә, халык дружиналары эшчәнлеген өчен шартлар тудыра;

15. – милләтара һәм конфессияара татулыкны ныгытуга, авыл жирлеген территориясендә яшәүче Россия Федерациясенең халыкларының телләрен һәм мәдәниятен саклауга һәм үстерүгә, мигрантларны социаль һәм мәдәни жайлаштыруга (адаптацияләүгә), милләтара (этнослара) низагларны профилактикалауга юнәлдерелгән чараларны гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыра;

16. – гайлә законнарында билгеләнгән тәртиптә уналты яше тулган затларга никахка керүгә рөхсәт бирә;

9. мәдәният өлкәсендә:

– халыкның буш вакытын оештыру һәм аны мәдәният оешмалары хезмәтләре белән тәмин итү өчен шартлар тудыра;

– авыл жирлеген территориясендә урнашкан муниципаль музейларны тотуны тәмин итә;

10. федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән авыл жирлеген жирле үзидарә органнарына бирелгән аерым дәүләт вәкаләтләрен үтәү өлкәсендә:

– федераль законнарда һәм Татарстан Республикасы законнарына ярашлы рәвештә, авыл жирлеген жирле үзидарә органнарына бирелгән аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыра;

– дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен бирелгән матди һәм финанс акчаларының исәбен алып бара һәм алардан тиешенчә файдалануны тәмин итә;

– бирелгән дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру турындагы хисапларны тиешле федераль законнарда һәм Татарстан Республикасы законнарында билгеләнгән тәртиптә тәкъдим итә;

11. башка вәкаләтләр:

– авыл жирлеген Башлыгы эшчәнлеген оештыру, хокукый, мәгълүмати, матди-техник һәм башка төрлелә тәмин итүне гамәлгә ашыра;

– авыл жирлеген архив фондларын формалаштыруны тәмин итә;

– авыл жирлеген территориясендә үткәрелә торган социаль әһәмияттәге һәм башка чараларны (Картлар һәм инвалидлар декадасы, Жиңгү көне һ.б.) оештыруны гамәлгә ашыра;

– законнар, әлегә Устав, авыл жирлеген Советы карарлары белән авыл жирлеген Советы яисә авыл жирлеген башка жирле үзидарә органнары компетенциясенә кертелгән вәкаләтләрне исәпкә алмыйча, авыл жирлеген жирле әһәмияттәге мәсьәләләре буенча башка вәкаләтләрне гамәлгә ашыра.

2. Башкарма комитет авыл жирлегенең жирле эһәмияттәге мәсьәләләренә кертелмәгән мәсьәләләренә чишү буенча түбәндәге вәкаләтләренә гамәлгә ашыра:
 - авыл жирлегә музейларын төзи;
 - авыл жирлегендә нотариус булмаган очракта, законнарда күздә тотылган нотариаль гамәлләренә кыла;
 - опека һәм попечительлек буенча эшчәнлекне гамәлгә ашыруда катнаша;
 - авыл жирлегә территориясендә жирле милли-мәдәни автономияләренә хокукларын тормышка ашыруга бәйлә эшчәнлекне гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыра;
 - авыл жирлегә территориясендә Россия Федерациясә халыкларының милли-мәдәни үсешенә һәм миллиәтәрә мөнәсәбәтләр өлкәсендәгә чараларны тормышка ашыруга ярдәм күрсәтә;
 - авыл жирлегә территориясендә урнашкан муниципаль предприятиеләренә һәм учреждениеләренә мобилизацион әзерләү буенча чараларны оештыруда һәм гамәлгә ашыруда катнаша;
 - муниципаль янгыннан саклау хезмәтен төзи;
 - туризмны үстерү өчен шартлар тудыра;
 - кеше хокукларын тәмин итүне жәмәгәтчәлек тарафыннан контрольдә тотуны гамәлгә ашыручы жәмәгәт күзәтүе комиссияләренә ярдәм күрсәтә һәм мәжбүри тоту урыннарында булган затларга булышлык итә;
 - «Инвалидларны социаль яклау турында» 1995 елның 24 ноябрәндәгә 181-ФЗ номерлы Федераль законга ярашлы рәвештә, инвалидларның жәмәгәт берләшмәләренә, шулай ук бөтенроссия инвалидлар жәмәгәт берләшмәләре тарафыннан төзелгән оешмаларга ярдәм күрсәтә;
 - торак законнарына ярашлы рәвештә, гражданның социаль билгеләнештәгә торак фондының торак бүлмәләрен яллау шартнамәләре буенча муниципаль торак фондыннан торак бүлмәләр бирә;
 - хужасыз этләр һәм мәчеләр (иясә булмаган хайваннар) белән эш итү буенча эшчәнлекне гамәлгә ашырганда чаралар оештыра;
 - «Россия Федерациясендә хокук бозуларны профилактикалау системасы нигезләре турында» Федераль законнарында күздә тотылган хокук бозуларны профилактикалау өлкәсендә чараларны гамәлгә ашыра;
 - инвалидларның, сәламәтлек мөмкинлекләре чикләнгән затларның физик культураны һәм спортын, адаптив физик культураны һәм адаптив спортны үстерүгә ярдәм күрсәтә;
 - «Кулланучыларның хокукларын яклау турында» Россия Федерациясенә 1992 елның 7 февралендәгә 2300-1 номерлы Законында күздә тотылган кулланучылар хокукларын яклау буенча чараларны гамәлгә ашыра;
- полициянәң участок вәкаләтләсә вазыйфасын биләүчә хезмәткәргә һәм аның гаилә әгъзаларына, хезмәткәр күрсәтелгән вазыйфаны биләгән чорга, торак бүлмәсә бирә;
- алкоголь, наркотик яисә башка токсик исерткечләр йогынтысында булган затларга ярдәм күрсәтү буенча чараларны гамәлгә ашыра.

3. Авыл жирлеге Башкарма комитеты муниципаль контроль гамәлгә ашыруга вәкаләтле орган булып тора.

Муниципаль контроль өлкәсендә авыл жирлеге Башкарма комитеты вәкаләтләренә түбәндәгеләр керә:

1. муниципаль контроль гамәлгә ашырылганда дәүләт контроле (күзәтчелеге), муниципаль контроль өлкәсендә бердәм дәүләт сәясәтен тормышка ашыруда катнашу;
2. муниципаль берәмлек территориясендә муниципаль контрольне оештыру һәм гамәлгә ашыру;
3. федераль законнарда, Татарстан Республикасы законнарында һәм башка норматив хокукый актларында күздә тотылган башка вәкаләтләрне гамәлгә ашыру.

Муниципаль контрольне турыдан-туры гамәлгә ашыру буенча функцияләр, мондый органнарның статусын билгеләүче хокукый актларга ярашлы рәвештә, авыл жирлеге Башкарма комитеты органнарына йөкләнергә мөмкин.

Муниципаль контрольне гамәлгә ашыруга, юридик затларны, индивидуаль эшкурларны тикшерүне оештыруга һәм үткәргә бәйле мөнәсәбәтләргә «Россия Федерациясендә дәүләт контроле (күзәтчелеге) һәм муниципаль контроль турында» 2020 елның 31 июлендәге 248-ФЗ номерлы Федераль закон нигезләмәләре кулланыла.

VI бүлек. ЖИРЛӘ ЕҮЗИДАРӘНЕҢ БАШКА ОРГАННАРЫ. ЖИРЛӘ ЕҮЗИДАРӘ ОРГАННАРЫНЫҢ ҮЗАРА ХЕЗМӘТТӘШЛЕГЕ

51 нче статья. Авыл жирлеге Советы, авыл жирлеге Башлыгы, авыл жирлеге Башкарма комитеты һәм авыл жирлегенә башка жирле үзидарә органнары үзара хезмәттәшлегенә нигезләре

1. Әлеге Устав белән билгеләнгән вәкаләтләрне бүлешүгә ярашлы рәвештә, авыл жирлеге Советы, авыл жирлеге Башлыгы һәм авыл жирлеге Башкарма комитеты үз вәкаләтләрен мөстәкыйль рәвештә гамәлгә ашыралар.
2. Авыл жирлеге Советы һәм авыл жирлеге Башкарма комитеты, авыл жирлегенә икътисади һәм социаль үсеш процесслары белән нәтижәле идарә итү максатыннан һәм аның халкы мәнфәгатьләрендә, законнарда, әлеге Уставта билгеләнгән формаларда үзара хезмәттәшлек итәргә бурычлы.
3. Авыл жирлеге Советы һәм авыл жирлеге Башкарма комитеты кабул ителгән норматив хокукый актларны, аларны имзалаган көннән башлап жиде көнлек срокта, бер-берсенә жиберәләр.
4. Авыл жирлеге Башлыгы, авыл жирлеге Башкарма комитеты Житәкчесе буларак, авыл жирлеге Советына авыл жирлеге Советының, авыл жирлеге Башлыгының хокукый актларын кабул итү, гамәлдән чыгару, үзгәртү турында тәкъдим белән мөрәжәгать итәргә хокуклы, шулай ук алар өстеннән суд тәртибендә шикаять бирергә хокукы бар.
5. Авыл жирлегенә башка жирле үзидарә органнарының үзара хезмәттәшлек тәртибе авыл жирлеге Советы тарафыннан билгеләнергә мөмкин.

52 нче статья. Авыл жирлегенен жирле үзидарэ органнары арасындагы бәхәсләрне чишү

Авыл жирлегенен жирле үзидарэ органнары арасында үз вәкаләтләрен гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча бәхәсләр килештерү процедуралары үткәрү юлы белән яисә суд тәртибендә чишелә.

VIII бүлек. ЖИРЛӘ ҮЗИДАРЭ ОРГАННАРЫ ЭШЧӘНЛЕГЕНЕН ГРАЖДАНЛЫК-ХОКУКИЙ ҺӘМ ФИНАНС НИГЕЗЛӘРЕ

53 нче статья. Юридик зат хокукларына ия булган авыл жирлеге жирле үзидарэ органнары

1. Федераль законга һәм әлегә Уставка ярашлы рәвештә, авыл жирлеге Советына һәм авыл жирлеге Башкарма комитетына юридик зат хокуклары бирелә.
2. Авыл жирлеге Башкарма комитеты структурасына ярашлы рәвештә, авыл жирлеге Советы карары буенча авыл жирлеге Башкарма комитетының аерым органнарына юридик зат хокуклары бирелә ала.

54 нче статья. Авыл жирлеге жирле үзидарэ органнары юридик затлар буларак

1. Авыл жирлеге исемненән мөлкәти һәм башка хокукларны һәм бурычларны сатып алырга һәм гамәлгә ашырырга, ышаныч кәгазеннен башка судта чыгыш ясарга авыл жирлеге Башлыгы хокуклы.
2. Юридик зат хокуклары бирелгән авыл жирлеге жирле үзидарэ органнары идарә итү функцияләрен гамәлгә ашыру өчен төзелә торган муниципаль казна учреждениеләре булып торалар һәм федераль законнарда билгеләнгән тәртиптә юридик затлар буларак дәүләт теркәве узарга тиешләр.

55 нче статья. Авыл жирлеге жирле үзидарэ органнарын финанслау

1. Авыл жирлеге жирле үзидарэ органнары эшчәнлеген финанс ягыннан тәмин итү бары тик авыл жирлеге бюджетының үз керемнәре исәбенә генә гамәлгә ашырыла.
2. Законнарда, әлегә Уставта, авыл жирлеге Советы карарларында күздә тотылган очракларда, авыл жирлеге жирле үзидарэ органнары эшчәнлеген тәмин итүгә чыгымнар Россия Федерациясе бюджетлары чыгымнары классификациясенә ярашлы рәвештә авыл жирлеге бюджетында аерым юл белән күздә тотыла.

IX бүлек. АВЫЛ ЖИРЛЕГЕ БАШЛЫГЫНА ҺӘМ АВЫЛ ЖИРЛЕГЕНЕН БАШКА ВАЗЫЙФАИ ЗАТЛАРЫНА БЕРЕЛӘ ТОРГАН СОЦИАЛЬ ҺӘМ БАШКА ГАРАНТИЯЛӘР

56 нче статья. Авыл жирлеге башлыгына һәм авыл жирлегенен башка вазыйфаи затларына бирелә торган социаль һәм башка гарантияләр

Авыл жирлеге башлыгы һәм авыл жирлегенен башка вазыйфай затлары эшчәнлеген социаль һәм башка гарантияләре «Татарстан Республикасында муниципаль берәмлекнең вәкиллекле органы депутатының, жирле үзидарәнең сайланулы вазыйфай затының вәкаләтләрен гамәлгә ашыру гарантияләре турында» 2009 елның 12 февралендәге 15-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законына һәм авыл жирлеге Советы карарларына ярашлы рәвештә билгеләнә.

57 нче статья. Авыл жирлеге Советы депутатының, башка вазыйфай затларның эшчәнлек ителүенә социаль һәм башка гарантияләр

1. Авыл жирлеге Советының даими булмаган нигездә эшләрче депутатына авыл жирлеге Советы һәм аның органнары утырышларында катнашкан, авыл жирлеге Советының йөкләмәләрен үтәгән вакыт өчен гамәлдәге законнарда күздә тотылган акчалата компенсация һәм башка түләүләр түләнә.

Муниципаль берәмлекнең вәкиллекле органы депутатына үз вәкаләтләрен даими булмаган нигездә гамәлгә ашыру өчен эш урыны (вазыйфасы) саклану гарантияләне, аның дәвамлылыгы Россия Федерациясе субъекты законы нигезендә муниципаль берәмлек уставы белән билгеләнә һәм аена жыелма рәвештә ике эш көненнән дә кимрәк һәм алты эш көненнән дә күбрәк булырга мөмкин түгел.

58 нче статья. Авыл жирлеге Башлыгының, авыл жирлеге Советы депутатларының кагылсызлык гарантияләре

1. Авыл жирлеге Советы депутатларының, шул исәптән авыл жирлеге Башлыгының хокуклары гарантияләре аларны жинаять яисә административ җаваплылыкка тартканда, тоткарлаганда, кулга алганда, тентегәндә, сорау алганда, аларга карата башка жинаять-процессуаль һәм административ-процессуаль гамәлләр кылганда, шулай ук депутатларга, алар биләгән торак һәм (яисә) хезмәт биналарына, аларның багажына, шәхси һәм хезмәт транспорт чараларына, язышуларына, алар файдалана торган элемент чараларына, аларга караган документларга карата оператив-эзләнү чаралары үткәргәндә федераль законнар белән билгеләнә.
2. Федераль законга ярашлы рәвештә, авыл жирлеге Советы депутаты әйткән фикере, тавыш биргәндә белдергән позициясе һәм үз статусына туры килә торган башка гамәлләр өчен, шул исәптән үз вәкаләтләре срогы тәмамлангандан соң да, жинаять яисә административ җаваплылыкка тартыла алмый. Әлеге нигезләмә авыл жирлеге Советы депутаты тарафыннан халык алдында мыскыллаулар, ялагулар яисә федераль закон нигезендә җаваплылык күздә тотылган башка хокук бозулар очракларына кагылмый.

Х бүлек. АВЫЛ ЖИРЛЕГЕ ЖИРЛӘ ЕҮЗИДАРӘ ОРГАННАРЫНЫҢ ҺӘМ ВАЗЫЙФАИ ЗАТЛАРЫНЫҢ ҖАВАПЛИЛЫГЫ

59 нчы статья. Авыл жирлеге жирле үзидарә органнарының һәм вазыйфай затларының җаваплылыгы

Авыл жирлеге жирле үзидарэ органнары һәм вазыйфаи затлары авыл жирлеге халкы, дәүләт, физик һәм юридик затлар алдында законнар нигезендә җаваплылык йөртәләр.

60 нчы статья. Авыл жирлеге Советы депутатларының авыл жирлеге халкы алдындагы җаваплылыгы

1. Авыл жирлеге Советы депутатларының, шул исәптән авыл жирлеге башлыгының авыл жирлеге халкы алдындагы җаваплылыгы тиешле депутатның үзен сайлаган авыл жирлеге халкы ышанычын югалтуы нәтижәсендә барлыкка килә.
2. Авыл жирлеге халкы ышанычын югалткан авыл жирлеге Советы депутаты, шул исәптән авыл жирлеге башлыгы, әлеге Уставта күздә тотылган нигезләр буенча һәм тәртиптә чакырып алынырга мөмкин.

61 нче статья. Авыл жирлеге жирле үзидарэ органнарының һәм вазыйфаи затларының дәүләт алдындагы җаваплылыгы

1. Федераль законнар нигезендә, авыл жирлеге Советының, авыл жирлеге башлыгының дәүләт алдындагы җаваплылыгы алар тарафыннан Россия Федерациясе Конституциясе, федераль конституцион законнар, федераль законнар, Татарстан Республикасы Конституциясе, Татарстан Республикасы законнары һәм әлеге Устав бозылган очракта, шулай ук авыл жирлеге жирле үзидарэ органнарына бирелгән аерым дәүләт вәкаләтләрен тиешенчә гамәлгә ашырмаган очракта, тиешле суд карары нигезендә барлыкка килә.
2. Авыл жирлеге Советын таркату, авыл жирлеге башлыгын, авыл жирлеге Башкарма комитеты Җитәкчесен вазыйфасыннан читләштерү һәм отставкага жибәрү (чыгару) нигезләре һәм тәртибе «Россия Федерациясендә жирле үзидарэ оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 06 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон белән билгеләнелә.

62 нче статья. Муниципаль вазыйфаларны биләүче затларны ышанычны югалту сәбәпле эштән бушату (вазыйфасыннан азат итү)

1. Муниципаль вазыйфаны б
2. иләүче зат федераль законнарда, Татарстан Республикасы законнарында, муниципаль норматив хокукий актларда күздә тотылган тәртиптә, түбәндәге очракларда ышанычны югалту сәбәпле эштән бушатылырга (вазыйфасыннан азат ителергә) тиеш:
 1. *федераль законнарда билгеләнгән очракларны исәпкә алмыйча, әлеге зат үзе ягы булган мәнфәгатьләр низагын кискәтү һәм (яисә) җайга салу буенча чаралар күрмәгәндә;*
 2. *федераль законнарда билгеләнгән очракларны исәпкә алмыйча, әлеге зат үзенең керемнәре, мөлкәте һәм мөлкәти сыйфаттагы йөкләмәләре турында, шулай ук үзенең хатынының (иренең) һәм балигъ булмаган балаларының керемнәре, мөлкәте һәм мөлкәти сыйфаттагы йөкләмәләре турында мәгълүматлар тәкъдим итмәгәндә, тулы булмавы алдан билгеле булган мәгълүматлар*

тәкъдим иткәндә, яисә дәрәс түгеллеге алдан билгеле булган мәғлүматлар тәкъдим иткәндә;

3. *федераль законда билгеләнгән очрақларны исәпкә алмыйча, әлеге зат коммерция оешмасының идарә органы эшчәнлегендә түләүле нигездә катнашканда;*
4. *әлеге зат эшқуарлық эшчәнлеге алып барганда;*
5. *әгәр Россия Федерациясенең халықара килешүендә яисә Россия Федерациясе законнарында башкасы күздә тотылмаган булса, әлеге зат чит ил коммерциягә карамаган хөкүмәткә карамаган оешмаларының һәм аларның Россия Федерациясе территориясендә эшләүче структур бүлекчәләренең идарә органнары, попечительлар яисә күзәтү советлары, башка органнары составына кергәндә.*

2.Муниципаль вазыйфаны биләүче зат, узенә буйсынган затта мәнфәгатьләр низагына китерә торган яисә китерергә мөмкин булган шәхси кызыксынучанлык барлыкка килүе турында билгеле булган очрақта, шулай ук — узенә буйсынган зат ягы булган мәнфәгатьләр низагын кисәтү һәм (яисә) жайга салу буенча чаралар күрмәгәндә (федераль законнарда билгеләнгән очрақларны исәпкә алмыйча), ышанычны югалту сәбәпле эштән бушатылырга (вазыйфасыннан азат ителергә) тиеш.

63 нче статья. Авыл жирлеге жирле үзидарә органнарының һәм вазыйфаи затларының физик һәм юридик затлар алдындагы җаваплылығы

Авыл жирлегенең жирле үзидарә органнарының һәм жирле үзидарә вазыйфаи затларының физик һәм юридик затлар алдындагы җаваплылығы федераль законнарда билгеләнгән тәртиптә барлыкка килә.

XI бүлек. АВЫЛ ЖИРЛЕГЕНЕҢ МУНИЦИПАЛЬ ХОКУКЫЙ АКТЛАРЫ

64 нче статья. Авыл жирлегенең муниципаль хокукий актлары системасы

1. Авыл жирлегенең муниципаль хокукий актлары системасына түбәндәгеләр керә:
 1. *авыл җирлеге Уставы, җирле референдумда (гражданнар җыенында) кабул ителгән хокукий актлар;*
 2. *авыл җирлеге Советының норматив һәм башка хокукий актлары;*
 3. *әлеге Уставта күздә тотылган авыл җирлеге Башлыгының, Башкарма комитетның һәм җирле үзидарәнең башка органнарының һәм вазыйфаи затларының норматив һәм башка хокукий актлары.*
2. Авыл жирлеге Уставы һәм хокукий актлар рәвешендә рәсмиләштерелгән жирле референдумда кабул ителгән карарлар муниципаль хокукий актлар системасында иң югары юридик көчкә ия булган актлар булып торалар, турыдан-туры көчкә ия һәм авыл жирлегенең бөтен территориясендә кулланылалар. Башка муниципаль хокукий актлар әлеге Уставка һәм жирле референдумда кабул ителгән хокукий актларга каршы килергә тиеш түгел.
3. Жирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары тарафыннан кабул ителгән муниципаль хокукий актлар авыл жирлегенең бөтен территориясендә мәжбүри үтәлергә тиеш.

4. Муниципаль хокукый актлар тиешле муниципаль хокукый актны кабул иткән (чыгарган) жирле үзидарә органнары яисә жирле үзидарә вазыйфаи затлары тарафыннан гамәлдән чыгарылырга яисә аларның кануны (эше) вакытлыча туктатылырга мөмкин; мондый органнар яисә тиешле вазыйфалар бетерелгән яки күрсәтелгән органнарның яисә вазыйфаи затларның вәкаләтләре исемлеге үзгәргән очракта — муниципаль хокукый актны гамәлдән чыгару яки аның канунын вакытлыча туктату моментына тиешле муниципаль хокукый актны кабул итү (чыгару) вәкаләтләренә кертелгән жирле үзидарә органнары яисә жирле үзидарә вазыйфаи затлары тарафыннан, шулай ук суд тарафыннан гамәлдән чыгарылырга яисә вакытлыча туктатылырга мөмкин; ә жирле үзидарә органнары тарафыннан аларга федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән бирелгән аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны көйли торган өлешендә — Россия Федерациясенә вәкаләтле дәүләт хакимияте органы тарафыннан да гамәлдән чыгарылырга яисә вакытлыча туктатылырга мөмкин.

5. Норматив характерда булмаган муниципаль хокукый актның кануны (эше) — Россия Федерациясенә эшкурлар хокукларын яклау буенча вәкаләтлеләре турындагы законнарына ярашлы рәвештә бирелгән, Россия Федерациясе Президенты каршындагы Эшкурлар хокукларын яклау буенча вәкаләтле затның тиешле күрсәтмәсе (предписание) алынган очракта, аны кабул иткән (чыгарган) жирле үзидарә органы яисә жирле үзидарә вазыйфаи заты тарафыннан кичекмәстән вакытлыча туктатыла. Авыл жирлегә Башкарма комитеты яисә жирле үзидарә вазыйфаи затлары алынган күрсәтмәнең үтәлеше турында Россия Федерациясе Президенты каршындагы Эшкурлар хокукларын яклау буенча вәкаләтле затка өч көнлек срокта, ә авыл жирлегә Советы үзләре карар кабул иткән көннән башлап өч көннән дә соңга калмыйча хәбәр итәргә бурычлы.

65 нче статья. Авыл жирлегә гражданның турыдан-туры ихтыяри белдерүе юлы белән кабул ителгән карарлар

1. Жирле әһәмияттәге мәсьәләләргә турыдан-туры авыл жирлегә халкы тарафыннан чишү жирле референдумда белдерелгән гражданның турыдан-туры ихтыяри белдерүе юлы белән гамәлгә ашырыла.
2. Әгәр авыл жирлегә халкының турыдан-туры ихтыяри белдерүе юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен өстәмә рәвештә муниципаль норматив хокукый актны кабул итү (чыгару) таләп ителсә, компетенциясенә күрсәтелгән актны кабул итү (чыгару) керүче авыл жирлегә жирле үзидарә органы яисә жирле үзидарә вазыйфаи заты референдумда кабул ителгән карар законлы көченә кәргән көннән башлап 15 көн дәвамында тиешле муниципаль норматив хокукый актны әзерләү һәм (яисә) кабул итү срогын билгеләргә бурычлы. Күрсәтелгән срок өч айдан артып китә алмый.
3. Гражданның турыдан-туры ихтыяри белдерүе юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен кирәкле муниципаль норматив хокукый актны

чыгару срогын бозу авыл жирлеге Башлыгын чакырып алу яисә авыл жирлеге Советы вәкаләтләрен вакытыннан элек туктату өчен нигез булып тора.

66 нчы статья. Авыл жирлеге территориясен төзекләндерү кагыйдәләренен эчтәлегә

1. Авыл жирлеге территориясен төзекләндерү кагыйдәләре авыл жирлеге Советы тарафыннан раслана.
2. Авыл жирлеге территориясен төзекләндерү кагыйдәләре түбәндәге мәсьәләләренә көйли ала:
 1. *гомуми файдаланудагы территорияләренә тоту һәм мондый территорияләрдән файдалану тәртибе;*
 2. *биналарның, рәвешләренң, корылмаларның фасадларының һәм коймалау конструкцияләрененң тышкы күренеше;*
 3. *төзекләндерү элементларын проектлау, урнаштыру, тоту һәм торгызу, шул исәптән җир эшләре үткәргәннән соң;*
 4. *авыл җирлеге территориясен яктыртуны оештыру, шул исәптән биналарның, рәвешләренң, корылмаларның архитектура яктыртылышын (подсветкасын);*
 5. *авыл җирлеге территориясен яшелләндерүне оештыру, шул исәптән торак пунктлар чикләрендә урнашкан газоннарны, чәчәклекләрүне һәм үлән үсемлекләре биләгән башка территорияләренә төзү, тоту, торгызу һәм саклау тәртибе;*
 6. *авыл җирлеге территориясендә мәгълүмат урнаштыру, шул исәптән урам исемнәре һәм йорт номерлары язылган күрсәткечләренә, элмәләренә урнаштыру;*
 7. *балалар һәм спорт мәйданчыкларын, хайваннарны йөртү мәйданчыкларын, парковкаларны (парковка урыннарын), кече архитектура формаларын урнаштыру һәм тоту;*
 8. *җәяүлеләр коммуникацияләрен, шул исәптән тротуарларны, аллеяларны, юлларны, сукмакларны оештыру;*
 9. *инвалидларның һәм халыкның башка аз мобильле төркемнәрененң күрсәтелгән территория буенча тоткарлыксыз хәрәкәт итүен тәэмин итү максатыннан авыл җирлеге территориясен җайлаштыру;*
 10. *авыл җирлеге территориясен җыештыру, шул исәптән кышкы чорда;*
 11. *яңгыр суларын агызуны оештыру;*
 12. *җир эшләрен үткәрү тәртибе;*
 13. *биналарның, рәвешләренң, корылмаларның, җир участкаларының милекчеләре һәм (яисә) башка законлы хужәаларының (күпфатирлы йортлардагы торак бүлмәләренң милекчеләрен һәм (яисә) башка законлы хужәаларын исәпкә алмыйча, әгәр алар астындагы җир участкалары формалаштырылмаган булса яисә мондый йортларның чикләре буенча формалаштырылган булса) чиктәш территорияләренә тотуда катнашуы, шул исәптән финанс ягыннан;*
 14. *Татарстан Республикасы законы белән билгеләнгән тәртипкә ярашлы рәвештә чиктәш территорияләренң чикләрен билгеләү;*
 15. *авыл җирлеге территориясен бәйрәмчә бизәү;*

16.авыл жирлеге территориясен төзекләндерү буенча чараларны тормышка ашыруда гражданның һәм оешмаларның катнашу тәртибе.

67 нче статья. Авыл жирлеге жирле үзидарә органнары һәм вазыйфай затлары тарафыннан кабул ителә торган муниципаль хокукий актларның төрләре

1. Авыл жирлеге жирле үзидарә органнары һәм вазыйфай затлары үзләренә йөкләнгән вәкаләтләренә үтәү йөзеннән түбәндәге муниципаль хокукий актларны чыгаралар:
 1. авыл жирлеге Советы — авыл жирлеге Советы карарларын;
 2. авыл жирлеге Башлыгы — авыл жирлеге Советы эшчәнлеген оештыру мәсьәләләре буенча карарлар һәм күрсәтмәләр (распоряжениеләр), жирлек Башкарма комитеты карарларын һәм күрсәтмәләрен;
 2. Жирле үзидарәнең башка вазыйфай затлары әлеге Устав, аларның статусын билгеләүче башка муниципаль норматив хокукий актлар белән билгеләнгән үз вәкаләтләре чикләрендә күрсәтмәләр (распоряжениеләр) һәм боерыклар чыгаралар.

68 нче статья. Авыл жирлегенә муниципаль хокукий актларын әзерләү

1. Муниципаль хокукий актлар проектлары авыл жирлеге Башлыгы, авыл жирлеге Советы депутатлары, Прокурор, территория жирле үзидарә органнары, гражданның инициативалы төркемнәре тарафыннан кертелгә мөмкин.
2. Прокурор, үз вәкаләтләрен гамәлгә ашыру барышында гамәлдәге муниципаль норматив хокукий актларны камилләштерү кирәклеген билгеләгәндә, муниципаль норматив хокукий актларны үзгәртү, гамәлдән чыгару яисә кабул итү турында тәкъдимнәр кертәргә хокуклы.
3. Муниципаль хокукий актлар проектларын кертү тәртибе, аларга теркәлә торган документларның исемлеген һәм формасы тиешлечә авыл жирлеге Советы Регламенты һәм авыл жирлеге Башлыгы тарафыннан билгеләнә.

69 нчы статья. Авыл жирлеге Советының хокукий актлары

1. Авыл жирлеге Советы, федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары, Устав белән үз компетенциясенә кертелгән мәсьәләләр буенча, авыл жирлеге территориясендә үтәү өчен мәжбүри булган кагыйдәләрен билгели торган карарлар, авыл жирлеге Башлыгын отставкага жиберү (чыгару) турында карар, шулай ук авыл жирлеге Советы эшчәнлеген оештыру мәсьәләләре буенча һәм федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары, әлеге Устав белән үз компетенциясенә кертелгән башка мәсьәләләр буенча карарлар кабул итә.
2. Авыл жирлеге территориясендә үтәү өчен мәжбүри булган кагыйдәләрен билгели торган авыл жирлеге Советы карарлары, әгәр федераль законнарда башкасы билгеләнмәгән булса, авыл жирлеге Советы депутатларының билгеләнгән санының күпчелек тавышы белән кабул ителә.
3. Жирле салымнарны һәм җыымнарны билгеләүне, үзгәртүне һәм гамәлдән чыгаруны, авыл жирлеге бюджеты акчаларыннан чыгымнар гамәлгә ашыруны

күздә тоткан авыл жирлеге Советы карарлары авыл жирлеге Советы каравына авыл жирлеге Башкарма комитеты Житәкчесе башлангычы (инициативасы) буенча яисә аның бәяләмәсе (заключениесе) булганда гына кертелә ала. Күрсәтелгән бәяләмә аның тарафыннан авыл жирлеге Советына авыл жирлеге Советы Регламенты белән билгеләнгән тәртиптә утыз көнлек срокта тәкъдим ителә.

4. Авыл жирлеге Советы карарларына авыл жирлеге Башлыгы тарафыннан алар кабул ителгән көннән башлап өч көнлек срокта кул куела һәм алар аның тарафыннан әлеге Уставта билгеләнгән тәртиптә рәсми бастырып чыгарыла (халыкка житкәрелә).

70 нче статья. Авыл жирлеге башлыгының хокукый актлары

Авыл жирлеге башлыгы, законнар, әлеге Устав, авыл жирлеге Советы карарлары белән билгеләнгән үз вәкаләтләре чикләрендә, авыл жирлеге Советы эшчәнлеген оештыру мәсьәләләре буенча, шулай ук «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль законга һәм башка федераль законнарга ярашлы рәвештә авыл жирлеге Уставы белән аның вәкаләтләренә кертелгән башка мәсьәләләр буенча хокукый актлар чыгара.

Авыл жирлеге башлыгы, федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары, әлеге Устав, авыл жирлеге Советының норматив хокукый актлары белән билгеләнгән үз вәкаләтләре чикләрендә, жирле эһәмияттәге мәсьәләләр һәм федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары белән жирле үзидарә органнарына бирелгән аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруга бәйле мәсьәләләр буенча Башкарма комитет карарларын, шулай ук авыл жирлеге Башкарма комитеты эшен оештыру мәсьәләләре буенча авыл жирлеге Башкарма комитеты күрсәтмәләрен (распоряжениеләрен) чыгара.

71 нче статья. Муниципаль норматив хокукый актларны рәсми бастырып чыгару (халыкка житкерү) һәм аларның законлы көченә керү тәртибе

1. Кеше һәм гражданның хокукларына, ирегәнә һәм бурычларына кагыла торган муниципаль норматив хокукый актлар, муниципаль берәмлек оештыручысы булып чыгыш ясаучы оешмаларның хокукый статусын билгели торган муниципаль норматив хокукый актлар, шулай ук жирле үзидарә органнары арасында төзелә торган килешүләр аларны рәсми рәвештә халыкка житкергәннән (обнародование ясаганнан) соң законлы көченә керәләр.
2. Муниципаль норматив хокукый актың, шул исәптән жирле үзидарә органнары арасында төзелгән килешүнең тулы текстын рәсми рәвештә халыкка житкерү булып аларны түбәндәгечә башкару санала:
 1. *Текстың тулысынча Татарстан Республикасының хокукый мәгълүмат рәсми порталында (<https://pravo.tatarstan.ru>) (ММЧ теркәү турындагы таныклык ЭЛ № ФС 77-60244, 17.12.2014 елны Элемтә, мәгълүмати технологияләр һәм массакүләм коммуникацияләр өлкәсендә күзәтчелек буенча федераль хезмәт (Роскомнадзор) тарафыннан бирелгән) яисә Лаеш муниципаль районының «Камская новь» («Кама ягы») газетасында (ТР буенча Элемтә, мәгълүмати технологияләр һәм массакүләм коммуникацияләр өлкәсендә күзәтчелек буенча*

федераль хезмәт идарәсе, теркәү номеры ПИ №ТВ16-01035, 16.05.2013 елдан) рәсми бастырып чыгару.

2. *Интернет мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә Татар Сараланы авыл җирлегенең рәсми сайтында <http://laishevo.tatarstan.ru> веб-адресы буенча урнаштыру.*
3. *Түбәндәге адрес буенча урнашкан мәгълүмат стендларында урнаштыру: Лаеш районы, 25 Октябрь исемендәге поселок, Үзәк урам, 7А нчы йорт.*
3. *Гражданнарның Татарстан Республикасының хокукий мәгълүмат рәсми порталына керүен тәэмин итү өчен, түбәндәге адрес буенча урнашкан Интернет мәгълүмат-телекоммуникация челтәренә тоташу пунктлары эшли: Лаеш районы, 25 Октябрь исемендәге поселок, Үзәк урам, 7А нчы йорт.*
4. *Муниципаль норматив хокукий актлар, җирле үзидарә органнары арасында төзелә торган килешүләр, аларга кул куелган көннән башлап 10 көн дәвамында халыкка җиткерелә (обнародование ясала), таратылуы федераль закон белән чикләнгән мәгълүматларны үз эченә алган муниципаль хокукий актлар яисә аларның аерымы нигезләмәләре моннан чыгарма булып тора.*
5. *Татар Сараланы авыл җирлегенең салымнар һәм җәземнар турындагы норматив хокукий актлары Россия Федерациясенең Салым кодексына ярашлы рәвештә законлы көченә керәләр.*
6. *Әлеге статьяның 1 нче пунктында күрсәтелмәгән муниципаль хокукий актлар, әгәр актның үзәндә башкасы билгеләнмәгән булса, аларга кул куелган көннән башлап законлы көченә керәләр.*
7. *Периодик басма массакүләм мәгълүмат чараларының, Интернет мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендәге тиешле сайтларның домен исемнәре һәм аларны массакүләм мәгълүмат чарасы буларак теркәү турындагы мәгълүматлар күрсәтелгән челтәр басмаларының исемлегә (аларда муниципаль хокукий актларны, шул исәптән җирле үзидарә органнары арасында төзелгән килешүләрне халыкка җиткерү гамәлгә ашырыла, рәсми бастырып чыгару моннан чыгарма булып тора) муниципаль берәмлек Башлыгының хокукий актын бастырып чыгару юлы белән гомуми игътибарга җиткерелә.*

72 нче статья. Авыл җирлегенең муниципаль хокукий актларын гамәлдән чыгару һәм аларның канунын (эшен) вакытлыча туктату

1. *Авыл җирлегенең муниципаль хокукий актлары тиешле муниципаль хокукий актны кабул иткән (чыгарган) авыл җирлеге җирле үзидарә органнары яисә җирле үзидарә вазыйфай затлары тарафыннан гамәлдән чыгарылырга яисә аларның кануны вакытлыча туктатылырга мөмкин; мондый органнар яисә тиешле вазыйфалар бетерелгән яки күрсәтелгән органнарның яисә вазыйфай затларның вәкаләтләре исемлегә үзгәргән очракта — муниципаль хокукий актны гамәлдән чыгару яки аның канунын вакытлыча туктату моментына тиешле муниципаль хокукий актны кабул итү (чыгару) вәкаләтләренә кертелгән авыл җирлеге җирле үзидарә органнары яисә җирле үзидарә вазыйфай затлары тарафыннан, шулай ук суд тарафыннан гамәлдән чыгарылырга яисә вакытлыча туктатылырга мөмкин; ә җирле үзидарә органнары тарафыннан аларга федераль*

законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән бирелгән аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны көйли торган өлешендә — Россия Федерациясенең вәкаләтле дәүләт хакимияте органы (Татарстан Республикасының вәкаләтле дәүләт хакимияте органы) тарафыннан да гамәлдән чыгарылырга яисә вакытлыча туктатылырга мөмкин.

Норматив характерда булмаган муниципаль хокукый актның кануны (эше) — Россия Федерациясенең эшкурлар хокукларын яклау буенча вәкаләтлеләре турындагы законнарына ярашлы рәвештә бирелгән, Россия Федерациясе Президенты каршындагы Эшкурлар хокукларын яклау буенча вәкаләтле затның тиешле күрсәтмәсе (предписание) алынган очракта, аны кабул иткән (чыгарган) жирле үзидарә органы яисә жирле үзидарә вазыйфаи заты тарафыннан кичекмәстән вакытлыча туктатыла. Жирле үзидарәнең башкарма-бөөрү органнары яисә жирле үзидарә вазыйфаи затлары алынган күрсәтмәнең үтәлеше турында Россия Федерациясе Президенты каршындагы Эшкурлар хокукларын яклау буенча вәкаләтле затка өч көнлек срокта, ә жирле үзидарәнең вәкиллекле органнары үзләре карар кабул иткән көннән башлап өч көннән дә соңга калмыйча хәбәр итәргә бурычлы.

2. Суд карары буенча «“Лаеш муниципаль районы” муниципаль берәмлеге һәм аның составындагы муниципаль берәмлекләр территорияләренең чикләрен билгеләү һәм статусы турында» 2005 елның 31 гыйнварындагы 28-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законының гамәлдә булмавын тану, муниципаль берәмлек статусын билгеләү турында яңа закон үз көченә кергәнчегә кадәр, суд тәртибендә күрсәтелгән муниципаль берәмлекнең суд карары законлы көченә кергәнчегә кадәр кабул ителгән муниципаль хокукый актларын гамәлдә булмавын тану яисә әлеге муниципаль хокукый актларны гамәлдән чыгару өчен нигез булып тора алмый.

ХII бүлек. АВЫЛ ЖИРЛЕГЕНЕҢ ИКЪТИСАДИ НИГЕЗЕ

73 нче статья. Авыл жирлегенен икътисади нигезе

1. Авыл жирлегенен муниципаль милкендә булган мөлкәт, авыл жирлеге бюджеты акчалары, шулай ук авыл жирлегенен мөлкәти хокуклары авыл жирлегенен икътисади нигезен тәшкил итә.

74 нче статья. Авыл жирлегенен муниципаль мөлкәте

1. Авыл жирлеге милкендә түбәндәге мөлкәт булырга мөмкин:
 1. *«Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 06 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 14 нче статьясы белән билгеләнгән авыл жирлегенен жирле әһәмияттәге мәсьәләләрен чишү өчен билгеләнгән мөлкәт;*
 2. *федераль законнарда һәм Татарстан Республикасы законнарында билгеләнгән очракларда жирле үзидарә органнарына бирелгән аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен билгеләнгән мөлкәт, шулай ук «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми*

принциплары турында» 2003 елның 6 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 15 нче статьясының 4 нче өлешендә күздә тотылган тәртиптә җирле үзидарә органнарына бирелгән аерым вәкаләтләрне гамәлгә ашыру өчен билгеләнгән мөлкәт;

3. авыл җирлеге Советының норматив хокукый актларына ярашлы рәвештә авыл җирлеге җирле үзидарә органнарының һәм вазыйфаи затларының, муниципаль хезмәткәрләрнең, муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр хезмәткәрләренә эшчәнлеген тәэмин итү өчен билгеләнгән мөлкәт;
4. чишү хокукы федераль законнар белән җирле үзидарә органына бирелгән һәм җирле әһәмияттәге мәсьәләләргә кертелмәгән мәсьәләләрне чишү өчен кирәкле мөлкәт;
5. «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 06 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 14 нче статьясының 3 һәм 4 нче өлешләренә ярашлы рәвештә җирле әһәмияттәге мәсьәләләрне чишү өчен билгеләнгән мөлкәт, шулай ук «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 06 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 17 нче статьясының 1 һәм 1.1 өлешләренә ярашлы рәвештә җирле әһәмияттәге мәсьәләләрне чишү буенча вәкаләтләрне гамәлгә ашыру өчен билгеләнгән мөлкәт.
2. Авыл җирлеге милкендә авыл җирлекләренә җирле әһәмияттәге мәсьәләләрен чишү буенча вәкаләтләрне гамәлгә ашыру өчен кирәкле башка мөлкәт тә булырга мөмкин.

75 нче статья. Авыл җирлегенә муниципаль мөлкәткә ия булу, аннан файдалану һәм эш итү

1. Җирле үзидарә органнары авыл җирлеге исемнән Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарға һәм аларга ярашлы рәвештә кабул ителә торган авыл җирлеге җирле үзидарә органнарының норматив хокукый актларына нәтижәдә муниципаль мөлкәткә мөстәкыйль рәвештә ия булалар, аннан файдаланалар һәм аңа эш итәләр.
2. Җирле үзидарә органнары федераль законнарға ярашлы рәвештә муниципаль мөлкәтне физик һәм юридик затларга, Россия Федерациясе дәүләт хакимияте органнарына, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнарына һәм башка муниципаль берәмлекләренә җирле үзидарә органнарына вакытлыча яисә даими файдалануга бирергә, аны читкә юнәлтергә, башка килешүләр төзәргә хокуклы.
3. Җирле үзидарә органнары Россия Федерациясе Хөкүмәте вәкаләт биргән федераль башкарма хакимият органы тарафыннан билгеләнгән тәртиптә муниципаль мөлкәт реестрларын алып баралар.

76 нчы статья. Муниципаль предприятиеләр, учреждениеләр һәм хужалык жәмгыятьләре

1. Авыл жирлеге жирле әһәмияттәге мәсьәләләргә чишү буенча вәкаләтләргә гамәлгә ашыру өчен кирәкле муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр төзи, аларны үзгәртеп кора һәм бетерә, хужалык жәмгыятьләре, шул исәптән муниципалара хужалык жәмгыятьләре төзүдә катнаша ала. Муниципаль предприятиеләргә һәм учреждениеләргә карата оештыручы (учредитель) функцияләрен һәм вәкаләтләрен жирле үзидарәнең вәкаләтле органнары гамәлгә ашыра.
2. Оештыручы функцияләрен һәм вәкаләтләрен гамәлгә ашыручы жирле үзидарә органнары муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр эшчәнлегенә максатларын, шартларын һәм тәртибен билгелиләр, уставларын раслыйлар, әлеге предприятиеләр һәм учреждениеләр житәкчеләрен вазыйфага билгелиләр һәм вазыйфадан азат итәләр, әлеге Уставта һәм муниципаль хокукый актларда күздә тотылган тәртиптә аларның эшчәнлегә турындагы хисапларын тыңлыйлар.
3. Авыл жирлеге жирле үзидарә органнары авыл жирлеге исемнән муниципаль казна учреждениеләренә йөкләмәләре буенча субсидиялар җаваплылык йөртәләр һәм федераль законда билгеләнгән очракларда һәм тәртиптә аларның үтәлешен тәмин итәләр.
4. Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Мөлкәт һәм жир мөнәсәбәтләре палатасы Россия Федерациясә Хөкүмәтә вәкаләт биргән федераль башкарма хакимият органы тарафыннан билгеләнгән тәртиптә муниципаль мөлкәт реестрын алып бара.

77 нче статья. Авыл жирлегенә муниципаль милкен хосусыйлаштыру тәртибе һәм шартлары

1. Муниципаль мөлкәтне хосусыйлаштыру тәртибе һәм шартлары федераль законнар нигезендә авыл жирлеге Советы карарлары белән билгеләнә.
2. Муниципаль мөлкәттән файдаланудан һәм аны хосусыйлаштырудан алынган керемнәр авыл жирлеге бюджетына керә.

78 нче статья. Авыл жирлеге жирле үзидарә органнарының муниципаль милектә булмаган предприятиеләр, учреждениеләр һәм оешмалар белән мөнәсәбәтләре

Авыл жирлеге жирле үзидарә органнарының муниципаль милектә булмаган предприятиеләр, учреждениеләр, оешмалар, шулай ук физик затлар белән мөнәсәбәтләре, әгәр законнарда башкасы билгеләнмәгән булса, шартнамә нигезендә корыла.

ХІІІ бүлек. АВЫЛ ЖИРЛЕГЕНЕҢ ФИНАНС НИГЕЗЕ

79 нчы статья. Авыл жирлеге бюджеты

1. Авыл жирлегенә үз бюджеты бар.
2. Авыл жирлеге бюджеты авыл жирлеге Советының муниципаль норматив хокукый акты формасында эшләнелә һәм раслана.

3. Авыл жирлеге бюджетында авыл жирлегенен жирле эһәмияттәге мәсьәләләрен чишү буенча жирле үзидарә органнары вәкаләтләрен гамәлгә ашыруга юнәлдерелә торган керемнәр һәм авыл жирлеге жирле үзидарә органнарына федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән бирелгән аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны тәмин итү өчен бирелгән субвенцияләр, шулай ук күрсәтелгән керемнәр һәм субвенцияләр исәбенә гамәлгә ашырыла торган авыл жирлеге бюджетының тиешле чыгымнары аерым-аерым күздә тотыла.
4. Авыл жирлеге жирле үзидарә органнары, федераль законнарда һәм аларга ярашлы рәвештә кабул ителә торган Россия Федерациясенен башка норматив хокукий актларында билгеләнгән тәртиптә, федераль дәүләт хакимияте органнарына һәм (яисә) Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнарына авыл жирлеге бюджетының үтәләше турында хисаплар тәкъдим ителәр.

80 нче статья. Авыл жирлегендә бюджет процессы

1. Авыл жирлеге бюджетын формалаштыру, раслау, башкару һәм аның үтәләшен контрольдә тоту авыл жирлеге жирле үзидарә органнары тарафыннан мөстәкыйль рәвештә гамәлгә ашырыла. Авыл жирлеге бюджетын формалаштыру, раслау һәм башкару тәртибе Россия Федерациясенен Бюджет кодексы, федераль законнар һәм аларга ярашлы рәвештә кабул ителгән Татарстан Республикасының Бюджет кодексы һәм Татарстан Республикасы законнары белән билгеләнә.
2. Авыл жирлеге бюджеты проекты, авыл жирлеге Советының авыл жирлеге бюджетын раслау турындагы карары, аның үтәләше турындагы еллык хисап, авыл жирлеге бюджетының башкарылу барышы турындагы кварталлык мәгълүматлар һәм жирле үзидарә органнары муниципаль хезмәткәрләренен, муниципаль учреждениеләр хезмәткәрләренен саны турындагы мәгълүматлар (аларның хезмәтенә түләүгә алынган фактик чыгымнарны күрсәтеп) рәсми бастырып чыгарылырга (халыкка житкәрелергә) тиеш.
3. Авыл жирлеге бюджеты проекты өч еллык срокка (чираттагы финанс елы һәм планлы чор) төзелә һәм раслана.
4. Авыл жирлегенен чираттагы финанс елына һәм планлы чорга бюджеты проекты, авыл жирлегенен чыгым йөкләмәләрен финанс ягыннан тәмин итү максатыннан, авыл жирлегенен социаль-иқтисади үсеш фаразы (прогнозы) нигезендә төзелә.
5. Авыл жирлегенен чираттагы финанс елына һәм планлы чорга бюджеты проекты, Россия Федерациясенен Бюджет кодексына һәм аның таләпләрен саклап кабул ителгән Татарстан Республикасының Бюджет кодексына һәм әлеге Уставка ярашлы рәвештә, авыл жирлеге Башкарма комитеты тарафыннан билгеләнгән тәртиптә һәм срокларда төзелә.
6. Авыл жирлегенен чираттагы финанс елына һәм планлы чорга бюджеты проектын төзү түбәндәгеләргә нигезләнә:
 - Россия Федерациясе Президентының Россия Федерациясе Федераль Собраниясенә Россия Федерациясендә бюджет сәясәтен (бюджет сәясәтенә карата таләпләрне) билгеләүче Юлламасы нигезләмәләренә;

– Татарстан Республикасы Рәисенең Татарстан Республикасы Дәүләт Советына Юлламасына;

– Россия Федерациясенең милли үсеш максатларын һәм аңа ирешү буенча ачык хакимият органнары эшчәнлегенә юнәлешләр билгеләүче документларга;

– авыл җирлегенең бюджет сәясәтенең төп юнәлешләренә һәм салым сәясәтеннән төп юнәлешләренә;

– авыл җирлегенең социаль-иқтисади үсеш фаразына (прогнозына);

– озак вакытлы чорга бюджет фаразына (бюджет фаразы проектына, бюджет фаразына үзгәрешләр кертү проектына);

– дәүләт һәм муниципаль программаларга, дәүләт һәм муниципаль программалар проектларына, күрсәтелгән программаларга үзгәрешләр кертү проектларына;

– Россия Федерациясенең милли үсеш максатларын һәм аңа ирешү буенча ачык хакимият органнары эшчәнлегенә юнәлешләр билгеләүче документларга;

7. Авыл җирлегенең чираттагы финанс елына һәм планлы чорга бюджет турындагы карарында бюджетның төп сыйфатламалары булырга тиеш, аларга бюджет керемнәренә гомуми күләм, чыгымнарның гомуми күләме, бюджет дефициты, шулай ук Россия Федерациясенең Бюджет кодексы, Татарстан Республикасы законнары, авыл җирлеге Советының муниципаль хокукый актлары (бюджет турындагы карардан тыш) белән билгеләнгән башка күрсәткечләр керә.

8. Авыл җирлеге бюджет турындагы карар белән күрсәткечләр раслана, аларның составы Россия Федерациясенең Бюджет кодексына, аңа ярашлы рәвештә кабул ителгән Татарстан Республикасының Бюджет кодексына һәм Татарстан Республикасы законнарына, район Советы карарларына ярашлы рәвештә билгеләнелә.

9. Чираттагы финанс елына һәм планлы чорга авыл җирлеге бюджет турындагы карар проекты расланган бюджетның планлы чоры параметрларын үзгәртү һәм аларга бюджет проектының планлы чоры икенче елының параметрларын өстәү юлы белән раслана.

Чираттагы финанс елына һәм планлы чорга авыл җирлеге бюджет турындагы карар проекты расланган бюджетның планлы чоры күрсәткечләрен төгәлли һәм төзелә торган бюджетның планлы чоры икенче елының күрсәткечләрен раслый.

Авыл җирлегенең раслана торган бюджетның планлы чоры параметрларын төгәлләү түбәндәгеләрне күздә тоталар:

– авыл җирлегенең чираттагы финанс елына һәм планлы чорга бюджет турындагы карар проектына карау предметы булып торган күрсәткечләрнең төгәлләмәләрен раслауны;

– авыл җирлеге бюджет чыгымнарының ведомство структурасының расланган күрсәткечләрен арттыруны яисә кыскартуны раслауны яки аңа авыл җирлеге бюджет чыгымнарының өстәмә максатчан статьялары һәм (яисә) төрләр буенча бюджет ассигнованиеләрен кертүне.

10. Чираттагы финанс елына Һәм планлы чорга авыл жирлеге бюджеты турындагы карар проекты белән бер үк вакытта авыл жирлеге Советына түбәндәгеләр тәкъдим ителә:

- авыл жирлегенен чираттагы финанс елына Һәм планлы чорга бюджет Һәм салым сәясәтенен төп юнәлешләре;
- агымдагы финанс елының узган чоры өчен авыл жирлегенен социаль-икътисади үсешенен якинча нәтижәләре Һәм агымдагы финанс елында авыл жирлегенен социаль-икътисади үсешенен көтелмәгән (көтелгән) нәтижәләре;
- авыл жирлегенен чираттагы финанс елына Һәм планлы чорга социаль-икътисади үсеш фаразы;
- авыл жирлеге бюджетының чираттагы финанс елына Һәм планлы чорга төп сыйфатламалары (керемнәрнен гомуми күләме, чыгымнарның гомуми күләме, бюджет дефициты) фаразы;
- авыл жирлеге бюджеты проектына аңлатма язмасы;
- бюджетлара трансфертларны бүлү методикалары (методикалар проектлары) Һәм исәпләүләре;
- чираттагы финанс елы ахырына Һәм планлы чорның Һәр елы ахырына муниципаль бурычның чикке югары күләме;

- агымдагы финанс елына бюджетның көтелгән үтәлешен бәяләү;
- авыл жирлеге Советы тарафыннан тәкъдим ителгән күрсәтелгән органнарның бюджет сметалары проектлары (авыл жирлеге Башкарма комитеты белән күрсәтелгән бюджет сметаларына карата келешмәүчәнлекләр барлыкка килгән очракта тәкъдим ителә);
- Россия Федерациясенен Бюджет кодексы Һәм аңа ярашлы рәвештә кабул ителгән Татарстан Республикасының Бюджет кодексы Һәм әлегә Устав белән билгеләнгән башка документлар Һәм материаллар.

Бюджет турындагы карар белән бюджет ассигнованиеләрен муниципаль программалар Һәм программадан тыш эшчәнлек юнәлешләре буенча бүлү расланган очракта, бюджет турындагы карар проектына муниципаль программаларның паспортлары тәкъдим ителә.

Бюджет турындагы карар проектында бюджетлар чыгымнары классификациясенен бүлекләре Һәм бүлекчәләре буенча бюджет ассигнованиеләрен бүлү белән кушымта булмаган очракта, бюджетлар чыгымнары классификациясенен бүлекләре Һәм бүлекчәләре буенча бюджет ассигнованиеләрен бүлү белән кушымта бюджет турындагы карар проектына аңлатма язмасы кушымталары составына кертелә.

11. Авыл жирлегенен чираттагы финанс елына Һәм планлы чорга бюджеты проектын төзү, Россия Федерациясенен Бюджет кодексына, федераль законнарга, аларга ярашлы рәвештә кабул ителә торган Татарстан Республикасының Бюджет кодексына Һәм Татарстан Республикасы законнарына ярашлы рәвештә, авыл жирлеге Башкарма комитеты тарафыннан гамәлгә ашырыла.

12. Авыл жирлеге Башкарма комитеты авыл жирлегенен чираттагы финанс елына һәм планлы чорга бюджеты турындагы карар проектын авыл жирлеге Советы каравына агымдагы елның 15 ноябрэндәгн дә соңга калмыйча кертә.
13. Авыл жирлеге Советының муниципаль норматив хокукый акты белән билгеләнгән авыл жирлеге бюджеты турындагы карар проектын карау һәм аны раслау тәртибе бюджет турындагы карарның чираттагы финанс елының 1 гыйнварыннан үз көченә керүен, шулай ук күрсәтелгән карар белән Россия Федерациясә Бюджет кодексының 184.1 статьясына ярашлы рәвештә күрсәткечләренә һәм сыйфатламаларны раслауны күздә тотарга тиеш.
14. Авыл жирлеге бюджеты турындагы карар, әгәр Россия Федерациясенен Бюджет кодексында һәм (яисә) авыл жирлеге бюджеты турындагы карарда башкасы күздә тотылмаган булса, 1 гыйнвардан үз көченә керә һәм финанс елының 31 декабренә кадәр гамәлдә була. Авыл жирлеге бюджеты турындагы карар билгеләнгән тәртиптә аңа кул куелганнан соң ун көннән дә соңга калмыйча рәсми бастырып чыгарылырга (халыкка житкәрелергә) тиеш.
15. Авыл жирлеге жирле үзидарә органнары авыл жирлеге бюджетының балансланган булуын, бюджет хокук мөнәсәбәтләрен көйләү, бюджет процессын гамәлгә ашыру, дефицит күләме, муниципаль бурычның күләме һәм структурасы, авыл жирлегенен бюджет йөкләмәләрен үтәү буенча билгеләнгән федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары таләпләренен саклануын тәмин итәләр.
16. Авыл жирлеге бюджеты керемнәре Россия Федерациясенен бюджет законнарына, салымнар һәм жыемнар турындагы законнарына һәм башка мәжбүри түләүләр турындагы законнарына ярашлы рәвештә формалаша.
17. Авыл жирлеге бюджеты чыгымнары Россия Федерациясенен Бюджет кодексында күздә тотылган формаларда гамәлгә ашырыла.
18. Федераль дәүләт хакимияте органнары, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары вәкаләтләрен финанслауга авыл жирлеге бюджеты сыгымнарын юнәлдерү, федераль законнарда һәм Татарстан Республикасы законнарында билгеләнгән очракларны исәпкә алмыйча, рөхсәт ителми.
19. Муниципаль мөлкәт объектларына бюджет инвестицияләре Россия Федерациясенен Бюджет кодексына ярашлы рәвештә гамәлгә ашырыла.

81 нче статья. Авыл жирлегенен муниципаль ихтыяжларын тәмин итү өчен сатып алулар

1. Муниципаль ихтыяжларны тәмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәтләр сатып алу «Дәүләт һәм муниципаль ихтыяжларны тәмин итү өлкәсендә товарлар, эшләр, хезмәтләр сатып алу буенча контракт системасы турында» 2013 елның 05 майдагы 44-ФЗ номерлы Федераль законга һәм Россия Федерациясенен башка норматив хокукый актларына ярашлы рәвештә гамәлгә ашырыла.
2. Муниципаль ихтыяжларны тәмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәтләр сатып алу авыл жирлеге бюджеты акчалары исәбенә гамәлгә ашырыла.

82 нче статья. Авыл жирлеге гражданнының үзара салым акчалары

1. Гражданнының үзара салым акчалары дип жирле эъамияттәге конкрет мәсьәләләргә чишү өчен гамәлгә ашырыла торган гражданның бертапкырлык түләүләргә аңлашыла. Гражданның үзара салымы тәртибендә түләүләргә күләм абсолют зурлыкта авыл жирлегенә (авыл жирлеге составына керүчә торак пунктның) барлык халкы өчен тигез итеп билгеләнә, аерым категория гражданны моннан чыгарма булып тора (аларның саны авыл жирлеге (авыл жирлеге составына керүчә торак пунктның) гомуми халкы саныннан 30 проценттан артып китә алмый һәм алар өчен түләүләргә күләм киметелергә мөмкин).
2. Әлеге статьяның 1 нче өлешендә күрсәтелгән гражданның бертапкырлык түләүләргә кергү һәм аннан файдалану мәсьәләләргә жирле референдумда, ә «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 06 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 25.1 статьясының 1 нче өлешенә 4.1 пунктында күздә тотылган очракта — гражданны жыенында чишелә.

83 нче статья. Авыл жирлегенә муниципаль бурычы

1. Авыл жирлеге, Россия Федерациясенә Бюджет кодексына һәм әлеге Уставка ярашлы рәвештә, муниципаль заемнар гамәлгә ашырырга, шул исәптән муниципаль кыйммәтләр кәгазьләргә чыгару юлы белән, хокуклары.
2. Авыл жирлеге исемнән муниципаль заемнарны гамәлгә ашыру хокукы, Россия Федерациясенә Бюджет кодексына ярашлы рәвештә, жирлекнең Башкарма комитетына карый.

84 нче статья. Авыл жирлегенә жирле бюджетын башкару

1. Авыл жирлегенә жирле бюджетын башкару Россия Федерациясенә Бюджет кодексына ярашлы рәвештә гамәлгә ашырыла.
2. Авыл жирлеге бюджеты касса бердәмлеге һәм чыгымнарның ведомство карамагында булуы (подведомственность) нигезендә башкарыла.
3. Авыл жирлеге бюджеты үтәлешенә касса хезмәтә күрсәтү, авыл жирлеге бюджеты акчаларын алучыларның шәхси счетларын ачу һәм алып бару Россия Федерациясә һәм Татарстан Республикасы законнарында билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырыла.
4. Авыл жирлеге бюджетын башкару авыл жирлегенә жыелма бюджет язмасы (рописе) һәм авыл жирлегенә касса планы нигезендә оештырыла.

85 нче статья. Бюджет хисапчылыгы. Авыл жирлеге бюджетының үтәлешә турындагы еллык хисап

1. Авыл жирлегенә бюджет хисапчылыгы еллык булып тора.
2. Авыл жирлегенә бюджет хисапчылыгы, бюджет акчаларының тиешләр баш администраторларының жыелма бюджет хисапчылыгы нигезендә, авыл жирлеге Башкарма комитеты тарафыннан төзелә.
3. Авыл жирлеге бюджетының үтәлешә турындагы еллык хисап авыл жирлеге Советы карары белән расланьрга тиеш.

4. Авыл жирлеге бюджетының үтәлеше турындагы еллык хисап, авыл жирлеге Советына тәкъдим ителгәнчегә кадәр, тышкы тикшерү узарга тиеш, ул бюджет акчалары баш администраторларының бюджет хисаплылыгына тышкы тикшерү үткәрүне һәм авыл жирлеге бюджетының үтәлеше турындагы еллык хисапка бәяләмә (заключение) эзерләүне үз иченә ала.
Авыл жирлеге Советы мөрәжәгатә буенча «Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районы Татар Сараланы авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге бюджетының үтәлеше турындагы еллык хисапка тышкы тикшерү Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Контроль-хисап палатасы тарафыннан гамәлгә ашырыла.
5. Авыл жирлеге Башкарма комитеты авыл жирлеге бюджетының үтәлеше турындагы хисапны, аңа бәяләмә эзерләү өчен, агымдагы финанс елының 1 апреленнән дә соңга калмыйча тәкъдим итә. Авыл жирлеге бюджетының үтәлеше турындагы еллык хисапка бәяләмә эзерләү, бюджет акчалары баш администраторларының еллык бюджет хисаплылыгын тышкы тикшерү мәгълүматлары нигезендә, 1 айдан артып китми торган срокта үткәрелә.
6. Авыл жирлеге бюджетының үтәлеше турындагы еллык хисапка бәяләмә Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Контроль-хисап палатасы тарафыннан авыл жирлеге Советына тәкъдим ителә һәм бер үк вакытта авыл жирлеге Башкарма комитетына жиһәрелә.
7. 7. Ел саен агымдагы финанс елының 1 маеннан да соңга калмыйча, авыл жирлеге Башкарма комитеты авыл жирлеге Советына хисап елы өчен авыл жирлеге бюджетының үтәлеше турындагы еллык хисапны, аңа раслау рәвешендә авыл жирлеге Советының хисап елы өчен авыл жирлеге бюджетының үтәлеше турында карары проектын, авыл жирлеге бюджеты үтәлеше турындагы башка бюджет хисаплылыгын һәм Россия Федерациясенң бюджет законнарында күздә тотылган башка документларны теркәп тәкъдим итә.
8. Авыл жирлеге бюджетының үтәлеше турындагы еллык хисапны карау нәтижәләре буенча авыл жирлеге Советы авыл жирлеге бюджетының үтәлеше турындагы еллык хисапны раслау яисә кире кагу турында карар кабул итә.
Авыл жирлеге Советы тарафыннан авыл жирлеге бюджетының үтәлеше турындагы еллык хисап кире кагылган очракта, ул мәгълүматларның дөрөс булмавын яисә тулысынча чагылдырылмавын бетерү һәм 1 айдан артып китми торган срокта кабат тәкъдим итү өчен кире кайтарыла.
9. Авыл жирлеге бюджетының үтәлеше турындагы карар белән авыл жирлеге бюджеты керемнәренә, чыгымнарының гомуми күләмен һәм авыл жирлеге бюджеты дефицитын күрсәтеп, хисап елы өчен авыл жирлеге бюджетының үтәлеше турындагы хисап раслана.
Авыл жирлеге Советының хисап елы өчен авыл жирлеге бюджетының үтәлеше турындагы карарына аерым кушымталар белән түбәндәге күрсәткечләр раслана:
– бюджетлар керемнәре классификациясе кодлары буенча авыл жирлеге бюджеты керемнәре;
– авыл жирлеге бюджеты чыгымнарының ведомство структурасы буенча авыл жирлеге бюджеты чыгымнары;

- бюджетлар чыгымнары классификациясенң бүлекләре һәм бүлекчәләре буенча авыл жирлегә бюджеты чыгымнары;
- бюджетлар дефицитын финанслау чыганакалары классификациясе кодлары буенча авыл жирлегә бюджеты дефицитын финанслау чыганакалары.

86 нче статья. Авыл жирлегенң муниципаль финанс контроле

1. Муниципаль финанс контроле Россия Федерациясе бюджет системасы бюджетларыннан физик затларга массакүләм норматив йөкләмәләрне һәм башка түләүләр буенча йөкләмәләрне шартлаучы (билгеләүче) хокукий актлар нигезләмәләренң саклануын, шулай ук дәүләт (муниципаль) контрактларының, бюджеттан акча бирү турындагы шартнамәләрнең (киләшүләрнең) шартлары үтәлешен тәмин итү максатыннан гамәлгә ашырыла.
2. Тышкы муниципаль финанс контроле ТР Лаеш муниципаль районының Контроль-хисап палатасының контроль эшчәнлегә булып тора.
3. Эчке муниципаль финанс контроле Федераль казначылыкның, ТР Лаеш муниципаль районының Финанс-бюджет палатасының контроль эшчәнлегә булып тора.
4. Алдан карый торган (предварительный) контроль авыл жирлегенң жирле бюджетын башкару барышында бюджет хокук бозуларын кисәтү һәм аларга чик кую максатында гамәлгә ашырыла.
5. Алдагы (последующий) контроль, аларның башкарылуының законлылыгын, исәп-хисап һәм хисаплылыкның дөреслеген билгеләү максатында, авыл жирлегә бюджетының үтәлеше нәтижәләре буенча гамәлгә ашырыла.

XIV бүлек. АВЫЛ ЖИРЛЕГЕ УСТАВЫН КАБУЛ ИТҮ. ӘЛӘГЕ УСТАВКА ҮЗГӘРЕШЛӘР КЕРТҮ

87 нче статья. Авыл жирлегә Уставы проектын, әлегә Уставка үзгәрешләр кертү проектын эзерләү тәртибе

1. Авыл жирлегә Уставы проектын, әлегә Уставка үзгәрешләр кертү турындагы авыл жирлегә Советы карары проектын авыл жирлегә Советына авыл жирлегә Башлыгы, авыл жирлегә Советы депутатлары, территория жирле үзидарә органнары, гражданның инициативалы төркемнәре тарафыннан кертелергә мөмкин.
2. Авыл жирлегә Уставы проектын, әлегә Уставка үзгәрешләр кертү турында карар проектын эзерләү өчен, авыл жирлегә Советы карары белән махсус комиссия төзелергә мөмкин. Күрсәтелгән комиссия эшендә катнашу өчен Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары белгечләре, экспертлар чакырылырга мөмкин.
3. Авыл жирлегә Уставы проектын, авыл жирлегә Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турындагы муниципаль хокукий акт проектын, авыл жирлегә Уставын кабул итү, авыл жирлегә Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү мәсьәләсен карау көненә кадәр 30 көннән дә соңга калмыйча, авыл жирлегә Советы тарафыннан билгеләнгән күрсәтелгән Устав проектын, күрсәтелгән муниципаль хокукий акт проектын буенча тәкъдимнәргә исәпкә алу тәртибен, шулай ук аңа карата фикер алышуда гражданның катнашу тәртибен бер үк вакытта бастырып чыгару (халыкка житкерү) белән рәсми рәвештә бастырып

чыгарылырга (халыкка житкәрелергә) тиеш. Әлеге Уставны норматив хокукый актларга туры китерү максатыннан, авыл жирлеге Уставына Россия Федерациясе Конституциясе, федераль законнар, Татарстан Республикасы Конституциясе (Уставы) яисә законнары нигезләмәләрен төгәл кабатлау формасында үзгәрешләр кертелгән очракта, авыл жирлеге Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турындагы муниципаль хокукый акт проекты буенча тәкъдимнәрне исәпкә алу тәртибен, шулай ук аңа карата фикер алышуда гражданнарның катнашу тәртибен рәсми рәвештә бастырып чыгару (халыкка житкерү) таләп ителми.

4. Авыл жирлеге Уставы проекты, әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында авыл жирлеге Советы карары проекты буенча, аларны авыл жирлеге Советы утырышында караганчы, әлеге Уставка ярашлы рәвештә ачык тыңлаулар үткәрелә, әлеге Уставны норматив хокукый актларга туры китерү максатыннан, Уставка Россия Федерациясе Конституциясе, федераль законнар, Татарстан Республикасы Конституциясе (Уставы) яисә законнары нигезләмәләрен төгәл кабатлау формасында үзгәрешләр кертелгән очраклар моннан чыгарма булып тора.

5. Авыл жирлеге Уставын федераль законга, Татарстан Республикасы законына туры китерү әлеге закон чыгару актларында билгеләнгән срокта гамәлгә ашырыла. Федераль законда, Татарстан Республикасы законында күрсәтелгән срок билгеләнмәгән очракта, авыл жирлеге Уставын федераль законга, Татарстан Республикасы законына туры китерү срогы тиешле федераль законның, Татарстан Республикасы законының үз күченә керү датасын, авыл жирлеге Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турындагы муниципаль хокукый акт проектын рәсми бастырып чыгару (халыкка житкерү) һәм ачык тыңлауларда карау кирәклеген, ул проект буенча гражданнарның тәкъдимнәрен исәпкә алуны, авыл жирлеге Советы утырышларының периодиклыгын, мондый муниципаль хокукый актны дәүләт теркәве узуга һәм рәсми бастырып чыгару (халыкка житкерү) срокларын исәпкә алып билгеләнә һәм, кагыйдә буларак, алты айдан артып китәргә тиеш түгел.

6. Авыл жирлеге Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турындагы муниципаль хокукый акт белән авыл жирлеге Уставын яңа редакциядә бәян итүгә рөхсәт ителми. Бу очракта авыл жирлегенә яңа Уставы кабул ителә, ә элек гамәлдә булган авыл жирлеге Уставы һәм аңа үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турындагы муниципаль хокукый актлар яңа авыл жирлеге Уставы законлы күченә кергән көннән башлап үз көчен югалткан дип таныла.

88 нче статья. Авыл жирлеге Уставын кабул итү, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү тәртибе

1. Авыл жирлеге Уставы проектын, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турындагы карар проектын карау авыл жирлеге Советы тарафыннан, авыл жирлеге Советы Регламентына ярашлы рәвештә, икедән дә ким булмаган укылышта гамәлгә ашырыла.

2. Авыл жирлеге Уставы проекты, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турындагы карар проекты беренче укылышта кабул ителгәннән соң, күрсәтелгән проект авыл жирлеге Башлыгы тарафыннан авыл жирлеге Советы депутатларына, хокук чыгару башлангычы хокукының башка субъектларына төзәтмәләр кертү өчен жиһәрелә.
3. Авыл жирлеге Уставы, авыл жирлеге Уставына үзгәрешләр кертү турындагы авыл жирлеге Советы карары авыл жирлеге Советы депутатларының билгеләнгән санының өчтән ике өлешә күпчелек тавышы белән кабул ителә.

89 нчы статья. Авыл жирлеге Уставының, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турындагы карарның законлы көченә керү тәртибе

1. Авыл жирлеге Уставы, авыл жирлеге Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турындагы авыл жирлеге Советы карары, алар кабул ителгәннән соң, федераль законда билгеләнгән тәртиптә дәүләт теркәве узу өчен, авыл жирлеге Башлыгы тарафыннан муниципаль берәмлекләр уставларын теркәү өлкәсендә вәкаләтле федераль башкарма хакимият органының территорияль органына жиһәрелә.
2. Авыл жирлеге Уставы, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турындагы авыл жирлеге Советы карары, алар дәүләт теркәве узганнан соң, рәсми бастырып чыгарылырга (халыкка житкәрелергә) тиеш һәм рәсми бастырып чыгарылганнан (халыкка житкәрелгәннән) соң законлы көченә керәләр.

Авыл жирлеге башлыгы теркәлгән муниципаль берәмлек уставын, муниципаль берәмлек уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турындагы муниципаль хокукий актны — муниципаль берәмлек уставы, муниципаль берәмлек уставына үзгәрешләр кертү турындагы муниципаль хокукий акт турындагы мәгълүматларны Россия Федерациясе субъектының муниципаль берәмлекләре уставлары дәүләт реестрына кертү турындагы хәбәрнамә алынган көннән башлап жиде көн дәвамында бастырып чыгарырга (халыкка житкерергә) бурычлы; бу хәбәрнамә «Муниципаль берәмлекләр уставларын дәүләт теркәве турында» 2005 елның 21 июлендәге 97-ФЗ номерлы Федераль законның 4 нче статьясының 6 нчы өлешендә күздә тотылган.

Татарстан Республикасы

Лаеш муниципаль районы

Татар Сараланы авыл жирлеге башлыгы —

Совет рәисе

А.Б. Садыков